

§ 1 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2022/23:381

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:381 Lagstiftningen om barns rättigheter
av Martina Johansson (C)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 26 juni 2023.

Stockholm den 5 juni 2023

Justitiedepartementet

Gunnar Strömmer (M)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Redogörelse

2022/23:RR5 till finansutskottet

EU-dokument

COM(2023) 224 till näringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 1 september.*

§ 3 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU9
Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden (skr. 2022/23:114)
föredrogs.

Anf. 1 MORGAN JOHANSSON (S):

Herr talman! Den här debatten handlar om regeringens skrivelse om svensk export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2022. När man läser skrivelsen känner man igen mycket. Det låter ungefär som det brukar göra när vi får de här skrivelserna.

Sveriges export av försvarsmateriel uppgick 2022 till ett värde av 15,2 miljarder kronor. 83 procent av den försvarsmaterielen gick till etablerade samarbetsländer som vi har arbetat med under många år. Till exempel gjorde Brasilien den största affären när de köpte Jas 39 Gripen för nästan 3 miljarder. Sedan kom USA som för 2,6 miljarder köpte framför allt markstridssystem och marint artilleri. Sedan kom Tyskland som för 1,3 miljarder köpte bland annat missilsystem. Det är som sagt ungefär så det brukar se ut i skrivelserna.

Det svenska regelverket för vapenexport är ett av världens striktaste. Det blev ännu stramare 2019 då vi bland annat införde ett särskilt demokratikriterium i regelverket. Det ska väga tungt när den ansvariga myndigheten hanterar och behandlar ansökningarna om att få exportera materiel.

Jag var ansvarig minister för att ta fram den nya lagstiftningen 2018/2019. Jag är glad över att vi i god samarbetsanda och över blockgränsen lyckades få till stånd en lagstiftning med brett stöd i riksdagen. Sex av åtta partier i riksdagen stod bakom den nya lagen.

Till det kommer att vi har en parlamentarisk insyn i de här affärerna, vilket också är unikt internationellt sett. Känsliga affärer prövas i det parlamentariskt sammansatta Exportkontrollrådet, EKR, där alla partier är företrädda. Det är ofta oerhört svåra avvägningar. Det handlar om utrikespolitik, om säkerhetspolitik, om försvarspolitik och om näringspolitik. Det är av stor vikt att affärer av det här slaget prövas av partierna i ett tidigt skede. Och det sker i Exportkontrollrådet.

Det finns de som säger att den här exporten inte är särskilt viktig, att vi kunde ha avvarat den. De säger att det bara gäller 15 miljarder. Den totala exporten i Sverige uppgår ju till över 3 000 miljarder sammanlagt. Då finns det de som menar att pengarna från den här exporten inte är så viktiga och att vi kunde ha varit utan den exporten.

Jag menar att det inte är så. Sverige skulle inte ha någon egen försvarsindustri utan vår export av försvarsmateriel. Det som vi köper till det svenska försvaret bär helt enkelt inte upp en egen försvarsindustri.

En egen försvarsindustri har i alla tider varit en enormt viktig del för vårt försvar och i förlängningen vårt nationella oberoende. Det blir ännu viktigare i ett läge då den säkerhetspolitiska situationen har försämrats så dramatiskt som det senaste året. Då blir det ännu viktigare att Sverige som få andra länder och som så gott som inga andra länder i vår storlek har en egen försvarsindustri.

Sverige är till exempel det enda landet i Norden som har en egen stark försvarsindustri. Det är en tillgång i det här läget men också när vi förhoppningsvis är på väg att ta steget in i Nato. Även i det sammanhanget blir svensk försvarsindustri en tillgång när vi tar oss an uppgiften att tillsammans med andra försvara vår del av världen. Då är de 15 miljarderna av krigsmaterielexport avgörande. Utan export har vi ingen försvarsindustri. Så enkelt är det.

Men det måste förstas göras på ett ansvarsfullt sätt. Det är precis så lagstiftningen är uppbyggd. Krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och om det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Och känsliga affärer prövas alltså av partierna i EKR. I vissa fall kan ärenden också lyftas till regeringen. Det är klart att det är en styrka för Sverige att det finns en bred politisk samsyn om lagstiftningen på området.

Herr talman! Jag sa inledningsvis att skrivelsen ser ut ungefär som de brukar göra. Det är den 39:e skrivelsen i ordningen. Men det finns en sak som gör 2022 unikt. Det handlar inte om vad vi har sålt utan om vad vi har skänkt bort. År 2022 blev det år då vi för första gången sedan år 1939 skänkte bort större mängder försvarsmateriel till ett annat land för att detta land skulle kunna försvara sig mot ett annat lands aggressivitet.

År 1939 gjorde vi det med anledning av Sovjetunionens anfall på Finland. Stalin hade gått ihop med Hitlers Tyskland om att dela upp östra Europa mellan sig. Nazityskland anföll Polen i september 1939, och det kommunistiska Sovjetunionen anföll Finland i november samma år. Det skulle sedan bli vinterkriget.

I solidaritet med Finland skickade Sverige en stor mängd vapen. Det var luftvärnskanoner, det var pansarvärnspjäser, det var granatkastare, det var kulsprutor, det var granater och det var gevär och mycket mer – till exempel 50 miljoner gevärspatroner. Det var ett mycket omfattande stöd till Finland vid den tidpunkten.

År 2022 gjorde vi detta igen, men den här gången till Ukraina efter Rysslands anfall den 24 februari förra året. Jag var inrikesminister vid den tidpunkten och hade ansvar för vapenexporten. Jag minns mycket väl de dagarna förra året. Rysslands anfall på Ukraina försatte Europa i det svåraste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget.

Under de dagarna diskuterade vi mycket i den socialdemokratiska regeringen hur vi skulle förhålla oss och hur vi skulle agera. Vi kom mycket snabbt fram till att det bara fanns en enda slutsats att dra i det läget. Det var att den demokratiska världen måste gå samman för att med alla medel stödja Ukraina och trycka tillbaka den ryska angriparen. Så blev det också.

Den 24 februari anföll Ryssland Ukraina. Bara fyra dagar senare, den 28 februari, beslutade den svenska regeringen att skicka försvarsmateriel till Ukraina. Vi var ett av de första länderna som gjorde det. Det var hjälmar, det var skyddsutrustning, det var fältransoner och det var 5 000 pansarskott.

Det var ett unikt beslut, som sagt det första sedan 1939, där Sverige skänkte vapen och annan försvarsmateriel till ett annat land för att det skulle kunna försvara sig. Sverige var alltså ett av de första länderna som gjorde det.

Dessa tidiga vapenleveranser visade sig vara enormt viktiga för Ukraina. Det kunde jag se med egna ögon när vi för några veckor sedan

besökte Ukraina med en delegation från utrikesutskottet. Vi besökte bland annat de områden norr om Kiev som Ryssland intog och höll under en månads tid förra året – Butja, Borodjanka och Irpin.

Putins tanke var att snabbt kunna ta Kiev med ett anfall norrifrån i mars 2022. Och de var mycket nära att lyckas. Som närmast stod de ryska styrkorna bara en mil från Kievs stadskärna innan de tvingades tillbaka.

Om Ukraina inte hade fått de omfattande vapenleveranser de då fick från många länder, inklusive Sverige, kunde det mycket väl ha blivit så att kriget hade tagit slut väldigt tidigt under förra året – och då med rysk seger. Då hade demokratin krossats och det politiska ledarskapet i Ukraina dödats, och Ukraina som stat hade upphört att existera och i stället införlivats i Ryssland.

Nu blev det inte så. Tack vare det ukrainska folkets heroiska motstånd men också tack vare den försvarsmateriel som Sverige och andra länder snabbt bistod med blev utgången en annan. Jag får säga att jag är enormt stolt över att vi kunde fatta de besluten så snabbt som vi gjorde.

Ukrainska företrädare är djupt tacksamma för detta, vilket blev mycket tydligt när vi var där. De var djupt tacksamma för det Sverige hade gjort – men också lite förvånade över att just Sverige var så snabba med att besluta om militärt stöd. De känner ju väl till vår historia av alliansfrihet och ovilja att blanda oss i konflikter på kontinenten. Den här gången var vi dock väldigt snabba med att fatta dessa beslut, och det var historiska beslut som den socialdemokratiska regeringen som sagt fattade den 28 februari 2022.

Sedan dess har Sverige fattat beslut om ytterligare ett antal stödpaket till ett sammanlagt värde av över 10 miljarder kronor. Det har handlat om vapen, ammunition, luftförsvarssystem, pansarterrängbilar och om ekonomiska bidrag. Det har hjälpt Ukraina att trycka tillbaka det ryska angreppet.

I de områden som befriats – som Butja, som vi besökte – avslöjas alla de fruktansvärda krigsbrott som ryska styrkor har begått. I Butja hittade man över 400 civila dödsoffer, män, kvinnor och barn, varav över 100 hade grävts ned i en meterdjup massgrav bakom en kyrka. De låg sida vid sida i plasticsäckar. Övriga dödsoffer hittades skjutna på gatan, till synes helt slumpmässigt och urskillningslöst.

Så ser det ut även i resten av de ockuperade områdena: tusentals dödade civila, sexuella övergrepp på kvinnor och barn, tortyr och tusentals ukrainska barn som har kidnappats till Ryssland. Vi kommer sannolikt att få se mer av detta för varje kilometer som Ukraina förhoppningsvis kan återta med den offensiv de nu förbereder. Om Ryssland kunde göra detta i Butja, som de höll i bara en månad, vad har de då inte hunnit göra i de områden de nu har hållit i kanske över ett år? Vi kommer förmodligen att få se fler exempel på den typen av övergrepp.

Att Rysslands grymhet inte känner några gränser såg vi ytterligare ett exempel på häromdagen när de uppenbarligen sprängde dammen i Kachovka, vilket har lett till en enorm naturkatastrof. Tiotusentals människor har drabbats av översvämningar och förlorat sina hem. Dricksvattenförsörjning, mat och åkrar har förstörts. Hela ekosystem har slagits ut. Till Rysslands krigsbrott fogas nu också ekocid, det vill säga en avsiktlig och storskalig miljöförstöring.

Det är naturligtvis Ryssland som ligger bakom. De hade ockuperat kraftverket, och anledningen är såklart att försvåra Ukrainas offensiv. Ryssland kan förstås neka hur mycket de vill, men det är naturligtvis de som har gjort detta. De förstör ju allt annat i sin väg, så det är väl högst troligt att de inte tvekar att förstöra också denna damm, utan minsta tanke på människor och miljö.

Detta brott måste fördömas med kraft. Det visar att Ryssland inte bryr sig ett dugg om det land de ockuperar och de människor som lever där. Det aktualiserar också frågan om att göra ekocid, alltså storskalig miljöförstörrelse, till ett eget internationellt brott i Romstadgan. Det är en fråga vi socialdemokrater driver.

Det står nu mer klart än någonsin att Ukraina måste vinna detta krig och att Sverige ska fortsätta stödja Ukraina till den dag kriget är vunnet – till den dag den sista kvadratmetern av Ukrainas mark är befriad och den sista ryska soldaten har lämnat territoriet.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag, herr talman.
(Applåder)

Anf. 2 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Morgan Johansson för anförandet.

Morgan Johansson satt ju i den regering som var med och tog fram det regelverk för export av krigsmateriel som trädde i kraft 2018. Jag tänkte passa på att fråga om Morgan Johansson är nöjd med resultatet. Syftet var att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel till icke-demokratiska stater, och det var väl lovvärt. Men jag tycker att regelverket hittills har varit tämligen tändlös: Bland köparna av svenska vapen återfinns fortfarande en rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter.

Det finns kryphål i lagen som möjliggör detta, till exempel detta med följdleveranser. Är det inte på tiden att vi försöker täppa till dessa kryphål så att regelverket verkligen lever upp till sitt syfte?

Anf. 3 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag är väldigt stolt över den uppgörelse vi lyckades träffa 2018 och som sex av åtta partier står bakom. Den förbereddes av en särskild utredning, den så kallade KEX-utredningen. Den gjorde att ett av världens stramaste regelverk blev ännu striktare, bland annat genom införandet av ett nytt demokratikriterium. Den har också inneburit att vi i ökad utsträckning har kunnat följa upp var den materiel vi exporterar hamnar någonstans.

Som jag sa i mitt anförande exporterade vi förra året för 15 miljarder. Av det vi exporterade gick 83 procent till våra 39 samarbetsländer, som vi har jobbat med länge – det är Brasilien, USA, Tyskland och övriga EU-länder. Sedan har vi förstås ett antal länder som vi inte exporterar till: Kina har vi ingen export till, och vi har naturligtvis ingen export till Ryssland. Vi exporterar inte till Iran eller Nordkorea.

Sedan finns det några länder dit vi gör följdleveranser utifrån gamla affärer som vi har gjort. Men när det gäller länderna i Mellanöstern fanns det inga nya beslut förra året, utan det var endast följdleveranser – och då i kategorin övrig krigsmateriel, alltså inte krigsmateriel för strid. Jag tycker att det är bra att det ser ut på det sättet. Man kan också notera i skrivelsen

att det har gjorts ett antal avslag från ISP. Det gäller till exempel affärer där man har velat exportera till Bahrain och Qatar, liksom till Israel och Tunisien. Sådana avslag har meddelats på olika sätt.

Jag skulle alltså vilja säga att den lagstiftning vi har just nu är väl avvägd, och det är som sagt ett av världens striktaste regelverk. Det är också ett av de mest öppna och transparenta system som finns.

Anf. 4 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret, men jag känner mig inte helt nöjd med detta. Det är nämligen så att exporten ökar till icke-demokratiska stater, och jag tycker att det är ganska skamligt att ett land som Sverige – som ändå står upp för folkrätt, mänskliga rättigheter och så vidare – fortsätter att exportera vapen. Även om det gäller följdleveranser fortsätter vi ändå att exportera vapen till länder som i allra högsta grad är auktoritära och odemokratiska.

Det handlar till exempel om länder som deltar i kriget i Jemen, vilket av FN beskrivs som en av världens värsta humanitära kriser. Sverige har sedan bombningen av Jemen startade exporterat krigsmateriel till sex av staterna som deltar i denna koalition. Bland mottagarna av exporten 2022 finns flera av de stridande parterna med, nämligen Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Jordanien och Kuwait. Endast under 2022 gäller det export av krigsmateriel till ett värde av 7,5 miljoner.

Vi skulle kunna upphöra med detta och se till att täppa till hålen så att man inte längre tillåter dessa följdleveranser, som ju är ett resultat av att exporten fortfarande pågår. Jag tycker att det är ganska skamligt att vi exporterar vapen till dessa odemokratiska, krigförande länder.

Anf. 5 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Förra året fanns det ingenting till Mellanösternländerna annat än följdleveranser och då i kategorin övrig krigsmateriel, det vill säga inte krigsmateriel för strid.

Lotta Johnsson Fornarve nämnde Förenade Arabemiraten. Den affären handlade inte om krigsmateriel för strid såsom kanoner, kulor och krut utan om ett radarsystem, det vill säga övrig krigsmateriel. Det är ett avtal som vi naturligtvis ska fullfölja.

Det blir väldigt svårt för ett land att över huvud taget kunna ha någon vapenexport om gamla affärer inte ska gälla. I lagstiftningen finns en bifallspresumtion för följdleveranser, och det är därför vi måste göra det här. Inga länder skulle ju annars vilja handla med oss om de visste att leveransen av reservdelar för de system de köper in när som helst kan strypas. En sådan balans måste man ha.

Jag tror att Vänsterpartiets kritik i stor utsträckning handlar om att man inte vill ha någon export av vapen och krigsmateriel över huvud taget. Som jag pekade på i mitt anförande är exporten nödvändig, vad man än tycker om den, för att vi alls ska kunna ha en egen försvarsindustri. Den dag då vi avvecklar exporten kommer försvarsindustrin att försvinna, och det skulle innebära ett avbräck i en väsentlig del för svensk säkerhetspolitik och i förlängningen vårt oberoende.

Anf. 6 YASMINE ERIKSSON (SD):

Herr talman! Jag vill till att börja med yrka bifall till reservation 2 från Sverigedemokraterna.

Sveriges försvarsindustri går på högvarv, och vår krigsmateriel är mer efterfrågad än på mycket länge. Detta är i det rådande säkerhetspolitiska läget mycket positivt, och det är ett konkret bidrag till vår avskräckande verksamhet mot de aggressiva diktaturerna, som tydligast representeras av Rysslands aggressiva krig i Ukraina.

Sverige har en viktig roll som demokratiernas vapensmedja, vilket vi ska vara mycket stolta över. Det som utgjort ett hinder för Putins invasion av Ukraina har varit de ukrainska försvararna som är beväpnade med vapen från västvärlden, där Sverige spelar en stor roll.

Rysslands krig i Ukraina blir alltmer brutalt. Bara denna vecka har vi kunnat se hur en stor damm har sprängts i Ukraina, vilket lett till en omfattande förstörelse. Massakrer utförda av Ryssland har uppdragats i områden som Ukraina har befriat, och det är rimligt att förutsätta att Ryssland begått fler och än mer omfattande illdåd i de områden som varit ockuperade under en lång tid. Ukraina behöver därför befria de ockuperade områdena så snabbt som möjligt, och för detta behövs vapen från väst. Det är kanske det tydligaste exemplet som visar på behovet av en ökad export av krigsmateriel från Sverige.

Politiken på detta område har under decennier tyvärr varit inriktad på att begränsa och försvåra för export och tillverkning av krigsmateriel. Detta har försvårat och fortsätter att försvåra för Sveriges möjligheter att tillverka krigsmateriel både till vårt eget försvar och för export.

Den senaste utredning som gjorts i frågan hade titeln *Skärpt exportkontroll av krigsmateriel* och inriktades på att utifrån olika parametrar begränsa exporten. Det var en naiv utgångspunkt redan vid utredningens start 2015 och är en linje som är ohållbar i dagens värld med aggressiva diktaturer.

Nu är det hög tid att vi får en ny inriktning för politiken på plats, och behovet av detta har lyfts fram från flera håll. I propositionen om svenskt Natomedlemskap som regeringen lagt på riskdagens bord påpekade flera remissinstanser detta, bland annat Inspektionen för strategiska produkter och Utrikespolitiska institutet. Dagens exportkontrollregelverk är inte anpassat för vare sig ett Natomedlemskap eller för den nya säkerhetspolitiska värld som kräver att både vi i Sverige och andra länder har krigsmateriel så att vi kan försvara oss mot aggressiva diktaturer.

Herr talman! En ny utredning behöver göras så snabbt som möjligt om hur regelverket kan anpassas efter den nya situation som Sverige befinner sig i. Varje dag som går utan att en sådan utredning påbörjats innebär att Sverige och våra samarbetsländer riskerar att hamna i en situation där vi inte kommer att ha tillräcklig tillgång till vapen.

Vi menar att det är oansvarigt att inte omgående påbörja en sådan utredning. Det behövs en utredning snabbt om hur regelverken kan anpassas så att Sverige kan spela en viktig roll som producent av de vapen som vi och allierade länder behöver för att försvara oss mot aggressioner likt den som nu utspelar sig i Ukraina.

Prot. 2022/23:120

8 juni

Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

För att undvika att man som land utsätts för en så brutal invasion som den vi ser i Ukraina behöver man ha som grund att arbeta förebyggande genom sitt försvar. På så sätt kan man uppnå en avskräckande effekt. För detta behövs naturligtvis vapen, vilket är svårt att införskaffa i efterhand. Därför är det oerhört angeläget att svensk försvarsindustri ges förutsättningar att redan nu kunna förse oss och våra allierade med de vapen som behövs för att avskräcka en motståndare.

Herr talman! Sverige behöver också förbereda sig för en hotbild som kommer att finnas under lång tid. Därför behöver vi öva mot olika scenarier. Ett av de värsta scenarierna, som tyvärr är aktuellt, är om vi på olika sätt utsätts för massförstörelsevapen och hur vi då ska agera. Ryssland hotar för närvarande med att sätta in kärnvapen, och landet har med hjälp av kemiska vapen attackerat motståndare i olika stater. I framtiden kan även Sverige utsättas för olika former av massförstörelsevapen.

För att kunna hantera dessa situationer så bra som möjligt behöver de av våra myndigheter som berörs öva tillsammans, något som tidigare gjorts genom så kallade icke-spridningsövningar. Dessa övningar har tyvärr inte genomförts i samma utsträckning de senaste åren. Det är dags att trappa upp övningarna så att Sverige kan hantera insatser med massförstörelsevapen mot landet.

Herr talman! Det behövs också tillräcklig och rätt kompetens inom området exportkontroll för att kunna hantera den situation som uppstått i och med att Sverige är en stor exportör av både krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Tyvärr är inte fallet så i dag och har inte varit det under ett antal år. Den militära kompetensen på myndigheten ISP, som kontrollerar dessa produkter, har nämligen minskat i förhållande till det totala antalet anställda. I dagsläget är den mindre än någonsin då antalet anställda har ökat.

Behovet av militär kompetens för att kunna värdera de försvarspolitiska skälen för olika exporter har dock inte minskat utan ökat radikalt i förhållande till den upprustning som pågår. Redan 2017 pekade Riksrevisionen på behovet av specialistkompetens på ISP, men tyvärr har det inte blivit åtgärdat. I stället har vi en situation där juridiska bedömningar äger företräde framför försvarspolitiska. Detta leder till och har under många år lett till negativa konsekvenser för den svenska krigsmaterielexporten och för vårt försvar.

Herr talman! Från årets skrivelse om strategisk exportkontroll och produkter med dubbla användningsområden finns också flera positiva områden som är värda att uppmärksamma. Det handlar bland annat om att Sverige för första gången godkänt export av krigsmateriel till Mellanösterns enda demokrati, Israel. Det är banbrytande för svensk exportkontroll, och ett ökat utbyte med Israel på krigsmaterielområdet vore mycket välkommet av flera skäl. Dels handlar det om en väl utvecklad demokrati, dels är det ett land som har en högteknologisk försvarsindustri som Sverige kan tjäna mycket på att ha ett nära samarbete med.

Jag noterar också att arbetet med efterkontroller fortskrider, vilket är en viktig del för att ha kontroll över den krigsmateriel som exporteras och tillse att den inte hamnar på avvägar. Det är nu viktigt att de första kontrollerna på plats kan genomföras så snabbt som möjligt.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag påpeka att man i skrivelsen kan konstatera att saker går åt rätt håll men att det sker för långsamt. Då talar jag främst om behovet av en ny utredning, som jag nämnde. Framsteg har även gjorts av nuvarande regering, som avskaffat kravet att ISP ska lägga stora resurser på att bedöma andra staters inrikespolitiska prioriteringar och att den feministiska utrikespolitiken ska beaktas även inom detta område. Tvärtom är nu en resa påbörjad som kan innebära att Sverige solidariskt ställer upp och exporterar vapen till våra allierade. Inte minst kan vi underlätta för vår Natoanslutning genom att anpassa regelverket.

Anf. 7 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Sverigedemokraterna står utanför den uppgörelse som vi gjorde om krigsmaterielexporten 2018. När man lyssnar på Yasmine Erikssons inlägg förstår man att hon helt enkelt vänder sig mot den lagstiftningen.

Vad gjorde vi då 2018? Vilka var de stora förändringar som skedde då? Jo, det ena var att vi införde ett särskilt demokratikriterium. Vid prövningarna av de här affärerna ska man fästa särskild vikt, till och med central vikt, vid demokratikriteriet när det gäller vilka länder vi exporterar till. Jag tycker att det är en viktig del för att kunna upprätthålla legitimiteten för hela systemet. Vi vänder oss i första hand till andra demokratier som vill försvara sin frihet och sitt oberoende, vilket markeras via demokratikriteriet. Det är dock inte ovillkorligt utan måste vägas mot de försvars- och säkerhetspolitiska hänsyn som man kan behöva ta vid en enskild affär. Varje affär prövas var för sig.

Det andra vi gjorde var att vi förstärkte uppföljningen av var vapen och annan krigsmateriel hamnar. ISP fick ett särskilt uppdrag om detta och bygger också upp en särskild kompetens.

Jag undrar vad Sverigedemokraterna tycker om detta. Varför vänder man sig emot den här lagstiftningen? Är det demokratikriteriet som Sverigedemokraterna är emot? Är det uppföljningen som Sverigedemokraterna är emot? Vilka diktaturer vill Sverigedemokraterna exportera mer vapen till? Jag förstod av Yasmine Erikssons anförande att detta var det stora problemet med den nya lagstiftningen. Vilka diktaturer, herr talman, vill Yasmine Eriksson att Sverige ska exportera mer vapen till?

Anf. 8 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Morgan Johansson för hans redogörelse för lagen. Sverigedemokraterna vill som sagt utreda den. Det beror väldigt mycket på att vi är i ett nytt säkerhetspolitiskt läge som gör att den är inaktuell. Lagen behöver uppdateras och kompletteras med tanke på rådande situation. Det gäller särskilt om vi snart går med i Nato. På så sätt kommer den att ligga i linje med hur vi kan arbeta med vapenexport framöver.

Anf. 9 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Yasmine Eriksson dömde ut den lagstiftning som vi i dag har och tyckte att den var för stram. Då pekade jag på vad det var vi gjorde 2018. Vi införde ett demokratikriterium och ökade möjligheterna att följa upp vart materielen tar vägen. Vill Sverigedemokraterna öppna upp det här igen och liberalisera lagstiftningen? Jag förstod på Yasmine Eriksson att hon gick emot den lagstiftningen. Min fråga var vilka diktaturer hon vill

att vi ska leverera vapen till. Nuvarande lagstiftning förhindrar oss att göra det.

Den lagstiftning vi har i dag hindrade oss dock inte från att ta de unika beslut som vi tog förra året om att förstärka Ukraina och för första gången sedan 1939 bistå ett annat land med försvarsmateriel för att det ska kunna försvara sig självt. Det har vi nu gjort till ett värde av över 10 miljarder kronor.

Jag tycker naturligtvis att den lagstiftning som vi har i huvudsak ska ligga fast. Jag vill absolut inte lyfta på hela denna frågeställning. Sedan kan det säkert finnas en och annan detalj som man behöver titta på med anledning av Natomedlemskapet. Det som jag undrar över är att Yasmine Eriksson går emot den här lagstiftningen och dömer ut den. Vad jag förstod är hon emot den feministiska utrikespolitiken, emot att man ska väga in hur mänskliga rättigheter efterlevs i de länder som vi exporterar till och emot demokratikriteriet.

Min fråga kvarstår: Vilka diktaturer och vilka länder som kränker mänskliga rättigheter vill Sverigedemokraterna exportera mer vapen till?

Anf. 10 YASMINE ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Morgan Johansson har i sina repliker upprepade gånger gjort antydningar om att vi skulle vilja exportera till diktaturer. Men i mitt huvudanförande var jag ganska tydlig med att stora delar av vapenexporten handlar om att Sverige och våra allierade ska kunna försvara sig mot den här typen av diktaturer. Det är alltså helt motsatt mot vad han försöker påklistra mig.

Det finns visst delar i den rådande lagstiftningen som utgör hinder, och det är någonting att motsätta sig. När det gäller Ukraina är det just så. Vi var tvungna att ta det via riksdagen och göra undantag för att kunna göra dessa exporten. Det hade varit en bättre situation om en sådan praxis redan hade funnits. Praxis i dag är att vi inte exporterar till länder som är i en väpnad konflikt, vilket Ukraina var och är. Men vi exporterar till Ukraina. Sverigedemokraterna vill att det ska finnas en sådan praxis som gäller redan från början, så att det inte behöver ta onödigt lång tid.

Anf. 11 MAGDALENA THURESSON (M):

Herr talman! Det betänkande vi nu debatterar handlar om regeringens årliga skrivelse om exporten av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Skrivelsen redogör för den svenska exportkontrollpolitiken i fråga om krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under året 2022. Av årets skrivelse till riksdagen kan man konstatera att exportkontrollen av krigsmateriel och andra tillståndspliktiga produkter fungerar väl.

Normalt sett är detta ett ärende i mängden, en årlig kontrollinstans, en punkt på dagordningen att bocka av. Men under året som gick förändrades världen. Rysslands olagliga och oprovocerade anfallskrig mot Ukraina, som vi här i kammaren i stor enighet har fördömt, kom att förändra vår syn inte bara på den svenska alliansfriheten utan även på vilken roll vapenleveranser har för att upprätthålla freden i Europa.

För många kom nog kriget att bidra till insikten om vilken viktig roll försvarsindustrin och exporten av försvarsmateriel har för vår egen säkerhet. Som ett litet land måste Sverige ha en försvarsindustri med tillgång

till fler marknader än enbart den svenska för att vår modell ska fungera och för att vi ska ha tillgång till den utrustning som krävs för vår egen säkerhet.

Herr talman! Jag vill i sammanhanget också nämna att produktionen av krigsmateriel är en viktig del av svensk industri. Den sysselsätter många, och vårt stora teknologiska kunnande på området gör Sverige till en attraktiv samarbetspartner. En livskraftig krigsmaterielindustri är en strategisk resurs för vårt land.

Viktigt att påminna om är också att det som tidigare var handel med varor i dag i stället mer handlar om teknologiskt avancerade utvecklingsprojekt där det är vanligt att flera länder deltar i samarbetet. Ett vapensystem som Archer har visserligen ”Made in Sweden” stämplat på sig men hade aldrig kunnat tas fram om det inte varit för goda möjligheter att samarbeta med andra länder.

Herr talman! Sveriges politik att bevara och utveckla krigsmaterielindustrin och att låta detta ske i samarbete med andra länder betalar sig.

Efter inledningen av Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina har Sverige stöttat Ukraina med flera vapenleveranser. I dag används Archer av ukrainska armén. Svenska vapen försvarar Ukraina. Svenska vapen försvarar friheten. Det är något vi ska vara stolta över.

Herr talman! Kriget i Ukraina och Rysslands försök att ändra den europeiska säkerhetsordningen samt ett framtida medlemskap i Nato kommer sannolikt att påverka och har på ett sätt redan påverkat politiken för krigsmateriel.

För det första handlar det om den praxis Sverige tidigare haft att inte sända vapen till krigsområden. I Ukrainas fall var det uppenbart att denna informella regel inte kunde gälla. Sverige behöver i sin framtida politik för export av krigsmateriel tydliggöra att länder som, likt Ukraina, försvarar sig själva i enlighet med folkrätten ska kunna göra det med vapen exporterade från Sverige.

För det andra har Sverige för avsikt att bli medlem i försvarsalliansen Nato. Om Sverige kommer att behöva göra några större förändringar av nuvarande regelverk och praxis är oklart eftersom våra viktigaste samarbetsländer redan är Natoländer. Men som regeringen konstaterar i Nato-propositionen som riksdagen antog nu under våren kan medlemskapet förändra förändringar. När ett land är med i en allians förväntas alla medlemsländer ta gemensamt ansvar för alla medlemsländers säkerhet. I dag säger regelverket att krigsmaterielexporten ska vara bra för just Sverige, men i framtiden bör vi ha som utgångspunkt att också beakta vad som är bra för alliansen och dess medlemmar.

Herr talman! Försvarsindustrin är en central del av vår säkerhets- och försvarspolitik. Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete i materielfrågor med ett antal traditionella samarbetsländer, vilket bygger på både export och import av krigsmateriel.

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen fyller en viktig funktion när det gäller insyn i frågor som rör exportkontrollen och exporten av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 12 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3.

Det nya regelverket för export av krigsmateriel trädde i kraft 2018. Syftet var att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel till icke-demokratiska stater, men regelverket har hittills varit tämligen tandlöst. Bland köparna av svenska vapen återfinns fortfarande en rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter.

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning och ett land som fördömer alla brott mot mänskliga rättigheter oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla förutsättningar att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer.

Den skrivelse som vi nu behandlar är den fjärde statistiska sammanställning som redogör för ett helt år med det nya regelverket från 2018 och innehåller de ändrade riktlinjerna.

Det är positivt att vi får en bättre bild av den mottagande statens demokratiska status i årets skrivelse. Det ökar transparensen och öppenheten kring vapenexporten. Att den svenska exporten ökar till icke-demokratiska stater visar dock tydligt att regelverket inte fungerar när det gäller att sätta stopp för export till diktaturer och andra länder med omfattande demokratiska brister.

Det befintliga regelverket har framför allt två stora kryphål eller luckor.

Det första handlar om att regelverket bara gäller tillstånd för nya affärer som ingåtts efter den 15 april 2018. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan demokrativillkoret trädde i kraft kan klassas som så kallade följdleveranser och därmed undkomma den nya tillståndsprövningen. Följdleveranser kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns, utan vi kan fortsätta att leverera vapen till olika diktaturer under mycket lång tid. Det pågår exempelvis följdleveranser till system som, enligt ISP, ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan.

En lagstiftning som inte inkluderar följdleveranser blir verkningslös om syftet är att sluta exportera vapen till krigförande och icke-demokratiska stater.

Här kan till exempel nämnas de tillstånd för följdleveranser till Israel som ISP beviljade under 2022. Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, folkrätten och det palestinska folket inte bara fortsätter utan blir dessutom allt grövre. Blockaden av Gaza fortsätter, och det gör även byggandet av den mur som sedan länge fördöms av FN. Antalet illegala boplättningar på ockuperad mark växer obehindrat, och fördrivningen av palestinier från östra Jerusalem ökar.

I regeringens skrivelse noteras fyra beviljade utförseltillstånd för försäljning av krigsmateriel till Israel 2022. ISP skriver att tillstånden gäller följdleveranser av materiel som när den första affären gjordes inte klassificerades som krigsmateriel.

Israels övergrepp mot de mänskliga rättigheterna bör vara skäl för att inte bevilja vare sig nya tillstånd eller följdleveranser till Israel.

Kriget i Jemen pågår fortfarande och beskrivs av FN som världens värsta humanitära kris. Över 24 miljoner människor, 80 procent av befolkningen, behöver humanitärt stöd. Av dem är över 12 miljoner barn.

Sverige har sedan bombningarna av Jemen startade exporterat krigsmateriel till sex av staterna som deltar i koalitionen. Bland mottagarna av exporten 2022 finns flera av de stridande parterna med: Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Jordanien och Kuwait. Enbart under 2022 gäller det export av krigsmateriel till ett värde av 7,5 miljoner kronor. Sedan kriget startade har Sverige exporterat krigsmateriel till ett värde av 13,8 miljarder kronor.

Samtliga av de länder som deltar i kriget i Jemen och som mottar svenska vapen är auktoritära stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna. De uppfyller därmed samtliga huvudkriterier för att inte beviljas export av svensk krigsmateriel. Trots alla regelverk och skrivningar, utöver lagen om krigsmateriel, fortsätter vapenexporten till dessa länder. Att Sverige fortsätter att förse icke-demokratiska och krigförande stater med krigsmateriel är allvarligt, vanhedrande och högst oansvarigt.

Det andra kryphålet eller luckan i regelverket är att det inte innebär ett stopp av export till icke-demokratiska stater. Brister i den demokratiska statusen ska enbart påverka bedömningen och utgöra så kallade hinder för export. Om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen kan export ändå beviljas. Ställningstagandet att inte stödja och legitimerade odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra intressen anses väga tyngre.

Turkiet är ett land som upprepade gånger brutit mot såväl mänskliga rättigheter som folkrätten. Efter ett beslut i oktober 2019 stoppades all vapenexport till landet på grund av en militäroffensiv mot Syrien. Ingen export genomfördes under 2020 eller 2021.

I debatten låter det ofta som om det inte finns någon möjlighet att påverka affärerna, men sanningen är att ISP har flera olika möjligheter att stoppa vapenaffärer eller hänskjuta prövningen till regeringen. Det är alltså den politiska viljan som avgör.

På så sätt har man nu valt att återigen bevilja vapenexport till Turkiet – inte på grund av demokratiska framsteg, ökad respekt för folkrätten eller att landet slutat bete sig militärt aggressivt mot andra länder utan på grund av Sveriges ansökan om medlemskap i Nato.

Sverige ska inte exportera krigsmateriel till Turkiet. Turkiets militära aktioner i Syrien pågår alltjämt, och den humanitära katastrofen är total. Sverige bör därför verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet. I en tid när respekten för folkrätten kränks av Ryssland på ett oacceptabelt och farligt sätt behöver Sverige kompromisslöst stå upp för folkrätten. Att acceptera att andra länder bryter mot densamma bara för att de är Natoländer är att undergräva den respekten.

Det är under all kritik att det regelverk som tog sju år att arbeta fram och som den dåvarande regeringen uttryckte skulle göra ett av världens striktaste regelverk ännu striktare inte har bidragit till en minskning av svensk vapenexport till krigförande och icke-demokratiska länder, vilket var syftet, utan snarare gjort motsatsen.

Regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det ändrade regelverket. Regeringen ska ta ansvar för att det ändrade regelverket också får effekt i bedömningar av krigsmaterielexporten. ISP bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförelsetillstånd, inklusive framtida följdleveranser, till icke-demokratiska och krigförande länder eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter för bedömning enligt det ändrade regelverket.

Slutligen vill jag vara väldigt tydlig med att Vänsterpartiet självklart står upp för Ukrainas rätt att försvara sig och helt står bakom det svenska militära stödet till Ukraina.

Anf. 13 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag har en fråga som rör Israel. Ledamoten Johnsson Fornarve tycks verkligen brinna för att Israel inte ska få ha några vapen; det är i alla fall det intryck jag får av anförandet.

Samtidigt vill Vänsterpartiet, vad jag vet, att vi ska nå en lösning i form av en tvåstatslösning på konflikten mellan Israel och Palestina. Det är klart att det gör att man måste ställa sig frågan: Hur ska det vara möjligt om inte Israel får tillgång till vapen?

Israel är som bekant Mellanösterns enda demokrati. Det är också ett land som är existentiellt hotat av en rad diktaturer, terrorsektorer och andra runt om i sitt närområde. Då tycker jag, herr talman, att det är självklart att man måste kunna försvara sig. Ett land måste kunna försvara sig för att kunna existera. Om landet Israel inte existerar kan man inte ha en tvåstatslösning om det är Israel och Palestina man menar – men det kanske är Palestina och Jordanien eller något annat som Vänsterpartiet menar.

Om vi inte exporterar vapen till Israel och inte låter Israel försvara sig mot terrorsektorer, diktaturer och andra som vill utplåna landet helt och hållet från kartan kan vi inte samtidigt förespråka en tvåstatslösning.

Herr talman! Min fråga till Vänsterpartiets ledamot Johnsson Fornarve är därför: Hur ska Israel kunna försvara sig så att vi kan få till stånd en tvåstatslösning om vi inte tillåter vapenexport?

Anf. 14 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack, Joar Forssell, för frågan! Jag ser inte längre Israel som en demokrati med den nya regimen och med de enorma brott som man begår mot folkrätten och rättsstatens principer.

Israel erkänner inte heller självt en tvåstatslösning utan anser att Palestina inte ska finnas. Det pågår en annektering av Palestina. De illegala bosättningarna ökar lavinartat i antal. Det sker en fördrivning av palestinier från östra Jerusalem, och brotten mot de mänskliga rättigheterna är enorma. Att Sverige inte ska exportera vapen till ett land som bryter så flagrant mot de mänskliga rättigheterna och som inte står upp för folkrätten tycker jag är ganska självklart.

Anf. 15 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag vet inte var man ska börja. Vänsterpartiet har en mörk historia när det gäller Israel. Man kan enkelt googla sig fram till bilder där höga vänsterpartistiska företrädare till exempel står och skyltar med kartor där Israel är uttraderat. Jag förstår därför att ledamoten Johnsson Fornarve drar sig för att försvara Israel.

Men låt oss ha lite sans i debatten! Det är väl självklart att Israel är en demokrati. Det är en demokrat med brister – som många demokratier – och vi ska kritisera Israel. Jag var själv nere i Tel Aviv i slutet av april och deltog i demonstrationer mot de reformer av domstolsväsendet som har varit på gång under en tid. Jag håller alltså helt med om detta; man ska kritisera de brister som finns.

Men Israel är Mellanösterns enda demokrati. Israel är en fyrbåk för frihet, mänskliga rättigheter och demokrati i sin del av världen och, faktiskt, för hela världen.

Herr talman! Om man är seriös med att förespråka en tvåstatslösning måste man slå vakt om att det finns två stater. Jag håller med om att vi ska kritisera dem som inte tycker detta. Liberalerna håller med Vänsterpartiet om det. Men, herr talman, om Israel inte har vapen och kan försvara sig kommer det inte att finnas två stater kvar. Då kommer inte Israel att finnas kvar. Granne efter granne, terrorsekt efter terrorsekt och diktatur efter diktatur vill förgöra Israel, och då måste man tillåta vapenexport till Mellanösterns enda demokrati.

Anf. 16 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack, Joar Forssell, för ytterligare frågor! Ja, det är svårt att veta var man ska börja. Joar Forssell säger att han står upp för en tvåstatslösning, och det gör självklart Vänsterpartiet också. Vi står upp för folkrätten, och det är det som är det viktiga här. Vi står upp för Palestinas rätt att existera, men det gör inte den israeliska regeringen längre.

Är Joar Forssell beredd att kritisera den israeliska regeringen för att den inte längre står upp för en tvåstatslösning? Det tycker jag är väldigt viktigt, för det är så fundamentalt.

Är Joar Forssell beredd att ta avstånd från ockupationen, från de illegala bosättningarna och från den brutalitet som vi ser växa alltmer sedan den nya högerregimen kom till stånd? Är han beredd att ta avstånd från blockaden av Gaza och från fördrivningen av palestinier? Allt detta är brott mot folkrätten som Israel utför. Att exportera vapen till en stat som så flagrant bryter mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna ser jag som helt orimligt.

Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Det här är den 38:e skrivelsen i detta ämne som behandlas av kammaren – skrivelsen som redogör för exportkontroll och svensk krigsmaterielexport. Den som är historieintresserad kan gå tillbaka till den första och jämföra för att se den utveckling av informationsvärdet som har skett i de skrivelser som lämnas till riksdagen.

Vi var med bland dem som startade detta – att överlämna en redogörelse för krigsmaterielexporten till kammaren och till riksdagen. Jag tycker att vi har anledning att vara glada för denna början.

Herr talman! När jag lyssnar till debatten känner jag dock att vi delvis blandar äpplen och päron. Krigsmateriel får inte tillverkas här i landet utan tillstånd. Vi får inte heller utan tillstånd föra ut krigsmateriel till andra länder. Krigsmaterielagstiftningen är väldigt tydlig i den delen. Många av de diskussioner som har förts här tidigare, herr talman, har inte rört lagstiftningen. Ni kan gå in och titta på paragraf efter paragraf, och ni kan se att de inte återfinns i någon av lagstiftningsparagraferna. Däremot finns det

föreskrifter, och dessa föreskrifter förfogar regeringen över och kan naturligtvis alltid justera och förändra. Det är viktigt att man har koll på detta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen utser får meddela föreskrifter om utförsel av skjutvapen, tillförordnad ammunition och så vidare. Ett tillstånd kan också utfärdas och ska hanteras i särskild ordning när det till exempel gäller våra blivande partnerländer i Nato. Man får exempelvis medge undantag för utförsel. Det finns ett antal sådana saker som jag tror att debatten tjänar på att man klarlägger.

När vi pratar krigsmaterielexport i dag är det också viktigt att vara på det klara med att den till exempel också innehåller utförsel av telekommunikation. Vi har rätt mycket som handlar om annat, till exempel mejeriprodukter. Det behövs för att kunna ha en pågående mejeriverksamhet i olika länder.

När man läser statistiken ska man alltså veta att allt inte är krigsmateriel. Det är krigsmateriel, det är övrig krigsmateriel och det är produkter med dubbla användningsområden. Allting ingår dock i den samlade bilden av krigsmaterielexporten.

Vi befinner oss i ett nytt säkerhetspolitiskt läge – för Sverige, för EU, för Nato och för vårt Europa. Det är klart att det kommer att påverka. En hel del av exportkontrollen och exportlagstiftningen har ju under ett antal år efter murens fall också handlat om att kunna säkerställa den svenska försvarsindustrins möjligheter att leverera utifrån den efterfrågan som svenskt försvar har haft. I det läget har det varit nödvändigt att också kunna exportera till andra länder.

Nu befinner vi oss i en ny situation där Sverige, EU, Natoländer och Ukraina efterfrågar försvarsmateriel i stor omfattning. Vi ser att orderböckerna är fyllda för många år framåt. Diskussionen handlar om hur vi ska kunna skala upp och långsiktigt säkra förutsättningar att få leverans av den krigsmateriel som vi efterfrågar själva för svenskt försvar, för EU, för Nato och för Ukraina. Det måste påverka och kommer att påverka hur vi hanterar krigsmaterielexporten framöver.

Jag tror också att vi kommer att se, precis som vi gjorde när det gällde både donationer och försäljning till Ukraina, en omtolkning av hur vi hanterar detta med länder i krig. Där var det tydligt att det handlade om, vilket många sa var viktigt, att man försvarade sitt eget territorium – ja. Men en helt central fråga är också det som egentligen bryter igenom hela lagstiftningen: Om något är avgörande för svensk säkerhet och svenskt försvar är det också helt avgörande för leveranser av krigsmateriel till andra länder.

Att vi donerar och säljer till Ukraina har ett väldigt tydligt säkerhetspolitiskt och försvarspolitiskt intresse för Sverige. Vi säger ju, inte bara i dag utan sedan den 24 februari 2022, att Ukrainas sak är vår. De försvarar oss, våra värden och vår rätt att själva välja, och det gör de genom att i kriget stå upp mot och mota ryska brutala angrepp i alla former. I det läget är det självklart att vi ska sälja och skänka vapen till Ukraina. Det påverkar helt klart.

Jag hör ibland i debatten att det inte har hänt någonting sedan den nya lagstiftningen kom. Men hur vet man det, höll jag på att säga. Allt är inte statistik. Glöm inte bort vad som var det nya när lagstiftningen kom till! Då var man på många håll väldigt försiktig och tänkte: Det här kommer att sända signaler, så vi vågar inte sälja vare sig här eller där. Det har varit en viktig del, för det är självklart så att försvarsindustrin inser att man inte

kommer att få möjlighet att sälja i vissa länder. Då anpassar man sig till vad man bedömer är framkomligt. Det är en del av de signalvärden som den nya lagstiftningen har haft, och det ska ni inte tänka bort. Det har varit viktigt, och det är viktigt.

De politiska signalerna hörs, ibland i föreskrifter, ibland genom att man noterar dem. Kanske har också en och annan tagit kontakt för att undersöka innan man går in och kanske får ett nej. Kanske vill man inte ha ett nej. Glöm alltså inte bort signalvärdet när ni tittar på detta!

Svensk försvarsindustri har, som tidigare sagts, stor betydelse för vår säkerhet. Den är en viktig kompetens i teknikutvecklingen och ett viktigt bidrag till att vi kan vara en aktör också i andra sammanhang i vårt säkerhetspolitiska omland. Detta kommer att vara väldigt viktigt också för Sverige som Natomedlem. Den är en tillgång som vi ska värna och säkra utvecklingen av.

I föreskrifterna var vi överens om – och det är naturligtvis någonting jag hoppas att vi står fast vid – att ifall det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i den demokratiska statusen utgör det ett hinder för beviljande av tillstånd. Men det är inte villkorligt, utan det ska prövas i sitt sammanhang. Det gäller faktiskt också följdleveranser. Både nya och gamla, även om de gamla har presumption att godkännas, måste prövas i sitt sammanhang. Det är viktigt.

I dessa fall måste man naturligtvis ta hänsyn till att allt som handlar om försvarsmateriel och investeringar – det vet vi i Sverige, och det vet andra länder – inte är någonting som man bara går och handlar på hyllan. Det är en långsiktig investering. Det är en systeminvestering. Det påverkar oss och det påverkar andra, och det måste man ta hänsyn till när man tittar på och prövar varje enskilt fall i varje enskild kontext.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 18 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll 2022. Det handlar om export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, så kallade PDA.

Det är väl ingen överdrift att påstå att beslut om export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden är en grannlaga och komplex uppgift som kräver noggranna överväganden, detta inte minst eftersom Sverige är ett av de ledande länderna i utveckling och produktion av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Vi kan se att kostnaderna för forskning och utveckling ökar i takt med allt större efterfrågan på avancerade produkter, vilket i sin tur ökar kraven på och behovet av internationellt samarbete. Det ligger därför i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att ha ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete med ett antal samarbetsländer. Det bygger också på vårt behov av att kunna både exportera och importera krigsmateriel.

Herr talman! Sverige har ett bra regelverk för exportkontroll på detta område. Det vilar på tre ben, vilket har nämnts här tidigare. Vi har regeringen, som har ett övergripande ansvar för politik och praxis på området. Sedan har vi Inspektionen för strategiska produkter, ISP, som självständigt prövar ansökningar om tillstånd enligt respektive regelverk. Sist men inte minst har vi Exportkontrollrådet, som säkerställer ett parlamentariskt deltagande och en bred politisk förankring.

Utöver detta finns även EU:s gemensamma ståndpunkt, som innehåller åtta kriterier om bland annat internationella förpliktelser om humanitär rätt, den interna situationen i mottagarlandet som följd av spänningar och väpnade konflikter samt bevarande av fred, säkerhet och stabilitet.

Herr talman! Kriterierna är såväl villkorliga som ovillkorliga. I de fall det finns ett beslut om vapenembargo utfärdat av FN, EU eller Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa är utförelse eller annan utlands-samverkan utesluten. Vid förekomst av villkorliga hinder ska det göras en helhetsbedömning och prövas mot säkerhets- och försvarspolitiska intres-sen. Det är här de viktiga avvägningar kommer in som ska göras innan man tar ett beslut om att bevilja export av materielen. En faktor av stor betydelse är mottagarlandets respekt för mänskliga rättigheter och demo-kratiska spelregler. Men självfallet finns det ett antal andra kriterier som också ska vägas in i beslutet.

Regelverket uppdateras regelbundet. Den senaste uppdateringen av re-gelverket på EU-nivå är från 2021 när det gäller produkter med dubbel användning. En förordning omarbetades med sikte på skärpta krav för cy-berprodukter, som också vi har att ta ställning till. På nationell nivå kom en ändring i augusti 2022 med skärpt och utökad krav på att underrätta ISP vid misstanke om viss slutanvändning.

Det har också införts, herr talman, systematiska efterkontroller, så kal-lade verifikationsbesök, som utgör en bra möjlighet till uppföljning. Det har inte varit i kraft så länge, men det finns goda erfarenheter so far, så att säga.

Om man blickar framåt kan man se att medlemskap i Nato kommer att ställa nya krav på Sverige, och det blir säkerligen angeläget att se över delar av regelverket när Sverige väl blir medlem i Nato.

Frågan om ISP:s kompetens har berörts här. Jag kan konstatera att det utöver den egna kompetensen finns ett väl utvecklat samarbete med för-svarets forskningsanstalt, Försvarets radioanstalt, den militära underrättel-setjänsten Must, Säkerhetspolisen och andra experter. ISP har också fått ökade anslag för att möta kraven på mer komplexa och utökade uppgifter.

Herr talman! Vi befinner oss i en föränderlig värld. Vi har ett fullska-ligt krig i vårt närområde, Ukraina. Det har samtliga talare före mig ut-vecklat och nämnt, så jag ska inte gå närmare in på det. Självklart ställer vi fullständigt och solidariskt upp bakom Ukrainas kamp för sin frihet, och vi vänder oss mot Rysslands aggression mot Ukraina och dess befolkning och mot de brott mot mänskligheten som vi tar del av i stort sett dagligen.

Bortsett från kriget i Ukraina finns det andra konflikter i vårt närom-råde som snabbt kan blossa upp. Läget är spänt på många håll, nu senast på Balkan där det bubblar lite grann mellan Kosovo och Serbien. Vi har den afrikanska kontinenten, med krig i Sudan och andra konflikter som ständigt pågår.

Det geopolitiska och säkerhetspolitiska läget förändras ständigt, så vi måste vara vaksamma och noga följa utvecklingen, som kan påverka be-dömningen i fråga om vår vapenexport. Som har nämnts här är föreskrif-terna möjliga att ändra. Vi kan, så att säga, vara flexibla i den delen.

Men, som sagt, den rapport som vi nu debatterar ger vid handen att vi har ett bra regelverk för detta och att det finns en medvetenhet om kravet på att export endast får ske om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl som rör det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller

annat säkerhetspolitiskt intresse och det inte heller strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller utrikespolitik i övrigt.

Slutligen, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag att skrivelsen läggs till handlingarna och att samtliga motionsyrkanden avslås.

Anf. 19 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Först ska jag säga att min partikollega, vår utrikespolitiska talesperson, Jacob Risberg fick förhinder. Därför står jag, som besitter avsevärt mindre expertis på området, här i stället. Jag ska försöka göra rättvisa åt det som har tänkts.

Sedan 2018 har vi ett så kallat demokratikriterium för svensk vapenexport, något som vi i Miljöpartiet kämpade för att få på plats och som innebär att mottagarlandets demokratiska status ska beaktas i tillståndsprövningen. Det är ett steg i rätt riktning, men mycket mer måste göras på EU-nivå för att skärpa kontrollen av vapenexporten.

För Miljöpartiets del är det angeläget att vapenexporten inte får underminera vårt utrikespolitiska arbete för fred, demokratisering och mänskliga rättigheter. Vi måste omedelbart stoppa vapenexporten till diktaturer och krigförande stater. Dagens möjligheter till undantag för sådan export begränsas mycket kraftigt eller ännu hellre avskaffas också till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter.

Miljöpartiet de gröna vill även skärpa reglerna för så kallade följdleveranser, så att beslut om en tidigare version av ett vapensystem inte kan användas för leverans av ett nyare system. Detta ska såklart inte hindra Sverige från att solidariskt bistå ett land som blir angripet med vapen.

Herr talman! Att den svenska exporten ökar till icke-demokratiska stater visar på att regelverket inte har varit helt ändamålsenligt när det gäller att sätta stopp för export till diktaturer och andra länder med omfattande demokratiska brister.

Bland mottagarländerna 2022 fanns ett antal sådana stater, till exempel Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Jordanien, Kuwait, Thailand, Pakistan och Qatar. Åren 2020–2022 gick mer än en tredjedel, 36 procent, av den svenska exporten till icke-demokratier, det vill säga länder med stora demokratiska brister på ett eller flera områden – detta enligt Svenska fredsberäkningar, där graden av demokrati utgår från de beräkningar och rankingar som Freedom House gör.

Sverige behöver ta ställning för demokratiska värderingar i världen och avsluta exporten av vapen till icke-demokratier. Demokratikriteriet, som jag nämnde inledningsvis, är så vagt formulerat att det är lätt att komma runt. Något som är minst sagt talande för detta är att diktaturen Förenade Arabemiraten var Sveriges största kund 2020 och 2021 och att Inspektionen för strategiska produkter ser framför sig kommande stora leveranser till landet. Sveriges värderingar reflekteras i de länder vi säljer vapen till, och denna export legitimerar förtryck och diktatur.

Miljöpartiet står fast vid att Sverige och EU inte ska exportera vapen till Turkiet. Så sent som 2019 var alla partier i EU-nämnden eniga om att Sverige på EU-nivå skulle driva att man inför vapenembargo.

Herr talman! Det betänkande som vi behandlar i dag gäller den fjärde statistiska sammanställningen som redogör för ett helt år med det nya regelverket från 2018, som innehåller de förändrade riktlinjerna. Det inkluderar den demokratiska statusen, mänskliga rättigheter, exportens påver-

kan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Den mottagande statens demokratiska status ska vara den viktigaste ändringen.

Skrivelsen ger oss en möjlighet att återigen se vilken effekt det nya regelverket har haft. Det är positivt att underlaget innehåller mer information än tidigare år, eftersom det ökar transparensen och öppenheten kring vapenexporten.

Herr talman! Det befintliga regelverket har framför allt två brister. Den första handlar om att det bara gäller tillstånd för nya affärer som ingåtts efter den 15 april 2018. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan villkoret om demokrati trädde i kraft kan klassas som så kallade följdleveranser och därmed undgå den nya tillståndsprövningen.

Följdleveranser kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns utan kan fortsätta hur länge som helst. Det pågår exempelvis följdleveranser till system som enligt ISP ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan. Följdleveranser har länge varit ett kryphål i den svenska vapenexportregleringen och innebär att exporten kan fortsätta trots att inga nya affärer egentligen tillåts.

En lagstiftning som inte inkluderar följdleveranser blir verkningslös om syftet är att man ska sluta exportera vapen till krigförande och icke-demokratiska stater. Där kan exempelvis nämnas de tillstånd för följdleveranser till Israel som ISP beviljat under 2022.

Den andra bristen i regelverket som vi ser är att detta inte innebär ett stopp för export till icke-demokratiska stater. Brister i den demokratiska statusen ska bara påverka bedömningen och utgöra så kallade hinder för export. Om det anses finnas avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen kan export ändå beviljas.

Ställningstagandet att inte stödja och legitimera 40 odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra intressen anses väga tyngre i bedömningen. Ett tydligt exempel är hur Sveriges ansökan om Natomedlemskap påverkat vapenexporten till Turkiet, som ju exempelvis i V-Dems årliga rankning klassas som auktoritärt. För första gången sedan exporten stoppades 2019 har nu tillstånd för export till landet återigen beviljats.

Herr talman! Det är viktigt att ha högt ställda krav på så kallad övrig krigsmateriel och produkter med både civila och militära användningsområden. Civil teknologi som artificiell intelligens och telekommunikation kan användas för militära ändamål eller för att förtrycka en befolkning. Därför ska inte utrustning för massövervakning exporteras till länder som förtrycker sin egen befolkning eller där man kan förvänta sig att utrustningen kan komma att användas för att förfölja politisk opposition i landet.

Anf. 20 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Om man för några år sedan befann sig på en fest eller ett mingel och stötte på olika människor och frågade vad de hette, hur de passade in där, vad de jobbade med – vanliga frågor som man ställer till varandra på en fest – och det var någon som jobbade i försvars- eller vapenindustrin började de alltid skruva lite på sig, herr talman. De tyckte att det var lite obekvämt och jobbigt, och först kanske de sa att de jobbade i näringslivet, industrin eller någonting annat.

Det där har förändrats, herr talman. Om man är på en fest eller ett mingel nu för tiden, efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, och träffar någon som jobbar på Saab eller någonting annat behöver man inte ställa en enda fråga förrän de kommer igång och skryter och pratar och berättar om hur viktigt deras arbete i försvarsindustrin är.

Jag har tänkt på det där, och jag tror att det vittnar om ett skifte i synen på det etiska i vapenexport, vapenleveranser och vapenindustri. Jag tycker att det är ett bra skifte, herr talman, för det är verkligen så att den som är för demokrati, mänskliga rättigheter och frihet också måste vara för en mycket stark och levande vapenindustri och vapenexport från Sverige. Det går inte att försvara demokratin om man inte är för detta.

Herr talman! Det är för mig uppenbart att när vi i framtiden går på fester och mingel – till er som lyssnar kan jag framföra att även politiker faktiskt gör det, även om vi ibland kanske uppfattas som lite torra och tråkiga – kommer folk att vilja berätta om detta. Det är nämligen en så otroligt viktig industri för Sverige, men det är framför allt en viktig industri för demokratin i världen.

Herr talman! Den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina är ett angrepp inte bara på Ukraina och den europeiska säkerhetsordningen utan också på oss. Jag tycker att det är viktigt att slå fast att Ryssland verkligen måste förlora kriget på alla nivåer – militärt, ekonomiskt, kulturellt och självklart också politiskt. Det är utan tvivel Ryssland som står bakom det senaste storskaliga terrorangreppet, sprängningen av den damm i Ukraina som ju har blivit väldigt känd för oss på mycket kort tid.

Det är klart att vi om Ukraina ska kunna försvara sig behöver se till att exportera ännu mer avancerade vapen från Sverige till Ukraina. Jag tycker att man som svensk ska vara stolt över det som beskrivs i det här betänkandet om de vapen som har exporterats till Ukraina. Men vi behöver göra mer. Det behöver komma mer, och det behöver vara mer avancerade vapen, för det handlar om att försvara friheten och demokratin – att försvara både oss och Ukraina.

Herr talman! Från Liberalernas sida drar vi en del slutsatser av kriget i Ukraina. En sådan slutsats är att demokratiprincipen, alltså principen att vi kraftigt ska väga in hur demokratiskt ett land är när vi exporterar, måste förstärkas på det sättet att utgångspunkten alltid ska vara att vi exporterar om ett land är en demokrati. Det ska alltså inte bara väga emot om ett land *inte* är en demokrati, utan om ett land är en demokrati ska vi alltid vilja exportera.

Vi demokratier, vi som tror på frihet och mänskliga rättigheter i världen, vi måste hålla ihop och hjälpa varandra. Det handlar om att exportera vapen, det handlar om att knyta närmare politiska band och det handlar om att utveckla våra industriella och teknologiska samarbeten på vapensidan. För detta krävs export, och därför behöver vi förstärka den principen genom att göra det enklare att exportera vapen till just demokratier.

Taiwan är ett exempel på ett land som Sverige borde exportera vapen till. Det är en mer välfungerande demokrati än många europeiska demokratier om man tittar på olika demokratiindex. Det är också ett land som har en högteknologisk industri, och Sverige skulle tjäna på fördjupade samarbeten.

Israel, Mellanösterns enda demokrati, är ett annat land som Sverige självklart måste se till att få fördjupade försvarsindustriella samarbeten med. Vi måste kunna exportera mer vapen till Israel för att se till att landet kan skydda sig självt och sin befolkning. Det är ju inte bara varje lands rätt att skydda sig mot angripare, herr talman, utan det är faktiskt varje lands plikt att skydda sig och sina medborgare.

Herr talman! Man kan inte på ett seriöst sätt förespråka en tvåstatslösning på Israel–Palestina-konflikten om man inte samtidigt ser till att Israel har medel att försvara sig och slå tillbaka mot Hamas och andra terrorister som hotar hela idén med en tvåstatslösning, alltså att det ska finnas två stater.

Jag befann mig i Israel när Israel firade sin 75-årsdag i slutet av april. Då höll Israels försvarsmakt flyguppvisningar med helikoptrar och stridsflyg som flög över hela landet. Jag var på stranden i Tel Aviv och tittade på detta. Det dånar och bullrar; man känner hur rutorna skallrar och hör hur flygplanen kommer. Vissa gör piruetter, och andra vänder upp drastiskt och visar vad man kan göra med modernt stridsflyg. Det är fantastiskt att höra mullret som påminner om kampen för frihet och om hur viktigt det är att försvara demokratin. Som svensk känner man verkligen: Vore det inte bra om vi kunde se till att de också hade Jas Gripen så att även svenska flygplan åtminstone till del utgjorde Israels försvar!

Herr talman! Betänkandet rör också produkter med dubbla användningsområden. Det där är lite lustigt, för det handlar om produkter som man kan använda till exempel militärt men också till annat. Det skulle till exempel kunna röra sig om någon industriell pryl som man använder i vapentillverkning men som också kan användas i tillverkning av civila produkter.

Ska man vara helt ärlig har dock nästan allt dubbla användningsområden. Det finns ett gammalt avsnitt av *Mordkommissionen*, herr talman, där en mördare slår ihjäl en stackare med en fryst lax. Sedan äter de upp laxen, och det är det som är gåtan: Var är mordvapnet? Det är klart att man kan påstå att laxen har ett dubbelt användningsområde, men det är ju inte det som det här handlar om.

Det som är viktigt att komma ihåg, herr talman, är att om den som mottar en produkt är tillräckligt illasinnad kan nästan vad som helst användas emot oss. Då kan nästan vad som helst ha ett dubbelt användningsområde. Från Liberalernas sida menar vi att vi behöver bli ännu striktare än vad vi är i dag med vad vi exporterar till länder som till exempel Kina, eftersom nästan vad som helst kan användas emot oss.

Herr talman! Det är inte det ekonomiska värdet av vapenexporten från Sverige som gör att de här frågorna är viktiga, utan det är värdet av att försvara demokratin, skydda människoliv och försvara friheten i hela världen, med vapen i hand när så behövs, som gör detta så viktigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 6.)

Anf. 21 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Detta är en speciell dag i riksdagen, nämligen den årliga forskningsdagen. Och det är då väl att vi också debatterar vårt betänkande om forskning denna dag.

I utskottet har vi under förmiddagen fått lyssna på bland annat en professor i beteendevetenskapliga mätningar vid Umeå universitet och även en professor i kognitiv neurovetenskap från Karolinska institutet, vilket har varit otroligt värdefullt. Jag tror att alla inom politiken känner hur otroligt viktigt det är att lyssna till forskningen och ta del av den expertis som finns. Detta gäller förstås hela samhället.

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Sverige är ett fantastiskt land om vi tittar på vad som har åstadkommit historiskt på utbildnings- och vetenskapsområdet. Sverige är en forskarnation. Det finns starka lärosäten, och de har bidragit oerhört mycket till utvecklingen, inte bara i vårt eget land utan i hela världen, med innovationer, uppfinningar och forskning, som ligger till grund för stora, omfattande och viktiga landvinningar inom medicin, teknik, ekonomi, industri, välfärd och mycket annat. Och vi ska förstås fortsätta att göra detta. Många av de stora samhällsutmaningar som vi nu står inför, inte minst klimatfrågan, kommer också att kräva mer kunskap och forskning för att vi ska kunna lösa dem.

Utbildning är också viktigt ur ett ideologiskt perspektiv. För mig som liberal handlar det om individens frigörelse och frihet. Forskningen kommer hela samhället till del, men den är ingenting utan sina forskare. Det är personer som investerar en enorm mängd tid och tankemöda i att fördjupa sig i ofta specifika, snäva och nördiga frågor för att hela tiden öka sin egen kunskap och bidra till allas ökade välbefinnande.

Forskningen är också viktig för att vi ska bli mer resistent mot konspirationsteorier, desinformation, självutnämnda experter och lycksökare i största allmänhet. Kunskap stärker samhällets motståndskraft. En välutbildad folkmassa, herr talman, blir mycket svårare för en extremist att hetsa igång. En grupp som är välutbildad blir svårare för en demagog att manipulera och lura med enkla lösningar. Forskningen spelar en enormt viktig roll för att stärka, skydda och utveckla vår frihet och demokrati. Det är förstås en väsentlig skillnad mellan vad i stort sett hela vetenskapssamhället kommer fram till när de borrar allt djupare i frågor och tar fram klimatrappor och klimatpaneler, eller vaccin mot corona, jämfört med vad en person hittar på några timmar genom att googla runt och kolla på klipp på Youtube.

Regeringen och riksdagen har höga ambitioner för forskningen i Sverige. Nästa höst kommer den forskningspolitiska propositionen – forskningsproppen kallad på politikerspråk – och då tar vi ytterligare steg för att långsiktigt stärka högre utbildning, forskning och innovationskraft för Sverige. Inte minst handlar detta om att stärka kvalitet och excellens, vilket också har haft ett stort stöd i utbildningsutskottets olika betänkanden.

Detta är otroligt viktigt för att Sverige ska vara konkurrenskraftigt i framtiden så att vårt välstånd kan öka.

Herr talman! Bildning, kunskap, innovationer och forskning behöver näring för att växa. Det är därför vi som politiker har ett stort ansvar att säkerställa både resurser och goda förutsättningar för akademien i sin helhet. Högskolor och universitet ska självfallet alltid fokusera på det som har betydelse, till exempel när man tillsätter tjänster – meriter, kompetens och akademisk expertis.

Det varken ska eller får finnas dörrar inom akademien eller in till akademien som stänger ute individer på grund av exempelvis kön. Därför nämner vi också i betänkandet att regeringen har beslutat att även i fortsättningen ge berörd myndighet i uppdrag att stödja lärosätena i arbetet med jämställdhetsintegrering även under 2023.

Som liberal är jag också särskilt stolt över att frågan om forskning om kvinnors hälsa har uppmärksammats i regeringens propositioner. Vad gäller budgeten för det här året kan vi konstatera att det tack vare detta också har tillkommit en förlängning och även en förstärkning av satsningen på forskning om inte minst kvinnors hälsa.

(Applåder)

Anf. 22 MATS WIKING (S):

Herr talman! I dag debatterar vi utbildningsutskottets betänkande om forskning. Jag ställer mig givetvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservation 2.

Att forskare fritt kan välja forskningsområde och forskningsmetod samt fritt kan publicera forskningens resultat är grundläggande för forskningens kvalitet och för en fungerande demokrati. Forskningspolitiken har också ett ansvar för att rikta resurser till att lösa angelägna samhällsproblem och bidra till ett konkurrenskraftigt näringsliv, men den måste samtidigt ge goda förutsättningar för fritt kunskapssökande. Grundläggande är att politiker eller politiska partier aldrig får styra över forskningens resultat eller vilka metoder som ska användas eller utöva påtryckningar mot enskilda forskare.

Sverige ska såväl nationellt som internationellt värna forskningens frihet och främja öppen vetenskap. Att värna forskningens frihet är särskilt viktigt i en tid av faktaresistens och hot och hat mot forskare.

Herr talman! Med detta sagt går det inte heller att undvika att nämna regeringens ingrepp i tillsättningen av styrelser för våra lärosäten. Sveriges lärosäten är skarpa i sin kritik mot regeringen och ser regeringens agerande som ett misstroende mot de nuvarande styrelsernas kompetens. Vi socialdemokrater har fullt förtroende för tillsättningen av lärosätenas styrelser, och vi menar att den akademiska friheten ska råda även här.

Herr talman! En rapport från 2022 som Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, gjort visar att fler forskare och universitetslärare upplever ett allt hårdare klimat vid våra lärosäten. I rapporten beskrivs mer hat och hot från studenter och kollegor, och de tillfrågade säger att de därför undviker att uttala sig om känsliga ämnesområden och frågor. Rapporten visar också att det är kvinnor som utsätts för de flesta hoten och att förövaren är känd av den som utsätts.

Resultaten visar också att de flesta hoten kommer inifrån akademien, och det gör problemet extra stort. Vi riskerar att samhällsdebatten tas över

av dem som är mest högljudda och hårdhudade. Här behöver akademien samhällets och politikens stöd för att kunna vara fri och obunden och inte känna sig begränsad vad gäller vad som får sägas och uttryckas.

Herr talman! Forskningen har under lång tid präglats av osäkra anställningar. Detta debatterar vi ständigt. Vi kan se att nästan var tredje forskare i dag är anställd på viss tid. Så kan det inte se ut. Vi socialdemokrater stärkte därför under förra mandatperioden forskningsbudgeten, och vi gjorde det bland annat för att långsiktigt skapa tryggare anställningar för en stor grupp av våra forskare. Detta är även viktigt ur ett jämställdhets- och arbetsmiljöperspektiv. Osäkra anställningar och bristfällig arbetsmiljö försvårar särskilt för kvinnor som vill satsa på en akademisk karriär. Dessutom utsätts kvinnor oftare än män för sexuella trakasserier i högskolan.

Herr talman! I en studie från Vetenskapsrådet baserad på närmare 39 000 enkäter har studenter, doktorander, forskare och övrig personal svarat på frågor om arbetsmiljön och sexuella trakasserier. Studien visar att det vi kallar icke önskvärd sexuell uppmärksamhet, exempelvis frågor om privatliv eller blickar, i högre grad drabbar kvinnor och främst doktorander. Man ser också att många kvinnor riskerar att lämna högskolan på grund av en pressad arbetssituation och svårigheten att kombinera akademisk karriär med familjeliv och arbete. Här har våra lärosäten en resa att göra när det gäller jämställdhet och arbetsmiljöansvar.

Herr talman! Behovet av utökade investeringar av medel för forskning är stort. Därför är det viktigt för oss socialdemokrater att fortsätta investera långsiktigt i forskningen och höja de statliga forskningsanslagen. Under förra mandatperioden genomförde den S-ledda regeringen en nivåhöjning av de statliga medlen till forskning med 3,75 miljarder under perioden 2021–2024.

Forsknings- och innovationspropositionen innehöll också satsningar på forskning inom klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Det är insatser som stärker Sverige i den internationella konkurrensen.

Herr talman! Sverige behöver också en särskild satsning på forskningsinfrastruktur som kan användas av forskningen men även av industrin. Det behövs en översyn av den statliga forskningsfinansieringen för att säkerställa att myndighetsorganisationen effektivt stöder forskning och innovation av högsta kvalitet. Den måste vara tydligt anpassad till samhällsutvecklingen och främja nationella och globala samarbeten samt tillgång till forskningsinfrastruktur. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte därför den 1 juni 2022 en statlig utredning med uppgift att göra en sådan översyn.

Herr talman! Rymdfrågorna blir allt viktigare för Europa och här i Sverige. Vårt geografiska läge, vårt tekniska och vetenskapliga kunnande och redan existerande infrastruktur ger oss en unik möjlighet att tillhöra de ledande länderna på rymdområdet.

Rymdforskning har i dag stor betydelse för samhällsviktiga frågor som ekonomi, säkerhetspolitik och klimatarbete. För att kunna reglera detta viktiga arbete behöver vi anta en ny rymdlag. Det är ett arbete som påbörjades under den socialdemokratiskt ledda regeringen.

Regeringen bör skyndsamt lämna ett sådant förslag till riksdagen. Samtidigt finns det ett stort behov av att stärka resurserna för både rymdforskning och ett nationellt satellitprogram.

Herr talman! Sist men inte minst vill jag påpeka att den polarforskning som bedrivs genom isbrytaren och forskningsfartyget Oden är oerhört viktig för att öka kunskaperna om klimatförändringarna och de säkerhetspolitiskt viktiga polartrakterna.

Ett polarforskningsfartyg är en viktig resurs för Sverige och vår attraktivitet som samarbetspartner. Nu när Odens dagar är räknade behövs ett nytt polarforskningsfartyg som skulle befästa Sveriges ställning som ett ledande land inom polarforskningen.

(Applåder)

Anf. 23 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Det är många motioner och yrkanden, och vi vet att det finns ett stort intresse. Men vi avstyrker de förslagen, och jag yrkar bifall till utskottets hela förslag i betänkandet.

Som min kollega Fredrik Malm berättade har vi i riksdagen i dag haft en forskningsdag. Det har varit oerhört intressant. För oss i utbildningsutskottet handlar det förstås om utbildning, inläring och hjärnans utveckling. Det är väldigt spännande.

Vi var i andrakammarsalen. Den var fullsatt med forskare och politiker som ville tala om att möta komplexa utmaningar med hjälp av forskning. Det var oerhört intressant. Det är extra roligt att nu fortsätta att debattera forskning, eftersom forskning är ett av våra mest spännande områden.

Under Sveriges EU-ordförandeskap har jag de senaste månaderna varit med på två olika seminarier som var väldigt spännande, med deltagare från hela EU.

Det ena seminariet handlade om vetenskap och allmänhet. Det handlar om att få ut information till befolkningen så att man kan använda forskningen och förstår att forskningen är väldigt viktig. Vi hade en bred diskussion om hur man gör i Europa och hur till exempel politiker möter allmänheten. Man var väldigt intresserad av vårt nätverk här i riksdagen, Sällskapet riksdagsledamöter och forskare. Det är ett väldigt bra sätt att mötas och diskutera sådana viktiga frågor.

Det andra seminariet handlade om AI och medicinsk forskning. Vi vet att den medicinska forskningen har revolutionerats med hjälp av AI. Vi ser hur vi nu kan behandla sjukdomar på ett helt annat sätt. Vi ser nya möjligheter inom forskningen om hälso- och sjukvård.

Vi kan göra tydligare avbildningar genom till exempel röntgen med digitala versioner av våra röntgenapparater. Vi kan underlätta analys av medicinska data, påskynda läkemedelsutveckling och även precisionsmedicin. Det är oerhört viktigt. Vi kan använda AI på många bra sätt.

Det är också viktigt att alltid ha med etik för AI. Det är inte alltid det fungerar på bästa sätt. Men vi ska alltid ha med det som möjligheter. AI innebär också att många möjligheter finns inom teknik och bil- och flygindustrin. Det händer väldigt mycket nu, och det går väldigt fort.

Det finns något som heter Chat GTP, som säkert alla känner igen. Här finns många diskussioner. Är det en möjlighet? Är det bara något skrämmande, eller kan det vara en fluga? Det är viktigt att de etiska aspekterna alltid kommer med och också det kritiska tänkandet.

Jag gick in och ställde en fråga till Chat GTP om vad som är viktigt med forskning. Det kom upp väldigt mycket. Jag ska läsa upp en liten sammanfattning.

Det står: Sammanfattningsvis är forskning viktig för att främja kunskap, lösa problem, främja innovation, stödja utbildning och bidra till välgrundade beslut och politiska åtgärder. Genom forskning kan vi sträva efter att förstå världen bättre och arbeta mot en bättre framtid.

Det är en ganska bra sammanfattning, får man nog säga. Jag kan nästan säga att jag inte skulle ha kunnat göra det bättre själv, men det kan jag givetvis. Man får ändå vara väldigt nöjd med att Chat GTP är väldigt läroaktig. Machine learning handlar om detta.

Herr talman! Precis som Fredrik Malm nämnde gör vi under varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition. Den förra kom i december 2020. Nu ser vi fram mot den nya forskningspolitiska propositionen under 2024.

Arbetet med den har påbörjats. Många är redan nu ivriga och kommer med remissvar innan remissen har gått ut. De vill vara med och tala om hur man ska förbättra och påverka forskningen och underlätta styrningen. Väldigt många remissvar kommer att komma in. Det är nästan ett hundratal remissinstanser.

Moderaternas och regeringens fokus ligger på excellens, internationalisering och innovation. Det ska bli jättespännande att jobba med det. Om ett drygt år står vi förhoppningsvis här med en väldigt bra forskningsproposition.

Herr talman! Sverige har ett väldigt gott rykte när det gäller forskningens höga kvalitet. Det ska vi förstås behålla. Men konkurrensen är väldigt stor globalt. Vi måste kämpa mycket för att hålla kvar vår excellens och kvalitet.

Därför måste vi också prioritera när vi satsar på forskning. Vi måste se vad det finns för framstående miljöer och forskningsområden. Det gäller strategiska mål inom till exempel teknikområdet.

Herr talman! Utrikesutskottets ledamöter talade här precis innan om vapenexport och även vapenforskning. Tyvärr har Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina gjort att intresset för forskning inom försvarsindustrin har ökat väldigt mycket.

Även rymdforskningen är också väldigt aktuell. Det gäller inom miljöarbetet men även inom försvarsforskning. Det är också två områden som regeringen prioriterar.

Herr talman! Efter budgetbeslut 2022 har forskningsfinansiärerna fått i uppdrag att i samråd med lärosäten arbeta med utvecklingen av en finansieringsmodell för att få en mer kvalitetsfinansierad fördelning av forskningsanslag. Det är väldigt viktigt hur forskningsanslagen fördelas. Det är någonting vi har jobbat väldigt mycket med. Regeringen vill se över den statliga finansieringen av extern forskning. Det är viktigt att den stöder forskning och även innovation som är av hög kvalitet men också är anpassad till samhällsutvecklingen.

Nationella samarbeten ska förbättras, men också internationella samarbeten måste kunna fungera väl. Det är också prioriterat att det ska vara en god tillgång till forskningsinfrastruktur.

Det finns också finansiärer inom EU. EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, är en väldigt viktig del av forsknings-

finansieringen. Det finns också stiftelser som finansierar forskning. Inom humaniora finns till exempel Riksbankens Jubileumsfond. Inom det privata finns till exempel Cancerfonden som arbetar för cancerforskning.

Herr talman! Trots att det finns många finansörer och mycket forskning av hög kvalitet ser vi en minskande andel svenska forskare. Svenska forskare kommer inte som doktorander. De stannar inte kvar efter sin högskole- eller universitetsutbildning.

Ibland säger de att det tar för lång tid. Det är för osäker ekonomi. Näringslivet ser inte nyttan med att de har disputerat. Det måste vi förstås ändra på om vi vill behålla forskningen och ha duktiga svenska forskare i Sverige som också kommer ut internationellt.

Moderaterna vill se ett ökat samarbete med akademien, kommunerna och näringslivet. Det är oerhört viktigt. Vi måste underlätta så att forskningen kommer ut i samhället, att teknik kan användas och kommersialiseras, så att man ser den riktiga nyttan av forskningen. Där har vi något viktigt att göra.

Moderaterna vill också skapa bättre forskningsvillkor för forskare så att de får en bra forskarmiljö som är mer ekonomiskt stabil och som ger dem möjligheter när de sedan kommer ut i arbetslivet.

Herr talman! En viktig fråga är forskningens frihet. Den är som vi vet reglerad i grundlagen. Även i högskolelagen står det tydligt att den akademiska friheten ska värnas.

För att få till ytterligare förbättringar har UKÄ, Universitetskanslersämbetet, fått en ändring i sitt regleringsbrev om en fördjupning när det gäller hur man kan arbeta mer för att främja den akademiska forskningen.

Slutligen vill jag nämna etikprövningslagen, där en diskussion har förts här. Jag vet själv som forskare att det är ganska krångligt med ansökningar till Etikprövningsmyndigheten. Det är mycket som ska fyllas i, och det kan ta lång tid. Det viktiga är att den mänskliga integriteten inte kränks. Nu krävs etikprövningar också inom humaniora. Dessa tar lång tid för forskarna och minskar den akademiska friheten, och därför vill Moderaterna och regeringen se över Etikprövningsmyndigheten och hur dess arbete ska fungera.

Avslutningsvis nämnde Mats Wiking från Socialdemokraterna att han fortfarande är arg över hur man har gjort med styrelserna i lärosätena. Jag vill bara säga att Moderaterna och regeringen jobbar med att det ska bli mindre politisk styrning. Vi tycker att det är viktigt med professionell styrning av lärosätena.

(Applåder)

(forts. § 7)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.50 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av statsrådet Andreas Carlson, statsrådet Acko Ankarberg Johansson, statsrådet Lotta Edholm och statsrådet Jessika Roswall.

Statsrådet Andreas Carlson besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier.

Strukturella hinder på bostadsmarknaden

Anf. 25 DENIS BEGIC (S):

Fru talman! Min fråga går till bostadsministern.

Bostadsbyggandet faller brant. Regeringen har hittills avvecklat ett antal viktiga utredningar, bland annat om social dumpning, boendesegregation och ett statligt fastighetsbolag. Man har avvecklat investeringsstöd till byggande av hyresrätter med lägre hyresnivå och stöd till energieffektivisering i samband med renovering av flerbostadshus. Man avvisar ett socialdemokratiskt förslag om nationell plan för bostadsförsörjning. Man avvisar förslag om att låta allmännyttan verka utan den byråkratiska lagen om offentlig upphandling med mera.

Ministern har genomgående talat om strukturella hinder i bostadssektorn. Kan vi få reda på vilka dessa så kallade strukturella hinder är? Hur tänker regeringen undanröja dessa hinder, och hur många nya bostäder kommer att byggas?

Anf. 26 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Denis Begic, för en angelägen fråga! Det finns strukturella hinder på svensk bostadsmarknad. Det tror jag att fler än vi som är i den här kammaren i dag kan konstatera. Det är höga trösklar in till bostadsmarknaden. Det är långa ledtider som behöver förkortas. Det är krångliga regelverk, och det är brist på tillgänglig mark att bygga på.

För att lösa den mycket utmanande situationen på bostadsmarknaden – den har funnits under lång tid – räcker det inte med en eller två åtgärder, utan det krävs många åtgärder som behöver komma på plats snabbt. Det är klart att Sverige hade varit i ett betydligt bättre läge om fler av de reformer som behövs hade varit på plats när vi nu också har ett så tufft och utmanande ekonomiskt läge, vilket inte minst många hushåll känner av i sin vardag. Men regeringen arbetar i ett väldigt högt tempo med att ta fram de reformer för att få en bättre fungerande bostadsmarknad som har utpekats i den första budget som vi har lagt på riksdagens bord.

Anf. 27 DENIS BEGIC (S):

Fru talman! Tack, bostadsministern, för svaret! Jag noterar att ministern fortsätter att svara principiellt på de här frågorna. Det är inga konkreta förslag som kommer. Det är beklagligt, för bostadsmarknaden har

det tufft just nu. Det behövs reformer, och det behövs stöd för att bostadsbyggandet ska kunna fortsätta.

Vi socialdemokrater har redovisat vad vi vill göra. Min fråga är: Vad vill regeringen göra för att detta ska gå i lås?

Anf. 28 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Det hedrar Socialdemokraterna att man vill göra saker. Man hade åtta år på sig att faktiskt göra saker också, och nu väntar sig Denis Begic att den här regeringen ska göra mer på åtta månader än den tidigare regeringen gjorde på åtta år.

Vi jobbar i ett högt tempo. Vi har redan gett länsstyrelserna i uppdrag att inventera behov och samverka med kommunerna för att få igång produktiviteten, inte minst i bostadssegmentet, och vi kommer att återkomma med en rad reformer. Jag ser fram emot att göra det. Tack för frågan!

Digitala verktyg på lågstadiet

Anf. 29 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Lotta Edholm.

Pirls senaste mätning visar att läsförståelsen hos fjärdeklassare i Sverige har blivit sämre. Andelen elever som placerar sig på låg nivå eller under låg nivå har dessutom blivit större sedan den senaste undersökningen 2016.

Jag tycker att det är välkommet att skolministern tar läskrisen på allvar och att vi med förenade krafter kan rulla tillbaka den digitaliseringsvåg som råder när det gäller små barns undervisning och som har sjösatts i strid mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi sverigedemokrater lovordar framför allt bruket av papper och penna i de yngre åldrarna. I kursplanen i svenska kan vi däremot se att det i årskurs 1–3 i dag ställs krav på användning av digitala verktyg parallellt med handstil.

Min fråga är därför: Avser regeringen att ta bort krav på användning av digitala verktyg från läroplanen för årskurs 1–3?

Anf. 30 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack, Patrick Reslow, för frågan! Detta är ju en otroligt angelägen fråga. Vi har en läskris i Sverige, och de barn som läser sämst är de som kommer från de socioekonomiskt svåraste förhållandena. Därför gör regeringen nu också en stor satsning på läroböcker med mer än en halv miljard varje år för att barn och elever ska få riktiga böcker i stället för att ibland bara ha stenciler och annat.

Det stämmer också att digitaliseringen sannolikt har haft en negativ effekt på läsförståelsen. Det mesta talar för att man lär sig att läsa bättre med hjälp av böcker än med hjälp av skärmar, och man lär sig att skriva bättre när man skriver för hand. Det är också viktigt för läsförståelsen. Jag vågar dock inte säga exakt vad vi kommer att göra, men digitaliseringsstrategin har vi ju skickat ut på remiss. Nu har vi fått tillbaka remissvaren, och vi kommer att sammanställa dem först. Sedan ber jag att få återkomma i den här frågan.

Anf. 31 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Vi är ju helt eniga i problembeskrivningen och synen på digitala verktyg. Jag hade kanske hoppats på att få ett besked om att vi skulle ta bort de digitala verktygen från läroplanen för årskurs 1–3, men vi får jobba vidare på den frågan. Jag skulle dock vilja fråga statsrådet: När kan vi förvänta oss en ny läroplan för årskurs 1–3?

Anf. 32 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag vågar i kammaren i dag inte sia exakt om när detta kan ske. Men jag vill säga att regeringen nu har beslutat att vi inte ska gå vidare med digitalisering av de nationella proven i årskurs 3, och det är för att vi inte vill forcera fram en onödigt snabb digitalisering för de små barnen. Detta kommer alltså att ske i närtid.

Sommarens gods- och passagerartrafik på järnväg

Anf. 33 LINDA W SNECKER (V):

Fru talman! Trafikverkets införande av ett nytt tågplaneringssystem visar med brutal tydlighet hur illa det är ställt med Sveriges järnvägar. Nu varnar storindustrierna genom ett brev till infrastrukturministern för att deras godstransporter inte kommer fungera under sommaren, och man ber om en paus i banunderhållet för att godstransporterna ska fungera över huvud taget.

Det gröna stålet, klimatomställningen och semesterresan är i fara för att regeringen dels inte tar Trafikverkets problem på allvar, dels vägrar att bygga mer järnväg, något som passagerare, regioner, kommuner, företagare och storindustrin efterfrågar. Infrastrukturministern är svaret skyldig om hur gods- och passagerartrafiken ska fungera i sommar.

Anf. 34 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack Linda W Snecker för en angelägen fråga. Självklart ska ”att gå som tåget” inte vara ett uttryck för att komma för sent utan för punktlighet. Man ska kunna lita på tåget och på att den kapacitet och de tider som resenärer och transportköpare behöver också finns.

Den situation som präglar den svenska järnvägen nu är inte acceptabel. Både resenärer och transportköpare ska kunna lita på att de kommer fram i tid och att leveranser kan ske enligt avtal. Det är en grundläggande förutsättning.

Jag förväntar mig att Trafikverket fortsätter arbeta så hårt de bara kan för att lösa situationen. Jag har vinnlagt mig om att se till att de tillsätter resurser och anställer personal. De har gått upp i krisläge för att lösa situationen så att tågbolagen inte ska få sina tider i det nya systemet med så kort framförhållning. Detta måste ändras, och det jobbar Trafikverket med.

Anf. 35 LINDA W SNECKER (V):

Fru talman! Tack, infrastrukturministern, för ditt svar! Jag är inte nöjd. Det är uppenbart att regeringen inte tar situation på så stort allvar som krävs. Infrastrukturministern måste svara på storindustrins mötesfråga och berätta hur godstrafiken ska fungera i sommar. Ett godståg från SSAB

motsvarar 2 000 lastbilar – lastbilar som jag inte vill ska trafikera Sommar-
sveriges vägar.

Anf. 36 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Självklart ska jag svara på godsföretagens förfrågan. Jag är här för att svara på ledamöternas frågor, fru talman, men jag kan ge besked om att vi bjuder in dessa aktörer och ytterligare några till ett möte på departementet den 19 juni. Jag tror att den inbjudan har gått ut i dag på förmiddagen.

Vi tar situationen på mycket stort allvar. Vi har dagligen en nära dialog med Trafikverket för att följa upp att de gör allt de kan för att åtgärda situationen. Den är inte acceptabel.

Effekterna av utrivning av dammar

Anf. 37 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Vi har haft en torr vår, och vi går mot en torr sommar, som prognoserna ser ut. Vi ser en risk för mycket låga vattennivåer. Ett sätt att bromsa upp vattnet i landskapet är att använda sig av dammar, exempelvis. Många samhällen är byggda kring den gamla kvarndammen. Kvarnen har i sin tur kanske blivit en stånghammare, och stånghammaren har blivit ett vattenkraftverk. I vissa fall är det bara dammen kvar. Problemet är att dammarna riskerar att rivas ut, med ganska stora konsekvenser. Det handlar om landskapsbilden, som vi ser i Bergby i Gävleborg, om kulturmiljön, som kring Järleån i Nora, eller, som i Bräkneån, om massdöd av musslor.

Då är det välkommet att man, som Tidöavtalet stipulerar, pausar miljöprövningarna. Problemet är att de enda uppdrag regeringen har gett handlar om elförsörjning – inte om landskapsbild, biologisk mångfald, vattenförsörjning eller kulturmiljö. Varför väljer regeringen att bara titta på elförsörjningen, Andreas Carlson?

Anf. 38 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Rickard Nordin, för en väldigt angelägen fråga! Jag delar uppfattningen om problembilden, och det är också därför detta är utpekad som prioriterat i Tidöavtalet. Tidöavtalet är omfattande. Jag är väldigt stolt över den plattform som denna regering arbetar från, med våra samarbetspartier. Vi kommer att återkomma med olika steg i arbetet. Jag hänvisar också till det statsråd som ansvarar för beredningen av dessa ärenden. Arbetet pågår.

Anf. 39 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Det är bra med pausen; där är vi helt överens. Problemet är att de uppdrag man har gett bara handlar om nationell elförsörjning. Det handlar inte om den lokala elförsörjningen. Det handlar inte om den biologiska mångfalden och vad som händer när man river ut dammar eller om den lokala landskapsbilden, där vi ser bryggor och badplatser försvinna och det blir små åar i stället för stora vattenspeglar. Det handlar inte om kulturmiljöer. Det är detta som är grundproblemet.

Varför vill inte regeringen göra något åt detta under den lilla tid som avsatts för pausen?

Anf. 40 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Att inte ha givit ett uppdrag ska generellt inte varje gång tolkas som en viljeytring åt det ena eller det andra hållet. Som jag sa är detta en prioriterad fråga – det framgår av Tidöavtalet. Att hela Sverige ska fungera är prioriterat för regeringen. Det handlar om biologisk mångfald, om öppna landskap och om goda livsmiljöer på landsbygden. Därför kommer vi att få återkomma i denna fråga.

Statligt stöd till kommuner

Anf. 41 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Vi har under våren sett konsekvenserna av att regeringen lämnar kommunerna i sticket i en ekonomisk kris som beror på omvärldshändelser. Det handlar om inflationen, som började stiga redan under pandemin och har stuckit iväg i samband med kriget i Ukraina. Det handlar om konsekvenserna av Putins energikrig mot Europa, där energipriser rusar i höjden.

I höstas redogjorde Sveriges kommuner och regioner för att de behövde 20 miljarder för att kunna bibehålla nivån i välfärden, och regeringen gav dem en skärv. Miljöpartiet var det enda parti som mötte behoven.

I samband med vårbudgeten bad man mest av allt om tydliga besked inför nästa år, för man förstod väl att det inte skulle komma något stöd från regeringen. Miljöpartiet var tydliga igen.

Nu ser vi att lärare sägs upp och klasser slås ihop. Kommunerna lämnas i sticket och får inte besked. Varför, är min fråga till skolministern.

Anf. 42 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Precis som Camilla Hansén säger lever vi just nu i en inflationsekonomi som påverkas av faktorer som vi många gånger inte kan påverka själva, som kriget i Ukraina, pandemin och så vidare. Vi lever i en väldigt orolig värld. Vi här i denna kammare – riksdagsledamöter och regeringen – men också kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar för att göra vårt bästa för att värna välfärden i Sverige. Där ingår naturligtvis skolan som en viktig del.

Vi kommer att fortsätta satsningarna på skolan framgent och också i höstens budget. Men jag kan självklart inte här och nu säga något om innehållet i den. Det tror jag att också Camilla Hansén förstår.

Anf. 43 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Nej, det förstår jag faktiskt inte. Kommunerna behöver besked nu. Det är nu lärare sägs upp. Lärare, en ganska tålmodig yrkeskår, går ut på gatorna och demonstrerar. Det gör de såklart för sin egen skull, men också för Sveriges elevers skull. Detta är något som verkligen försämrar förutsättningarna för dem som redan har de sämsta förutsättningarna. Vi får veta att elevassistenter sägs upp – de som ska ge stöd till dem som mest behöver det. Varför är regeringen inte beredd att dela den ekonomiska bördan med kommunerna?

Anf. 44 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det är exakt det regeringen gör. Vi har gjort historiska satsningar på skolan, men vi förväntar oss självklart också att kommunerna gör det de kan för att inte få besparingar i skolan. Det finns väldigt stora skillnader när det gäller hur mycket pengar kommunerna satsar på sina skolor. Den som satsar mest på skolan satsar nästan dubbelt så mycket som den som satsar minst. Detta är en fråga som regeringen tänker återkomma till.

Åtgärder mot orättvis betygsättning

Anf. 45 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Fru talman! Alldeles för länge har regeringen blundat för den orättvisa betygsättningen och de glädjebetyg vi ser i Sverige i dag. Ytterst drabbas de elever som med flit och kunskap kämpat hårt för att få ett rättvist betyg och kunna söka in på den utbildning de önskar i framtiden.

Min fråga går därför till skolministern. När kan vi förvänta oss åtgärder från regeringen för att få stopp på de orättvisa glädjebetygen i Sverige?

Anf. 46 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Betygsättningen måste vara rättvis, och det är den inte i Sverige. Det finns elever som får alldeles för höga betyg i förhållande till det de har presterat. Ungefär 40 procent av niondeklassarna får ett högre betyg i matematik än det som motsvaras av det de har presterat på nationella prov. Samtidigt flaggar lärosätena för att matematikkunskaperna är alldeles för dåliga, helt enkelt, bland svenska elever.

Vi kommer nu i närtid, inom någon eller ett par veckor, att tillsätta en utredning som får i uppdrag att titta på hur man tydligare kan koppla betygen till resultaten på de nationella proven. Jag tror att det är den viktigaste vägen att gå när det gäller detta.

Sedan tänker jag att vi allihop borde sluta säga glädjebetyg och i stället säga fuskbetyg, för det är vad det är.

Anf. 47 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Fru talman! Visst är det fuskbetyg. Jag håller helt med statsrådet om detta.

Riksrevisionen kom nyligen med en rapport om detta, och även Skolinspektionen har nyligen granskat fuskbetygen – differensen vi ser mellan resultaten på de nationella proven och slutbetyget. Det är därför välkommet att ytterligare åtgärder kan vidtas.

Finns det något särskilt land som ministern vill inspireras av i arbetet för att reformera betygsättningen i Sverige och säkerställa att vi kan få bättre kvalitet på slutbetygen?

Anf. 48 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det vågar jag faktiskt inte säga i dag. Jag tror att denna utredning kommer att få ett ganska öppet mandat och se på olika vägar. Det har också gjorts utredningar av tidigare regeringar som det går att använda sig av och där man har försökt ge en bild av vilka olika möjliga

vägar som finns i denna fråga. Men jag ser verkligen fram emot att tillsätta denna utredning.

Prot. 2022/23:120
8 juni

Frågestund

Ytterligare fast förbindelse över Öresund

Anf. 49 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Mellan Danmark och Tyskland byggs i detta nu en ny infrastruktur som helt kommer att förändra våra resor och exportmöjligheter i norra Europa. Den står färdig om fem sex år. Förväntningarna på denna förbindelse är enorma. Det gäller inte minst från svenskt näringsliv som lyfter fram den som helt avgörande för svensk exportindustri.

Vad man också säger är att om Sverige ska kunna dra nytta av möjligheterna med en utbyggd infrastruktur mellan Tyskland och Danmark behöver vi bygga bort den flaskhals som gränsen mellan Sverige och Danmark just nu är. Det är alldeles uppenbart att den infrastruktur som finns i dag, det vill säga Öresundsbron, inte kommer att räcka vare sig för passagerartåg eller för godstrafik framöver. Det säger också SJ som vill fördubbla sin trafik från Göteborg och Stockholm till kontinenten. SJ säger att det är väldigt viktigt att bygga ytterligare en förbindelse mellan Sverige och Danmark.

Min fråga till infrastrukturministern är: Hur säkerställer man i den utredning som nu görs att det är de nationella nyttorna med en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark som är i fokus?

Anf. 50 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag tackar Louise Eklund för frågan. Det är en angelägen fråga. Öppningen av Fehmarn Bält-förbindelsen 2029 kommer att påverka godstransportflöden och persontransportflöden på ett väldigt tydligt sätt. Det var också därför som Trafikverket i sitt remissvar om den nationella planen lade in ett par åtgärder på den svenska sidan som på kort sikt skulle öka kapaciteten över Öresundsbron. Det hade inneburit en betydande förstärkning av kapaciteten hos nuvarande förbindelse. Detta fanns inte med i den förra regeringens nationella plan. Det är därför som det uppdrag som Trafikverket nu har fått gällande förstärkningar i Skåne också innebär att man ska titta på just vilka effekter som öppnandet av Fehmarn Bält-förbindelsen får och vad man behöver göra. Jag ser fram emot att ta del av detta utredningsuppdrag.

När det gäller ytterligare förbindelser finns det också med i Trafikverkets uppdrag inom nuvarande nationell plan, och jag ser fram emot att ta emot detta utredningsuppdrag från Trafikverket inför arbetet med nästkommande plan.

Anf. 51 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Jag tackar för svaret, och jag ser också fram emot att följa detta arbete.

Jag kan bara betona vad svenskt näringsliv – näringar som skogsindustrin – säger: Att bygga bort flaskhalsen mellan Sverige och Danmark är helt nödvändigt. Det gäller inte minst den framväxande gröna industrin i norr, som behöver en infrastruktur i söder om den ska kunna exportera sina gröna produkter.

Infrastrukturen mellan Sverige och Danmark är alltså inte en lokal eller ens en regional fråga, utan det är en nationell infrastrukturfråga. Därför vill jag återigen trycka på behovet av att belysa de nationella nyttorna av en förstärkt infrastruktur över Öresund.

Anf. 52 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Detta är någonting som har påverkan på hela Sverige för att hela Sverige ska fungera. Arbetspendling och godstrafik är också utpekade som prioriterade för regeringen.

Jag vill återkomma till de förstärkningar som var möjliga i den förra nationella planen men som av någon anledning inte togs med. Det är någonting som Trafikverket nu får titta på igen inom ramen för sitt uppdrag. Och vi får återkomma när det gäller arbetet med framtagandet av en nationell plan.

Flaskhalsintäkter som stöd i kristider

Anf. 53 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till statsrådet Jessika Roswall.

Den socialdemokratiska regeringen fick undantag från EU för att kunna återföra flaskhalsintäkterna till hushållen under energikrisen. Detta undantag löper dock ut vid årsskiftet, trots att behovet riskerar att vara detsamma eller ännu större kommande vinter. Krisen är inte över. En ihållande köldperiod kan komma att plundra miljontals hushållskassor till vintern.

Den sittande regeringen har inte agerat för att få behålla undantaget, och i EU-kommissionens förslag till ny elmarknadsdesign saknas möjligheten att använda medel för att skydda människor mot skyhöga energikostnader i kristider.

Socialdemokraterna i Europaparlamentet har agerat för att flaskhalsintäkterna fortsatt ska kunna användas till ekonomiskt stöd i kristider.

Min fråga är därför: Tycker statsrådet att detta är en rimlig hantering från Sverige som ordförandeland i en för hushåll och företag så viktig fråga?

Anf. 54 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Fru talman! Jag tackar Monica Haider för frågan.

Det svenska ordförandeskapet har haft en diger agenda, som jag har sagt tidigare i denna kammare, med 350 filer att förhandla under detta halvår. Vi har fokuserat mycket på den gröna omställningen och energifrågorna. Och en av de frågor som har hanterats i detta sammanhang är elmarknadsdesignsfilen, som Monica Haider frågar om.

I de flesta frågor finns det många olika åsikter att ta del av. Jag kan garantera kammaren och Sveriges riksdag att vi har jobbat hårt med att försöka få fram en allmän inriktning även när det gäller detta direktiv. Men vi är inte i mål. Vi har gått i mål med många frågor men inte med denna, och arbetet pågår.

Anf. 55 ANNA-LENA BLOMKVIST (SD):

Fru talman! I en enkät bland Sylfs medlemmar svarade en fjärdedel att de någon gång utsatts för hot på arbetsplatsen. Vidare svarade 17 procent att det har hänt det senaste året, vilket kan jämföras med 12 procent i läkarkåren som helhet, enligt en enkät från Läkarförbundet förra året. I Sylfs nya enkät tycks det alltså som att läkare tidigt i karriären är extra utsatta.

Våra sjukhus är en plats där både personal och patienter ska känna sig trygga. Sverigedemokraterna menar att vi måste kunna garantera tryggheten för den personal som varje dag räddar liv i sitt arbete.

Sverigedemokraterna har länge drivit frågan och anser att det bör införas särskilda säkerhetsklassade vårdplatser, där riskpatienter och aggressiva besökare snabbt kan avskiljas. Vi anser att om personal, patienter eller anhöriga drabbas av våld och aggression ska detta bemötas med full kraft. Detta är viktigt för att samtidigt möjliggöra viktig vård även för kriminella och aggressiva patienter.

Hur avser ministern och regeringen att arbeta för att öka tryggheten för vår anställda sjukhuspersonal?

Anf. 56 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten Anna-Lena Blomkvist för frågan.

Detta är en verklig vardaglig fråga för många medarbetare i hälso- och sjukvården. Men den har väldigt olika ansikten. Det kan vara, precis som ledamoten lyfter fram, en patient eller en närstående som med vett och vilja faktiskt hotar en medarbetare. Det kan också vara en del av en persons sjukdom och hälsotillstånd att man har ett utåtagerande beteende. Dessa två saker behöver bemötas på olika sätt.

Regeringen har arbetat med att få till en lagstiftning som handlar om hur man bemöter den som hotar blåljuspersonal och annan sjukvårdspersonal men också med att se till att man har metoder som ger stöd och hjälp till personal i dessa svåra situationer med patienter som har ett beteende som kan gå ut över personalen. Detta är väldigt avancerade frågor som kräver både en tydlig ledning som ser till att man står bakom sin personal och att arbetsmiljöfrågorna i allmänhet är högt på agendan, och det är de för denna regering.

Utökad registerkontroll i skolan

Anf. 57 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Jag riktar min fråga till skolminister Lotta Edholm.

Det finns flera exempel på att grovt kriminella våldsbrottslingar jobbar på våra förskolor och skolor. Vi i Centerpartiet kan absolut inte acceptera att barn ska ha det så i sin skolvardag.

Det finns i dag ingen möjlighet att begära ut registerutdrag på regelbunden basis när så anses befogat. Och det går i dag inte att veta om det finns kriminella i skolmiljön.

För att snabbt få bukt med detta föreslog Centerpartiet nyligen ett så kallat utskottsinitiativ om utökade möjligheter till registerkontroll i skolan. Detta blev emellertid nedröstat i utskottet av regeringspartierna och Sve-

rigedemokraterna. De ville inte ens bereda frågan. I stället hänvisas det till att regeringen jobbar med ärendet. Om detta stämmer undrar jag när vi får se åtgärder från regeringen, så att skolan blir en trygg miljö för våra barn.

Anf. 58 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det är en väldigt svår och angelägen fråga som Anders Ådahl väcker. Vad gör vi åt de kriminella som faktiskt finns i skolorna?

Från början väcktes den här frågan genom en kartläggning som Sydsvenska Dagbladet gjorde. Med anledning av den sa jag att regeringen kommer att se över möjligheterna att införa fler brottskategorier. Jag tror också att det är viktigt att se om det går att göra upprepade kontroller.

Arbetet pågår alltså redan i Regeringskansliet. Men jag tycker att det är bra att även Centerpartiet väcker frågan, för den är väldigt viktig för både elever och anställda i skolan. Man ska veta att man inte har grovt kriminella som arbetskamrater.

Problem i järnvägstrafiken

Anf. 59 DANIEL HELLDÉN (MP):

Fru talman! Järnvägen är i djup kris. Det går inte att beställa biljetter. Tågen är ständigt försenade. Tåg ställs in, och järnvägen stängs av under sommaren. Svenskarna tappar allt förtroende för järnvägen. Medierna skriver om SJ som flygets bästa vän. Näringslivet ropar på hjälp eftersom de inte får fram godset. De ser stora problem med leveranserna på järnvägen. Lastbilarna ser nu ut att bli ersättningen.

Det här är djupt oroväckande i en tid av klimatkris. Trafikverket får inte ordning på järnvägen, och det blir värre hela tiden. Min fråga till infrastrukturministern är: När tänker statsrådet agera så att det blir ordning på järnvägen, i stället för att bara prata och prata om att han ska prata?

Anf. 60 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Daniel Helldén, för frågan! Svaret är att samma vecka som jag tillträdde som infrastrukturminister ställde jag för första gången frågan till Trafikverket om det behövdes ytterligare medel, någon regelförenkling eller något regeringsbeslut för att underlätta implementeringen av det nya MPK-systemet. Svaret jag fick då var nej. Sedan dess har vi följt det här på veckonivå, och nu dagligen.

Det är inte en acceptabel situation på den svenska järnvägen. Järnvägen är oerhört viktig, inte minst för godstransporter men också för persontransporter, inte minst arbetspendling. Järnvägen är en viktig del av vårt lands historia och en betydande del av framtiden, särskilt med tanke på nyinvesteringarna som sker i ny, grön teknik, där det kommer att behövas mer godstransporter på järnväg och väg och i luften – på olika sätt.

Alla trafikslag behövs, och situationen på järnvägen behöver ändras. Vi följer detta noga, och jag återkommer gärna. Trafikverket har gått upp i krisläge, och detta är en del av vår dagliga dialog.

Anf. 61 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Efter åtta år av socialdemokratiskt styre har Sverige i dag en omfattande bostadsbrist. Det är bostadsunderskott i över 180 av landets 290 kommuner. Samtidigt minskar bostadsbyggandet. Antalet bostäder med startbesked minskade enligt Boverkets prognos vid årsskiftet från drygt 70 000 för två år sedan till cirka 33 000 i år. Det är en prognos som väntas revideras ned ytterligare nu i halvårsskiftet.

Att bostadsbyggandet alls hölls uppe under de gångna åren kan förklaras med minusräntor och tillgång på billigt kapital. Att bostadsbyggandet viker är direkt korrelerat med höjda räntor. Samtidigt hålls såväl bostadsbyggande som stadsutveckling tillbaka av stela regelverk och långa planprocesser. Min fråga är därför vilka åtgärder bostadsministern ämnar vidta för att ta bort de strukturella problemen på bostadsmarknaden och komma till rätta med bostadsbristen i Sverige.

Anf. 62 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, David Josefsson, för en angelägen fråga! Tack också för beskrivningen av verkligheten så som den var under den gångna mandatperioden! Det är självklart att vi hade kunnat vara bättre rustade i detta mycket tuffa ekonomiska läge där bostadsbyggandet bromsar in till följd av omvärldsfaktorer, vikande efterfrågan, hög inflation och höga räntor.

De strukturella hinder som finns i botten av problematiken och som har funnits där i såväl hög- som lågkonjunktur under lång tid är ju desamma, och det är därför regeringen arbetar hårt med att dämpa effekten i det korta perspektivet, för hushållen, men också tar sig an de strukturella hinder som finns. Det handlar om att korta ledtider, förenkla byggprocesser och tillgängliggöra byggbar mark i ett läge där 180 av 290 kommuner i Sverige har bostadsunderskott. Detta är väl utpekat. Vi jobbar med det och har redan presenterat flera utredningsuppdrag och reformer. Och mer kommer det att bli – det lovar jag, fru talman.

Informationsplikt för sjukvårdspersonal

Anf. 63 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Den 24 oktober förra året offentliggjordes Tidöavtalet. En av punkterna handlar om anmälningsplikt gällande personer utan uppehållstillstånd. Nu frågar sig hela Sjukvårdssverige om det kommer att införas inom sjukvården. Kommer sjukvården att undantas? Jimmie Åkesson säger bestämt nej. Lyssnar man på sjukvårdsministern låter det vagt annorlunda.

I Region Skåne protesterar Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna mot Tidöavtalet i denna del. Mina frågor till sjukvårdsministern blir därför: Kommer sjukvårdsanställda att undantas? Har sjukvårdsministern några röda linjer i den här delen? Vem har i sista hand tolkningsföreträde när det gäller Tidöavtalet – Åkesson eller sjukvårdsministern?

Anf. 64 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Informationsskyldigheten som framgår av Tidöavtalet är en fråga som diskuteras på många håll. Det framgår också av Tidöavtalet att det kan finnas ömmande omständigheter där man behöver undantas från informationskravet, och sjukvården nämns explicit som ett sådant exempel. Det kommer att finnas med i en utredning. Nu arbetas det på direktiven. Justitiedepartementet är ansvarigt för detta, och kommer att följa Tidöavtalet, för det ska vi göra i alla dess delar.

En säker järnvägstrafik

Anf. 65 THOMAS MORELL (SD):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till infrastrukturminister Andreas Carlson.

Järnvägen har varit uppe i två tidigare frågor här i dag, och det beror på att järnvägen är en angelägen fråga. Järnvägen fungerar inte. Det är lite lustigt att två andra som har haft ansvaret för järnvägstrafiken under tidigare år har ställt kritiska frågor.

Det är problem med MPK och också med bristande underhåll. Det är ständiga signalfel. Man har ställverk från 60-talet som lägger av och inte fungerar. Det finns inte tillräckligt med personal för att underhålla denna gamla anläggning. Det skapar stora bekymmer för både resenärer och godstransporter.

Det är angeläget att vi vidtar åtgärder. Jag vill fråga ministern vad regeringen tänker göra för att säkerställa en säker järnvägstrafik.

Anf. 66 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Thomas Morell, för en mycket angelägen fråga! Det är precis som Morell beskriver det. Underhållsskulden är stor – väldigt stor. Åtgärderna som behöver komma på plats är betydande. Det ger störningar i anläggningens kapacitet, och de förvärras med tanke på problemen med implementeringen av MPK-systemet. Det är av den anledningen jag bjuder in till ett möte den 19 juni med företrädare för branschen – gods-entreprenörer, tågoperatörer och underhållsentreprenörer – och Trafikverket.

Trafikverket och leverantörerna av det nya planeringssystemet arbetar med att förbättra prestandan i systemet. Trafikverket ser över de interna arbetssätten. De har kallat in mer personal och gått upp i krisläge. Trafikverket har en löpande dialog med branschen, med departementet och också med mig. Jag förväntar mig inget annat än att de gör allt de kan för att lösa situationen och stegvis se till att det snabbt blir betydligt bättre än i dag. Det är en fråga jag följer mycket noga.

Statliga medel till skolan

Anf. 67 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Som skolministern sa tidigare är det en tuff situation i svensk skola just nu. Skolministern sa också, för några minuter sedan, att situationen påverkas av faktorer som vi inte kan bestämma över. Jag ska ge några exempel på hur det faktiskt ser ut.

Malmö fick 37 miljoner mer från staten 2020 än vad man fick året före. År 2021 fick man 74 miljoner kronor mer från staten än man fick året före. År 2022 fick man 60 miljoner kronor mer från staten än man fick året före. År 2023 fick man 58 miljoner mindre.

Åmål fick 2 miljoner kronor mindre i år än förra året. Kungsbacka fick 20 miljoner kronor mindre från staten till skolan än förra året. Ulricehamn fick 4 miljoner kronor mindre från staten än förra året. Sotenäs fick 10 miljoner kronor mindre från staten till skolan än året före.

Detta är nedskärningar från ministern. Skolan påverkas av faktorer som vi inte kan bestämma över, men några faktorer kan skolministern faktiskt bestämma över. Ändå väljer hon att inte göra det. Varför drar regeringen ned på svensk skola när läget är som tuffast?

(Applåder)

Anf. 68 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Nej, regeringen drar inte ned på budgeten för skolan. Vi ökar budgeten med 1,6 miljarder kronor i år. Den del av statsbudgeten som går till skolan just nu är den största på 30 år.

Detta är dock självklart ett delat ansvar. Centerpartiet var ju ett medverkande parti när skolan kommunaliserades för 30 år sedan, och vi kan nu se de brister som faktiskt finns på grund av detta beslut. Det blev inte bättre, utan det blev sämre.

Kommunerna satsar väldigt olika på skolan – den kommun som satsar mest per elev satsar ungefär dubbelt så mycket som den kommun som satsar minst. Det är därför vi snart kommer att återkomma med direktiv om en nationell skolpengsnorm som kommunerna inte kommer att gå under.

(Applåder)

Energieffektivisering av byggnader

Anf. 69 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! I februari i år var elpriset här i elområde 3 över 80 öre per kilowattimme. I elområde 4 var priset över 1 krona. Samtidigt i februari lämnade Fossilfritt Sverige en strategi för energieffektivisering till regeringen. I strategin uppskattades energieffektiviseringen bara i småhus, flerbostadshus och lokaler tillsammans kunna spara 19 terawattimmar, vilket är mer än Ringhals producerar på ett år. Man har samtidigt beräknat att en minskning av energianvändningen med 10 procent skulle kunna sänka södra Sveriges energipris med 40 procent jämfört med i vintras.

Energieffektivisering gör att vi kan använda våra resurser mer effektivt och skyddar oss också mot högre elpriser kommande vinter. Jag vill därför fråga statsrådet Carlson, i hans roll som bostadsminister, om det finns några planer för att öka takten i energieffektiviseringsarbetet när det gäller befintliga bostadshus, lokaler och småhus. Detta kommer att underlätta för oss och förbättra elanvändningen redan nu i vinter.

Anf. 70 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Katarina Luhr, för en angelägen fråga!

Den mängd energi och el vi behöver i Sverige för att klara av den gröna omställningen är betydande. Det handlar om att skapa ny energi och nya energikällor samt bygga ut dem vi har och att göra detta på ett så snabbt och effektivt sätt som möjligt.

Det som Katarina Luhr pekade på – att effektivisera energianvändningen – är inte minst viktigt. Det är därför det i budgeten finns ett stöd för energieffektivisering när det gäller småhus som uppgår till 1 miljard över en treårsperiod. Detta är angeläget för att de som äger en villa ska kunna minska sitt energibehov och sina kostnader till följd av de höga elpriser som vi har sett. Detta är en viktig del i att hushåll ska kunna få en drägligare tillvaro samtidigt som energieffektiviseringen rullas ut även i småhussektorn.

Uthyrning av del av bostad

Anf. 71 JENNIE WERNÄNG (M):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Andreas Carlson.

Jag kommer från Öckerö kommun, som mestadels består av skärgårdsvillor på tio öar, med en begränsad byggyta. Bostadsbristen är påtaglig, och det ekonomiska läget i Sverige är ansträngt. Generationsväxling av våra bostäder blir inte längre naturligt på grund av bostadsbristen och eftersom kostnaderna är för höga för att de äldre ska ha möjlighet att flytta till ett mindre boende.

Att hyra ut sitt attefallshus eller en del av boendet är ett bra sätt att få en extra inkomst. Det skapar fler bostäder och motverkar ensamhet. Fördelarna är många. Ett plus är extra arbetstillfällen för byggföretag i samband med ombyggnationer.

Min fråga till statsrådet är: Hur arbetar regeringen för att underlätta uthyrning av en del av en bostad för att öka möjligheten att få fler bostäder i Sverige?

Anf. 72 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jennie Wernäng lyfter upp en angelägen fråga. Andrahands- och inneboendemarknaden är ett viktigt komplement till den ordinarie bostadsmarknaden som möjliggör för människor att snabbt hitta en bostad. Man använder befintligt bestånd på ett mer hållbart sätt. Det blir också ett välkommet tillskott i hushållskassan, vilket jag tror är särskilt angeläget i en så tuff ekonomisk tid som den vi nu lever i.

Det ska vara enkelt för privatpersoner att hyra ut, samtidigt som uthyrningsprocessen måste vara trygg för både hyresgästen och hyresvärden.

På kort sikt ser regeringen att det befintliga bostadsbeståndet kan nyttjas bättre. Därför har vi remitterat ett förslag om höjt schablonavdrag som gör det mer attraktivt för privatpersoner att hyra ut hela eller delar av sin bostad. Jag utesluter inte att det kan finnas ytterligare saker som kan göras för att underlätta privatuthyrningen och utnyttja det befintliga beståndet ännu mer effektivt.

Anf. 73 ÅSA KARLSSON (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Andreas Carlson.

I norra Sverige växer nu framtidens gröna industrier fram. En viktig förutsättning för den gröna industriella utvecklingen är att det finns en väl fungerande infrastruktur i hela Sverige, inte minst i norra Sverige. Längs Norrlandskusten bor det dessutom cirka 750 000 människor.

Ostkustbanan är Sveriges längsta flaskhals med 27 mil enkelspårig järnväg mellan Gävle och Härnösand, och i dag är banan överbelastad. Genom att bygga dubbelspår skulle man fyrdubbla kapaciteten och halvera restiderna på nya Ostkustbanan.

Statsministern har både före och efter valet lovat att dubbelspåret ska vara fullt utbyggt 2035; det är bara tolv år bort. Min fråga är därför vad statsrådet avser att göra för att nya Ostkustbanan verkligen ska stå klar 2035.

Anf. 74 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Åsa Karlsson, för frågan!

Behoven är ju betydande, inte bara i de norra delarna av landet utan faktiskt i hela Sverige. Med tanke på den nyindustrialisering som vi ser i norra Sverige har regeringen gett Trafikverket ett kort uppdrag att se vad man kan göra för att skynda på de åtgärder som finns i nationell plan och tillsammans med berörda aktörer se vilka möjligheter som finns för medfinansiering av projekt för att kunna snabba på utrullningen av infrastrukturen och möjliggöra den gröna omställningen och nyindustrialiseringen.

Jag tror att det är ungefär fyra månader kvar på uppdraget till Trafikverket, och jag ser fram emot att ta del av deras arbete. Vi står också i startgroparna för att påbörja arbetet med den nationella planen. Vi har snart ett inriktningsuppdrag till Trafikverket och påbörjar då detta arbete. Vägledande för regeringen är förstas godstrafik och arbetspendling. Jag ser fram emot att återkomma i frågan, fru talman.

Falska utbildningsintyg i världen

Anf. 75 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! Fusk, förfalskningar och bedrägerier är ett allvarligt och växande problem som kan få förödande konsekvenser. Det har nu exempelvis uppmärksammats att allt fler falska utbildningsintyg säljs öppet på sociala plattformar på nätet. Bland annat har det nyligen avslöjats att en undersköterska varit i tjänst under flera veckor med ett falskt utbildningsintyg i Eslövs kommun. HR-chefen i kommunen uppger i en kommentar att man har brustit i att ta referenser.

Under förra året och i år har det inkommit ett sextiotal anmälningar om falska utbildningsintyg som sålts via sociala medier, men enligt polisen är mörkertalet stort. Detta är givetvis otroligt allvarligt och något som inte får hända. Om en person utan utbildning ska ge hälso- och sjukvård till en annan person kan det generera livshotande skador och dödsfall.

Sverigedemokraterna menar att patientsäkerheten måste säkerställas och att vi med en högerregering behöver stärka arbetet på många håll. Jag vet att sjukvårdsministern inte kan diskutera enskilda fall, men jag vill fråga ministern hur hon avser att arbeta för att motverka att sådant sker och för att patientsäkerheten inte äventyras.

Anf. 76 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten Carita Boulwén för frågan.

Patientsäkerheten är verkligen en grundbult. När man möter hälso- och sjukvård eller vård och omsorg på andra sätt ska man veta att den vård man får är trygg och säker. Om en undersköterska, som blir en skyddad yrkestitel i sommar, eller någon med ett legitimationsyrke inte har de kunskaper som krävs utgör det en patientrisk.

Denna fråga ligger inte hos mig, utan det är utbildningsministern som ansvarar för detta. Men i de dialoger jag har med regionerna tänker jag försäkra mig om att de gör vad de kan för att säkerställa att medarbetarna har de kunskaper som krävs. Vi måste alltid agera mot dem som använder falska intyg, lurar välfärden och utsätter människor för stor risk, så jag kommer att göra min del av arbetet tillsammans med Utbildningsdepartementet.

Stockholm och Connect Sweden

Anf. 77 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru talman! Min fråga går till infrastrukturminister Andreas Carlson.

Flyget är viktigt för svensk tillväxt. Swedavia har satsat på Arlanda och öppnar i dagarna nya delar, inte minst efterlängtrade nya säkerhetskontroller som ökar kapaciteten. Man öppnar även nya restauranger och butiker. Det gör flygplatsen mer attraktiv som destination för olika flygbolag.

Connect Sweden jobbar för fler flygförbindelser till Stockholm, vilket öppnar nya möjligheter för svenska bolag och resenärer att resa ut i världen. Hur ser infrastrukturministern på det faktum att Stockholm, som har varit en stor aktör i Connect Sweden, har valt att lämna detta samarbete?

Anf. 78 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Låt mig understryka det Maria Stockhaus säger om att flyget är viktigt för Sverige och svenskt näringsliv. Jag ser att flygets framtid är ljus, inte minst med tanke på den snabba omställning som sker i flygsektorn. Vi ser också hur viktigt flyget är för svenska företags konkurrenskraft, inte minst med tanke på de företagsetableringar av internationell karaktär som vi ser i vårt land.

Självfallet är Arlandas konkurrenskraft för internationella flyglinjer en viktig fråga. Swedavia ligger inom Elisabeth Svantessons beredningsområde, men givetvis är det bekymmersamt att man lämnar samarbeten. Jag ser framför mig mer samarbete och samverkan kring de olika trafikslagen för att vi ska få ett så effektivt och hållbart transportsystem som möjligt.

Anf. 79 ARWIN SOHRABI (S):

Fru talman! Skolministerns parti har sagt nej till en mer rättvis skolpeng, nej till att ta bort segregerade skolköer och nej till att begränsa vinster i välfärden.

För ganska exakt ett år sedan röstade Liberalerna ned vårt förslag om att göra om skolpengen så att den inte överkompenserar friskolor för kostnader de inte har. Detta gjorde man tillsammans med bland annat Moderaterna och Sverigedemokraterna. Det betyder att kommuner fortsatt tvingas överkompensera friskolor och att svensk skola läcker enorma resurser till följd av detta agerande. I min hemkommun Malmö kostar denna överkompensation bara i år nästan 100 miljoner kronor, vilket motsvarar omkring 130 lärartjänster.

Regeringen har hittills inte gjort något för att stoppa detta slöseri. När kommer regeringen att ta initiativ för att sätta stopp för det skatteslöseri som uppstår när fristående skolor ersätts för kostnader och ansvar som de inte har?

(Applåder)

Anf. 80 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en viktig fråga, och svaret är inom ett par veckor. Då kommer utredningen om en nationell skolpengsnorm att tillsättas, och precis som vi har aviserat kommer också frågan om finansiering av friskolor kontra kommunalt skolväsen att ses över. Utredningen kommer att behandla denna stora och viktiga fråga.

Modersmålsundervisning

Anf. 81 JÖRGEN GRUBB (SD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Lotta Edholm.

Regeringen avser att tillsätta en utredning om modersmålsundervisningen i svensk skola. Sverigedemokraterna är som bekant motståndare till denna extravagans som vissa elever får tillgång till eftersom vi anser att det inte leder till utveckling i andra ämnen än just själva modersmålet.

Jämförbara länder i Norden och norra Europa har en annan syn på modersmålsundervisning än Sverige. De ser det mer som ett frivilligt inslag där deras motsvarighet till kommuner själva beslutar om det eller så har de det för ett begränsat antal årskurser eller har inte någon som helst subventionering.

Avser ministern att ta med analyser från vår nära och jämförbara omvärld i direktiven till kommande utredning?

Anf. 82 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Vi har ännu inte påbörjat arbetet med direktiven till denna utredning. Men det är givetvis viktigt att modersmålsundervisningen håller hög kvalitet och bidrar till utvecklingen i andra ämnen, inte minst för att så många barn och ungdomar har ett annat modersmål än svenska. Detta kommer att vara en viktig utgångspunkt för utredningen.

Anf. 83 HELÉNE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! Min fråga går till infrastrukturminister Andreas Carlson. Nyss sa ministern att flygets framtid är ljus, och det är vi överens om. S-regeringen tillsatte en utredning för att säkerställa statlig närvaro i hela landet och tillförde dessutom resurser för detta. Nu har utredaren Peter Norman kommit med sina förslag, bland annat att flygplatsen i Ronneby inte längre ska ingå i det statliga uppdraget. Men att ta in en civil, utomstående operatör på en militär flygplats innebär stor säkerhetspolitisk risk, menar jag. Det vore bättre att göra en bredare översyn där totalförsvarsperspektivet också beaktas.

Delar ministern utredarens uppfattning att Ronneby ska utgå ur det statliga uppdraget?

Anf. 84 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag tackar Heléne Björklund för frågan.

Regeringen har inte tagit ställning till utredarens förslag. Dagen efter jag tog emot utredningen skickades den ut på remiss, och nu har vi precis tagit emot det omfattande remissunderlaget på närmare 200 remissvar. Vi bereder nu dessa i högt tempo innan sommaren för att kunna återkomma i fortsatt dialog till hösten, för det är angeläget att processa detta snabbt och stärka statens ansvar för flygplatser. Vi bereder dessa förslag tillsammans med Arlandautredningens förslag om att stärka Arlandas konkurrenskraft.

Vi har alltså inte tagit ställning till enskilda förslag i utredningen. Men jag har under beredningen träffat företrädare för Region Blekinge digitalt, bland andra landshövdingen, för att informera mig om situationen i denna del av landet, och jag har gjort detsamma när det gäller andra delar av landet. Jag ser fram emot att återkomma.

Strukturförändringar för ökat bostadsbyggande

Anf. 85 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Hög inflation, osäkert ekonomiskt läge och höga räntor gör att få nya byggprojekt startas. Byggsektorn bävar för vad som komma skall när pågående projekt avslutats.

Regeringspartierna och Sverigedemokraterna är till stora delar överens om vad som behöver göras. Processer behöver snabbas upp, typgodkända hus införas och mer mark tillgängliggöras genom förändring av strandskydd och riksintressen. Dessutom behöver kapital tillgängliggöras så att fler kan bygga och äga sitt boende, till exempel genom ändrade amorteringskrav och startlån.

Min fråga till Andreas Carlson är: Kommer dessa efterfrågade och välbehövliga strukturförändringar som en hjälp innan krisen är ett faktum?

Anf. 86 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Mikael Eskilander, för frågan!

Eskilander räkade upp flera av de områden där vi arbetar i högt tempo tillsammans i samarbetspartierna, som också har majoritet i Sveri-

ges riksdag för att genomföra de reformer som krävs och som jag tror att det finns stor samsyn kring.

Det är ju så att en del av detta tar tid. En del av detta skulle man önska hade kommit på plats i bättre tider för att vi skulle vara bättre förberedda i sämre ekonomiska tider som de vi är i nu. Det finns samtidigt inga genvägar.

De här strukturella reformerna behöver komma på plats, och de behöver komma på plats snabbt. Därför arbetar vi i högt tempo med att ta fram dem och parallellt med det dämpa effekterna för hushållen, framför allt de som har de allra minsta marginalerna. Därför har vi förstärkt och förlängt bostadsbidraget för barnfamiljer.

I arbetet har jag också bjudit in branschen till ett möte som kommer att hållas på departementet i nästa vecka för att höra ännu mer om vad på listan som branschen och aktörerna ser som viktigast att göra snabbt.

Vinstintressen och betygsättning

Anf. 87 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Betyg avgör ju unga människors möjligheter i livet. Därför är det viktigt att betygen är rättvisa.

Men som betygssystemet och skolmarknaden nu samspelar är betygens tillförlighet helt satt ur spel. Höga betygssnitt är en konkurrensfördel på skolmarknaden. Friskoleägare kan på det viset tjäna pengar på att det sätts högre betyg i deras skolor än vad elevernas kunskaper faktiskt motiverar. Det är allvarligt. Under våren har följdriktigt skandalerna och avslöjandena avlöst varandra.

Som vi har hört tidigare ska skolministern tillsätta en utredning som ska ta fram förslag på hur betygen kan kopplas till resultaten på de nationella proven. Men jag har inte hört skolministern med ett ord beröra hur vinstintresset påverkar betygsfifflet.

Min fråga till skolministern är därför om hon avser att ge utredningen ett tydligt uppdrag att särskilt belysa hur marknadsmekanismerna och vinstintresset i skolsystemet påverkar betygsättningen.

Anf. 88 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Precis som jag sa tidigare här i kammaren är det otroligt viktigt att betygen är rättvisande. Det är de uppenbarligen inte i tillräckligt hög utsträckning i Sverige i dag.

Därför kommer vi inom de närmaste veckorna att tillsätta en utredning som får i uppdrag att lämna förslag på hur man tydligare kan koppla resultat på nationella prov till de betyg som faktiskt sätts.

När det gäller friskolorna och utvecklingen där kommer det att tas om hand i tilläggsdirektiv till friskoleutredningen. Det är två olika frågor. Men jag skulle vilja understryka att jag anser att Linus Sköld i hög utsträckning har rätt. Friskolor sätter högre betyg än motsvarande kommunala skolor gör. Det finns redan utrett. Jag tycker att det viktiga nu är att försöka komma fram till vad vi ska göra åt saken.

8 juni

Frågestund

Anf. 89 MARKUS KALLIFATIDES (S):

Fru talman! Jag har en fråga till bostadsminister Andreas Carlson.

Vi vet och har hört flera gånger här att bostadsbyggandet nu faller snabbt, också för att regeringen i högt tempo har avvecklat investeringsstödet till byggande av hyresrätter med lägre hyresnivå. Hela fastighets- och byggsektorn präglas av oro inför framtiden.

Ministern har tidigare hänvisat till samtal i civilutskottet, men vi som sitter i civilutskottet vet att det inte pågår så värst mycket samtal där. Våra möten är i själva verket exceptionellt korta.

Vi socialdemokrater har mot den bakgrunden föreslagit en parlamentarisk bostadskommission för att ta tag i krissituationen genom blocköverskridande samtal. Min enkla fråga till statsrådet är varför bostadsministern avvisar förslaget om en bostadskommission.

Anf. 90 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Tack, Markus Kallifatides, för frågan!

Läget på bostadsmarknaden är mycket tufft. Det ekonomiska läget i Sverige är bekymmersamt. Det är möjligen frestande att som oppositionsparti be regeringen att bjuda in till den här typen av samtal. Man förväntar sig då att regeringen ska göra mer på åtta månader än man själv kunde göra på åtta år.

Nu är det så att den regering som tillträtt har stöd av en majoritet i Sveriges riksdag. Vi lägger nu allt vårt fokus på att ta fram de reformer som krävs. Det handlar om att korta ledtider, förenkla byggregler, tillgängliggöra byggbar mark och se till att svensk bostadsmarknad rustas upp genom att bygga bort de strukturella hindren.

Det finns inget skäl att inte ha samtal och dialog om dessa förslag, men vårt fokus är att ta fram de reformer som krävs. Vi hoppas på stort stöd i Sveriges riksdag när vi presenterar dem, och det kommer vi att göra löpande under mandatperioden i högt tempo.

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.05 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

UU9 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Punkt 2 (Regelverket för krigsmaterielexport)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

3. res. 3 (V)

Förberedande votering:

63 för res. 2

21 för res. 3

219 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

219 för utskottet

63 för res. 2

22 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 C, 16 KD, 15 MP, 14 L

För res. 2: 62 SD, 1 -

Avstod: 1 S, 21 V

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Erik Ezelius (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 7 (forts. från § 4) **Forskning** (forts. UbU11)

Forskning

Anf. 91 MATS WIKING (S) replik:

Herr talman! Gällande forskningen skriver regeringen i sin budget för 2023 att Sverige hör till de världsledande länderna inom forskningen. Man skriver att konkurrensen är stenhård och att Sverige i högre grad behöver sätta vetenskaplig excellens först. Man vill ha större fokus på att bygga framstående forsknings- och innovationsmiljöer. Man tänker att fokus på svensk forsknings styrkeområden gör att lärosäten och näringsliv kan konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer.

Man menar vidare att vi inte automatiskt får bättre forskning med en ökad forskningsvolym. Man vill satsa på framstående miljöer och forskningsområden, och man menar att Sverige måste våga göra prioriteringar så att vi kan bli bäst inom vissa strategiska områden. Men för att Sverige ska stå sig i konkurrensen behövs ett större fokus på styrkeområden inom forskningen.

När regeringen skriver att man borde satsa på excellent forskning utan att höja forskningsvolymen blir min fråga – och min oro – denna: Kommer

regeringen att flytta över forskningsresurser från högskolor för att finansiera universitetens forskning?

Anf. 92 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Mats Wiking!

Precis som ledamoten tog upp måste man ibland göra prioriteringar när det gäller forskning. Vi har också många andra finansierare – det är inte bara staten som finansierar forskning, utan som jag nämnde tidigare är det myndigheter, forskningsråd, stiftelser och privata finansierare. Det finns alltså många som finansierar forskningen. Även EU gör det. Det är därför inte helt lätt att säga hur forskningen finansieras, utan det är ganska komplext.

Nu har vi dock forskningspropositionen, som jag också talade om tidigare i dag. Tanken är att den ska gå igenom nästa år, och då får vi göra viktiga prioriteringar gällande hur vi ska finansiera. Jag kan alltså inte just nu lugna ledamoten gällande exakt hur pengarna kommer att fördelas, men självklart är det lika viktigt med högskoleforskning som med universitetsforskning. All forskning är såklart viktig, även om man ibland måste göra prioriteringar.

Jag ser därför att vi kommer att kunna satsa på mer excellens. Det är absolut det som är tanken. Ledamoten behöver alltså inte vara orolig över det.

Anf. 93 MATS WIKING (S) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater är också övertygade om att det behövs excellent forskning, men vi tror att det behövs en bredd för att få excellent forskning. Då är högskolorna också viktiga när det gäller att bedriva forskning.

Vi är ändå oroliga över att en eventuell omfördelning av forskningsanslagen behöver göras och att det skulle ta död på de små högskolornas utveckling. Den samverkan med det lokala näringslivet, kommunerna och det övriga närsamhället som bedrivs vid våra små högskolor – till exempel i Borås, Skövde och Trollhättan – betyder väldigt mycket. Det har betydelse för det lokala näringslivet, kommuner och regioner att det finns en samverkan och en innovationsvilja när det gäller att utveckla både företag och kommuner.

Jag känner inte att jag fick ett riktigt tydligt svar av ledamoten, så jag frågar igen: Kommer regeringen att dra ned på forskningsanslagen till de små högskolorna, till förmån för universiteten?

Anf. 94 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tackar återigen ledamoten för frågan. Jag tyckte att jag svarade på den tidigare: Just nu kan vi inte riktigt säga hur prioriteringen kommer att se ut.

Vi ser givetvis att det är jätteviktigt för både näringsliv och kommuner med forskning. Jag sa även i mitt anförande att det är otroligt viktigt. Vi ska ha samhällsnyttig forskning. Jag kan inte säga i dagsläget vilken prioritering vi kommer att göra, utan det kommer att visa sig i forskningsproppen. Där får alla vara med; det är nästan hundra remissinstanser som får lov att svara. Man ser även över våra forskningsråd för att se hur man

ska kunna prioritera. Man gör helt enkelt analyser av var det är bäst att bedriva forskningen.

Det är dock jätteviktigt med den forskning som bedrivs nära industrin, till exempel.

Prot. 2022/23:120

8 juni

Forskning

Anf. 95 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Marie-Louise Hänel Sandström! Mot slutet av det kom du lite kort in på detta med etikprövningsfrågor och den akademiska friheten med styrelsetillsättningarna. Jag vill lite grann vädra min oro kring det pågående arbetet kring etikprövningslagen.

Redan i februari frågade jag utbildningsministern vad som var på gång, och då var svaret att det skulle komma någonting inom kort. Jag var precis beredd att fråga hur långt ”inom kort” är när beskedet om utredningen kom. Min oro är dock att debatten kring detta kommer att tystna. Jag är nyfiken på hur det kommer sig att man inte har tagit tag i ändå ganska lågt hängande frukter på ett snabbare sätt.

Om jag har förstått det rätt kan denna debatt oss emellan granskas av en journalist men inte av en medie- och kommunikationsforskare eftersom uppgiften om den moderata ledamoten och den miljöpartistiska ledamoten är att betrakta som en integritetskänslig personuppgift. Det här något som vi har friskrivit oss från genom att kandidera i allmänna val.

Det vore verkligen ett viktigt komplement om det var lätt att beforska vad som händer i politikens hjärta. Kanske är inte Hänel Sandströms och mina debatter de mest intressanta, men det är ändå ett konkret exempel på ett hinder som finns. Jag tror att man ganska lätt hade kunnat avhjälpa det.

Jag ville vädra min oro, men jag har också en fråga. Vad kommer Moderaterna att göra för att hålla liv i samtalet och driva på i frågan?

Anf. 96 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Camilla Hansén för frågan. Jag håller med om att den är jätteviktig. Jag tog upp den mot slutet. När jag såg att min talartid höll på att ta slut fick jag tala lite kort om Etikprövningsmyndigheten och etikprövningslagen.

Precis som ledamoten säger är det krångligt nu. Och vi politiker vill som sagt nästan bli granskade. Det är ju därför vi är politiker. Därför ska det här inte ställa till hinder.

Som det ser ut nu ställer det till hinder för forskare. Det tar tid från dem eftersom etikprövningen tar oerhört lång tid. Det går även ut över den akademiska friheten. Vi tycker absolut att detta ska påskyndas för att underlätta det hela.

Man ska skydda integriteten och skydda människor. Det är egentligen därför det här finns. Om till exempel samhällsforskning inte berörs tycker jag absolut att man ska underlätta för forskarna. Vi jagar på. Vi ingår ju i regeringen och jagar på utbildningsministern också så att det blir färdigt.

Anf. 97 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr talman! Hänel Sandström kommer in på den akademiska friheten. Jag skulle vilja veta vilka åtgärder Moderaterna vill vidta för att stärka den akademiska friheten. Jag menar inte ”bara” forskningens frihet, som redan har ett ganska starkt skydd, utan jag tänker på hela den akademiska frihe-

ten för högre utbildning och organiseringen av högre utbildning och forskning.

Därmed kommer vi också in på styrelserna och hotet mot den akademiska friheten i detta avseende. Vi har alla hört utbildningsministern säga att förändringen inte innebär något hot mot den akademiska friheten eftersom det inte var avsikten. Men lärosätena har uppfattat det så. Det kan tyckas vara en fjuttig sak att göra en stor affär av att man halverar mandattiden vid något enstaka tillfälle, men detta är verkligen en fråga där djävulen sitter i detaljerna.

Jag påstår att regeringen betar sig naivt inför den förtroendeskada man har orsakat genom beslutet att förkorta mandattiden. Därför vill jag höra framåtsyftande förslag. Vad vill Moderaterna göra för att stärka den akademiska friheten?

Anf. 98 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Camilla Hansén för frågan, som vi ju har diskuterat tidigare härifrån dessa båda talarstolar.

Akademisk frihet är absolut en viktig fråga. Det är därför Universitetskanslersämbetet har fått det uppdrag som jag tidigare nämnde om att se över att man arbetar med akademisk frihet på alla lärosäten. Man ska också titta på fallstudier för att se hur den akademiska friheten kan främja hela universitets- och högskolevärlden.

Vad gäller frågan om styrelserna har ju detta skett en gång tidigare – 2016 – när man gjorde om hur man skulle utse styrelserna. Sedan återgick det till tre år igen. Det är tanken nu också.

När vi har diskuterat detta har det framkommit att hotet finns kvar. Man är orolig för att det finns spionage på universitet och högskolor. Man ser till exempel att patent försvinner ut från våra högskolor på ett sätt som det inte var tänkt. Hotet är alltså reellt.

Det man kan säga som kritik, något som vi också instämmer i, är att det här kom plötsligt och utan någon bra information. Jag har talat med otroligt många rektorer på universitet och högskolor, och det har även ministern gjort. Han har också sagt att det kom hastigt men förklarat varför man har gjort så här. Det gick snabbt utan att man gav tillräcklig information, vilket man nu har försökt att reparera genom att ha många möten. Utbildningsministern är dessutom väldigt tillgänglig för att träffa alla rektorer som så önskar.

Jag tycker ändå att vi har gjort så gott vi har kunnat. Moderaternas syn är att när det kommer seriösa hot och vi får reda på det från flera instanser, bland annat Säpo och FOI, måste vi ta hand om och se vad vi kan göra för att minska dem. Men givetvis är tanken att det ska återgå till treåriga mandatperioder efter detta.

Anf. 99 ROBERT STENKVIST (SD):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 8 i betänkandet och vill också påpeka att vi har ett särskilt yttrande under punkt 2.

Dynamiten 1865, ångturbinen 1883, primusköket 1888, skiftnyckeln 1892, det sfäriska kullagret 1907, blixtlåset 1910, kylskåpet 1921, Tetra Pak 1944, respiratorn 1950, pacemakern 1958 och nu senast färggrafiken på datorskärmar av Håkan Lans är alla exempel på epokgörande svenska uppfinningar.

Dessa uppfinningar skvallrar om vilken stor uppfinnarnation Sverige en gång varit. Är vi det i dag? Jag skulle faktiskt tveka att skriva under på det. Vi har tappat någonting som vi en gång hade. Vad är det då vi har tappat? Det är svårt att ge ett enkelt svar på det, men jag ska ge mina funderingar om det.

Med det sagt står sig svensk forskning hyfsat väl även i dag. Jag är övertygad om att vi kommer att få fram mycket bra forskningsresultat även i framtiden.

Det går inte att bara utbilda fram Håkan Lans-typer. Jag tror att alla här förstår det. Men vi behöver lite mer av Lans anda i svensk forskning, lite mer av genier som bryter ny mark och som gör det av en inre drivkraft och ren nyfikenhet. Vår forskningsinfrastruktur måste kunna ta till vara och vårda framtida Håkan Lans och få ut det mesta av de naturbegåvningar vi ändå har och framför allt kommer att få. Jag hävdar att vi inte behöver fler forskare i vårt land, men vi behöver fler Håkan Lans.

Jag läste för ett tag sedan om Linnéuniversitetet som sökte en professorstjänst i design och visuell kommunikation. Av annonstexten kunde vi läsa att normkritik, dekolonialism, queerteori samt teorier om posttillväxt skulle utgöra perspektiv för forskningen. Det är ju politiska preferenser man sätter upp för en forskartjänst. Detta är, mina vänner, politiskt styrd forskning. Det anser i alla fall jag.

Det här är raka motsatsen till den anda som jag tycker att Håkan Lans representerar. Att ställa sådana krav är ett säkert recept på att bedriva improduktiv forskning som inte leder till vare sig nyttiga eller varaktiga genombrott.

Jag tror att detta är en förklaring till att den långa listan på banbrytande uppfinningar har stannat av. Med det sagt har utvecklingen stannat av i fler västländer. Det kan ju också vara så att vi har plockat de lågt hängande frukterna.

Håkan Lans blev med tiden hedersdoktor vid Uppsala universitet. Det är en hederstitel han verkligen var värd, vilket man tyvärr inte kan säga om alla sådana hederstitlar.

Herr talman! Låt mig tala om sunt förnuft.

På morgonen onsdagen den 29 mars såg jag ett nyhetsinslag i SVT om att ett forskarlag hade utvecklat automatiska drönare som följer cyklister och lyser upp vägen åt dem. Detta skulle ersätta dyr gatubelysning. Hade Håkan Lans kunnat lanserat något sådant? Jag tror inte det. Varför inte? Jo, för att vi har en annan uppfinning – cykellyset – som blir betydligt billigare att använda. Man kan med fördel i dag sätta en lampa, redan upfunnen av Thomas Edison, på sin cykel. I dag är dessa cykellampor lika starka som bilstrålkastare. Jag har en själv.

Jag tror att avsaknaden av just sunt förnuft är en annan orsak till att vår forskning har halkat efter internationellt sett.

Herr talman! Lennart Bengtsson, vår kanske främsta klimatforskare i Sverige, höll ett föredrag om klimatförändringarna vid Senioruniversitetet i Sollefteå, anordnat av Folkuniversitetet. Ingen av de seniora forskarna hade något att invända emot själva föreläsningen. Men efter föreläsningen vägrade Folkuniversitetet att betala för den, då Bengtsson sades ha en avvikande uppfattning i klimatfrågan.

Bengtsson har skrivit 270 vetenskapliga artiklar i ämnet, och han är citerad i IPCC:s senaste rapport. Han förvägrades alltså ersättning för att

han hade en avvikande uppfattning gentemot den som Rockström så ofta får tillfälle att framföra i våra tunga medier. Rockström må ha rockstjärne-status, åtminstone i SVT, men det var väl vetenskaplighet vi skulle prata om?

Det hela kokar ned till att samma människor som pratar sig hessa om akademisk frihet och forskningens frihet egentligen anser: Tyck som jag, annars blir du exkluderad eller åtminstone utan betalning!

Det här skvallrar om samma ofria tankevärld som under Copernicus tid. Erkänn att solen rör sig kring jorden – annars ... Lennart Bengtsson får väl säga som Galileo Galilei sa 100 år efter Copernicus – dock rör hon sig – för att inte brännas på bål av dagens katolska kyrka. Snälla församling, kan vi inte ta ett steg framåt och återvända till upplysningstiden?

Vilka krav ska vi ställa på den konstnärliga forskningen, herr talman? Vi ställer ju krav på all annan forskning. Kan vi ens bedöma konstnärlig forskning? Oftast inte, skulle jag säga. Men ibland, vid sällsynta tillfällen, kan vi faktiskt det. Nu kan jag inte avhålla mig från att sparka in bollen i det öppna målet – med ett litet mått av vällust, måste jag erkänna.

För ett par månader sedan kunde vi läsa om att en docent i musikvetenskap vid Örebro universitet i sin forskning kommit fram till att misogynia män har en förkärlek för genren metal – jag hoppas att ni vet vad det är. Så här säger docenten i Expressenartikeln: ”Pop har tydliga melodier som ska attrahera en så bred publik som möjligt medan metal ställer sig utanför det, kanske till och med lite utanför samhället.” Journalisten som skrivit artikeln och refererar till docenten har tidigare uttalat sig om Yasin enligt följande: ”Han kommer ut lite grann som en pappafeminist.” Det är alltså samma Yasin som blivit dömd för kidnappningen av den nu mördade Einár.

Metal är misogynt, medan gangsterrap är lite pappafeministiskt – allt enligt musikforskningen, eller i alla fall skribenten. Man kan få misstanken att slutsatserna har mer att göra med de musikaliska preferenserna hos docenten och skribenten än med resultat av högkvalitativ forskning.

Herr talman! Jag skulle säga att detta är en bra bit ifrån beprövad erfarenhet och vetenskaplighet – och vanligt sunt bondförnuft.

Till sist, herr talman: Vid sidan av vetenskaplighet och beprövad erfarenhet kanske vi också skulle lägga till sunt förnuft i högskolelagen. (Applåder)

Anf. 100 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! Forskningen, som vi nu debatterar, är en grundläggande del av vår demokrati men får aldrig tas för given. Forskningen har tagit oss dit där vi är i dag och är också avgörande för vart vi ska. Med forskningen ökar vi vårt kunskapskapital, får fram nya läkemedel och vacciner i pandemi- och kristider och genererar ny teknik som möjliggör det som vi aldrig trodde skulle bli möjligt.

Forskningens oberoende behöver vi alltid värna. Samtidigt kan politiken främja forskning på särskilt kunskapsfattiga områden där vi som land behöver bli bättre. Kristdemokraterna har till exempel länge pekat på behovet av nationella forskningsprogram för att stärka kvinnors och äldres hälsa och kärnkraftsforskningsprogram för att stärka energiförsörjningen.

Herr talman! Sverige är redan ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer, men vi behöver kontinuerligt sträva efter att stärka vår

position ytterligare. Att Sverige i dag placerar sig ganska väl på rankingslistorna är ett resultat av historiska investeringar i ny forskning och utveckling.

En tendens under de senaste åren som man bör vara lite vaksam på är dock att alltmer ägarskap av europeiska bolag har skiftat. Mycket svenskt och europeiskt ägarskap har blivit uppköpt av investerare utanför kontinenten. Det är på ett sätt naturligtvis bra, eftersom utländska investeringar driver på ekonomin och skapar fler jobbmöjligheter för svenskar. Men samtidigt finns det också en risk när en del strategiskt viktiga projekt inte stannar inom Sverige.

Därför, herr talman, är det välkommet att regeringen har beslutat om ett granskningssystem som bland annat kommer att omfatta investeringar i företag vilka utvecklar teknik som bedöms vara särskilt viktig för Sveriges säkerhet – detta för att undvika de risker som finns med att utländska aktörer förvärvar svenska företag som bedriver skyddsvärd verksamhet. Det har koppling till just forskning och utveckling av ny teknik.

Som ett led i det tror jag också, herr talman, att man behöver vara lite vaksam på vilka forskningsbolag som behöver extra uppmärksamhet för att spjutspetskunskapen ska stanna inom landet. Vi behöver veta vilka konkreta satsningar som behövs och vilka områden som ligger i riskzonen att påverkas av kunskapsflykt.

En annan del i att säkerställa att forskare stannar i Sverige handlar om att stärka akademien. Det saknas i dag tydliga och förutsägbara karriärvägar för forskare inom svensk akademi. Exempelvis är det oförsvarbart långa handläggningstider för uppehållstillstånd för utländska forskare. Det finns också brister gällande meriteringsanställningar och en problematik med stapling av tidsbegränsade anställningar. Dåliga förhållanden för forskare bidrar till kunskapsflykt från Sverige.

Herr talman! Kristdemokraterna värnar den höga standarden på svensk forskning. Genom att stärka förhållandena inom akademien och utreda vilka forskningsbolag som behöver stöd kan vi se till att kunskap bevaras i Sverige – för konkurrenskraftens skull, för den gröna omställningens skull och för Sverige som kunskapsnation.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 101 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Forskningen har en otroligt stor betydelse för Sverige som kunskapsnation och industrination men också för samhället och demokratiutvecklingen. Det är forskningen i alla dess former som hjälper oss att bemöta klimatkrisen och förstå samhället. Det är forskningen som pekar ut orättvisor, visar hur vi kan förbättra vården och utveckla utbildningen, ger förslag om nya ekonomiska system och mycket mer.

Vi har behov av att stärka den akademiska friheten, särskilt i dessa tider av kris och tillbakagång för demokratin. Då är det viktigt att våra forskare får förutsättningar för detta. Det innefattar inte bara att kunna välja vilket ämne man ska forska om, vilka metoder man ska använda och hur man ska publicera resultaten. Det är flera saker som påverkar forskares möjligheter till akademisk frihet.

Vi har universitet och högskolor som i dag jobbar underfinansierat. Några ser över hur de ska minska sina lärarledda timmar och lokaler. Forskare väljer att sluta som forskare på grund av den ekonomiska osäkerheten och dess implikationer på vad man väljer att forska om och inte. Ekonomin är alltså A och O för den akademiska friheten och dessutom en faktor som påverkar var vi kommer att stå som samhälle i framtiden.

Herr talman! Jag nämnde tidigare tillbakagången för demokratin. Den är tyvärr inte bara ett fenomen här i Sverige, utan vi ser ett krympande demokratiskt utrymme i ganska stora delar av världen.

Och hur påverkar det, eller kan det komma att påverka forskningen? Det kan påverka vilka områden forskare väljer att forska i, beroende på om de får stå ut med hat och hot eller om forskningen i vissa områden nedvärderas eller resultatet till och med ifrågasätts eller förminsas av till exempel politiken.

Vi har skräckexempel såsom Ungern där det har införts krav som gjort att rätten att bedriva utbildningsverksamhet inte längre bygger på professionella kriterier utan på politiska kriterier och där man har begränsat möjligheten för utomeuropeiska universitet att ingå samarbete med ungerska universitet. Ändringarna avsåg att attackera genusstudier, hbtq-arbete och så vidare. Den ungerska regeringen pekade på nationalism och säkerhet men ville egentligen attackera dessa frågor politiskt genom den akademiska friheten.

Jag menar inte att samma sak sker här i Sverige, men jag pekar på hur farligt det kan vara. Däremot har samhällsklimatet gjort att vissa frågor har blivit svårare att prata om, och där önskar jag att forskare kunde presentera resultat utan att utstå hat och hot.

Förutom den akademiska friheten väljer jag att lyfta jämställdhetsfrågan. Den är också en begränsande faktor för vårt samhälle. Det finns mycket att göra för att öka jämställdheten vid Sveriges universitet och högskolor.

Sedan länge har vi ett forsknings- och högskolesamhälle där de flesta studenter väljer utbildningsplatser baserat på stereotypa könsrollsmodeller och där professorer till stor del är män och där män har lättare att avancera på positioner. Därför är det här arbetet ytterst viktigt.

Trots att kvinnor länge har varit i majoritet på grundutbildningen har män varit i majoritet på forskarutbildningen. Det finns olika skäl till det. Eftersom vi redan vet vilka skälen är och vi vet att det finns möjligheter att förbättra är detta någonting som vi faktiskt bör ta ansvar för.

Även anställningsformerna påverkar kvinnors möjligheter, och det måste vi också ha med i bilden. För så här kan vi inte ha det. Det är vår uppgift att arbeta för att motverka dessa skillnader.

Jag vill också lyfta frågan om djurförsök. För närvarande utsätts många djur för stort lidande vid genomförande av försök, och i en del fall även innan försöken genomförs. Förutom de djur som används för djurförsök finns också alla de djur som ska avla fram djuren till industrin och vilkas enda mål är att avla fram ett liv utan frihet.

EU:s försöksdjursdirektiv är mycket tydligt med att det slutliga målet för djurförsök är att ersätta alla försök på levande djur så snart det är vetenskapligt möjligt. Vänsterpartiet anser att det är hög tid att Sverige antar en plan för att möjliggöra detta. Det finns länder som har påbörjat ett

sådant arbete, till exempel Nederländerna. Vi behöver alltså inte hitta på nya grejer utan kan ta de exempel som finns och följa dem.

Slutligen tar jag med mig samtalet vi hade med forskarna på forskningsdagen som anordnades i riksdagen i dag. Många lyfte att samhället inte kan byggas i stuprör. Då tänker jag på framtiden. Vi behöver nya forskare som tar plats om tio år, men i dag hotas många elever i grundskolan av att man inte har tillräckligt med lärare. Vi kommer att se konsekvenser av detta för Sverige som kunskapsnation och innovationsnation om tio till tjugo år.

Jag är glad att ledamoten Mats Wiking yrkade bifall till reservation 2, för då kan jag yrka bifall till reservation 9 om jämställdhet.

Anf. 102 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! I dag har vi samlats för att debattera och diskutera forskning. Få saker är så oändligt viktiga för vårt land som att vi har hög nivå och god kvalitet på forskning och högre utbildning. Det är så vi kan få mat på bordet i slutändan, och det är så vi bygger välstånd i Sverige.

Vi är ett litet exportberoende land och en kunskapsnation, så frågan om forskning är oerhört viktig. Låt oss också konstatera att högskola och universitet har tre uppdrag, nämligen forskning, utbildning och nyttiggörande. När regeringen och staten i sin budget sänder pengar till denna sektor i form av basmedel är det riktat mot utbildning och forskning men faktiskt inte mot nyttiggörande. Det finns ett slags grundtanke om att nyttiggörandet är en konsekvens av forskning. Jag tror att vi i Sverige som nation behöver se över och fundera på vad nyttiggörande faktiskt är. Det är både utbildningen och forskningen, och vi behöver ett system som bättre och klokare funderar runt nyttiggörande.

Centerpartiet har tre ambitioner när det kommer till forskningen. Den första gäller den akademiska friheten, som vi värnar och vill stärka. Det handlar om den individuella friheten att själv få söka frågorna och att forska på det man tycker är intressant och komma fram till resultat, helt fritt från näringsliv, politik eller ideologier. Det handlar också om den institutionella friheten, det vill säga att våra lärosäten är de som bäst kan bedöma och styra sin egen verksamhet. Detta har vi talat om tidigare i kammaren.

Centerpartiets andra ambition är att vi ska stärka kvaliteten på vår spets. Jag ska återkomma till det.

Den tredje ambitionen är att högre utbildning och forskning ska finnas närvarande i hela landet. Det finns både en poäng i fråga om kunskapsuppbyggande men också en regionalpolitisk poäng när det gäller att försörja regionala och lokala arbetsmarknader med kompetens och skicklighet. Därför behöver det finnas högskolor i hela landet.

Tillbaka till spetsen i forskning. Vi har ett finansieringssystem i dag som inte riktigt driver spets, om vi ska vara helt ärliga. Vi har basfinansiering och vi har konkurrensutsatta medel. Så långt ser det bra ut. Idén med basfinansieringen är att den ska användas till fri forskning. Men hur är det de facto?

För det första: Administrationen på universiteten äter upp basfinansieringen. Ju mer man vill direktstyra från politiken till sina myndighetshögskolor och ju mer det blir new public management, desto mer administra-

tion måste högskolorna ha. När man går bort från tillit och går mot new public management ökar administrationskostnaderna.

För det andra: Medfinansieringskrav äter upp basfinansiering. I dag när forskarna söker medel hos Energimyndigheten och andra finns det krav på medfinansiering som ska tas från basmedlen, och då försvinner pengar från den fria forskningen.

För det tredje: Akademiska hus äter upp basfinansiering. Enorma summor går för de flesta av landets lärosäten till hyror till Akademiska hus i stället för till forskning.

För det fjärde: Nyttiggörandeaktiviteter äter upp basfinansiering, eftersom de inte har ett eget finansieringsspar.

Basfinansieringen som var tänkt som den fria forskningens garant har alltså i stället blivit de svarta hålens fyllningsmassa. Det är inte riktigt klokt. Detta behöver vi utreda i Sverige. Kvar blir styrd forskning och i många stycken dessvärre medioker forskning.

Regeringen säger att man vill råda bot på svag spetskvalitet med riktade satsningar och ökad internationalisering. Jag skulle vilja kommentera det. I betänkandet kan man läsa att regeringen skriver: "Sverige är ett litet land och det är viktigt att våga göra prioriteringar så att Sverige i stället kan bli ett land som är världsbäst inom vissa strategiska områden där den fria forskarinitierade forskningen har en central plats."

I den allra sista delen finns det en motsägelse som är ganska intressant. Å ena sidan vill man från politikens sida styra forskningen mot vissa områden, och sedan säger man att där ska forskningen vara fri. Det är som ett kosläpp på våren där man säger till kossorna att det finns ett helt fält som ni ska få springa ut och beta i, men när kossorna sedan kommer ut är det en inhägnad på tio gånger tio meter som de får vara inom. Det är inte bra för kossorna, och det är inte bra för forskningen. Där behöver nog regeringen lite hjälp med att fundera på hur man kan stärka spetsen i svensk forskning.

Den andra ambitionen är ökad internationalisering. Professor emerita Alexandra Waluszewski från Uppsala universitet kommenterade något om detta på Svenska Dagbladet Debatt på nationaldagen. Hon skrev: Internationell rekrytering kräver att Sverige framstår som ett attraktivt land för såväl unga forskarstuderande som etablerade forskare. Det räcker inte med att kunna erbjuda en högkvalitativ och stimulerande forskningsmiljö. Det gäller också att vara lockande för medföljande partner och inte minst för medföljande barn. Vad universitet och högskolor larmar om är i princip det motsatta: Sverige börjar framstå som ett skräckexempel i bemötandet av internationella forskare.

Det är inga goda nyheter att det är så det ser ut på universitet och högskolor. De har alltså svårt att locka internationella forskare för att det upplevs som att Sverige som land ger människor utifrån kalla handen. Mångkulturen i form av erfarenheter från olika forskartraditioner får alltså inte vara närvarande på svenska universitet och högskolor. Hur ska vi kunna bygga spets, och hur ska vi kunna bygga internationalisering när vi har en politisk kontext där man stänger ute människor från andra länder som vill komma och jobba i Sverige? Det är olyckligt.

Herr talman! Slutligen vill jag yrka bifall till reservation 18 om innovationsstöd, där Centerpartiet ser att vi behöver arbeta mycket mer med området runt innovation, där man kan ta forskningsresultat vidare ut mot produkter och tjänster. Vi vill också stärka våra forskningsinstitut och våra inkubatorer.

(Applåder)

Anf. 103 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Anders Ådahl, för anförandet! Jag förstår att det finns en oro när det talades om kosläpp och annat.

Från Moderaternas och regeringens sida kommer vi givetvis att göra en stor översyn när det kommer till forskningspropositionen och om hur vi ska prioritera. Tyvärr måste man prioritera. Så är det med alla finanser; man måste prioritera.

Vi vill självklart också ha en bredd. Men för att få riktig spets handlar det kanske ändå om de områden där vi är duktigast, och det är därför vi vill satsa mer där. Men vi vill absolut se en bred forskning.

Anf. 104 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Jag tror att vi alla ser fram emot forskningspropositionen och det arbete som ska göras.

Jag hoppas personligen att utbildningsministern gärna vill se ett brett samarbete i detta arbete så att vi kan spela in våra olika synpunkter och använda de erfarenheter som finns i de olika partierna. Det tror jag skulle vara väldigt lyckligt.

Ja, man måste prioritera i forskning. Men min poäng var att om man å ena sidan vill styra och prioritera forskningen kan man inte å andra sidan prata om att forskningen ska vara fri. Man måste fundera på hur vi ska organisera svensk forskning så att vi både klarar av att prioritera mot starka miljöer och samtidigt ha en fri forskning.

Jag tror inte att Albert Einstein hade blivit så förtjust om någon hade sagt till honom: Du ska jobba med life science! Han ville ju själv klura lite grann på ljusets hastighet, massan, relativiteter och sådant där. Vi måste klara av att både prioritera mot styrkeområden för Sverige och behålla forskningen fri. Vi kan inte baka ihop de här två i ett och samma andetag.

Anf. 105 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Anders Ådahl, för svaret! Jag var kanske lite diffus i frågan, men jag tycker ändå att jag fick ett bra svar.

Som jag sa tidigare måste vi självklart prioritera och se på vad som är samhällsnyttan med forskningen. Men vi vill givetvis ändå ha en nyfikenhetsstyrd forskning, för vi vet att det är det som leder fram till resultat. Anledningen till att vi talar om teknik, till exempel, är att det är ett område Sverige är väldigt duktigt på. Vi vill finnas kvar som världsledande där, och det är bra att kunna satsa på det. Sedan säger vi inte exakt hur det ska satsas, utan vi tror också att det är forskarna som vet hur man ska satsa och prioritera.

Vi vill se en bred forskning. Men vi vet också att man måste prioritera, och vi har sagt att det ska vara där vi kan hitta spets.

Anf. 106 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag håller med om ambitionen, men det är bara det att med en sådan ambition måste man fundera på hur den svenska forskningen, universiteten och högskolorna i så fall ska vara organiserade.

Vi kan snegla på andra länder som Tyskland, där man jobbar med Universitet och Fachschule och har stora institut som Max Planck-institut och sådana ställen. Där har man delat upp den fria och den styrda forskningen på olika ställen, för man har förstått att kulturen är väsentligen olika när man ska göra satsningar.

Jag kan förstå att politiken kan behöva peka med hela handen och välja ut prioriterade områden. Det kan man behöva göra, men samtidigt driver inte det den nyfikenhetsbaserade forskningen. Vi får inte riktigt de genombrott som vi önskar, även om det är önskvärt för Sverige som nation att bygga kunskap inom specifika områden.

Jag tror att vi i arbetet med forskningspropositionen behöver spela in organisations- och finansieringsfrågan för att både kunna prioritera och ha nyfikenhet.

Anf. 107 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! En stark och levande demokrati bygger på grundläggande principer som en fri akademi, fria domstolar, fri press och fri kultur. Politiskt inflytande och kortsiktiga intressen får inte definiera forskningsfrågor, undervisningsmetoder eller val av pedagogik.

Akademisk frihet är mer än enbart den grundlagsskyddade friheten att fritt välja sina forskningsfrågor och sin forskningsmetod och publicering av resultatet. Akademisk frihet omfattar också högre utbildning, lärosätenas organisering och arbetet i klassrummet mellan lärare och studenter. Det skyddet är i dag inte tillräckligt starkt, och det är en diskussion som jag tror att vi behöver fokusera mer på.

Herr talman! För Miljöpartiet är vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ett viktigt fundament. Oberoende grundforskning är viktig för Sveriges och hela världens utveckling. Samtidigt är det rimligt att en del av de pengar som samhället satsar kan vara föremål för politiska prioriteringar och strategiska satsningar.

När Miljöpartiet gör sina prioriteringar utgår vi från vår ideologiska grund: solidaritet med djur, natur och ekologiska system, solidaritet med världens människor och solidaritet med kommande generationer. Vi vill särskilt satsa på forskning som hjälper oss att hantera miljö- och klimatkrisen.

Det här får dock aldrig gå ut över grundforskningen. Därför har basanslagen en viktig roll att fylla för lärosätenas självständighet. De ska ge universitet och högskolor förutsättningar att fatta egna, långsiktiga beslut om sin forskning och värna lärosätenas integritet gentemot samarbetspartner. Ett lärosäte ska aldrig kunna hamna i en situation där bristande forskningsfinansiering gör att man inte avstår en finansiering med villkor som riskerar lärosätets självständighet eller den öppna och fria forskningen eller riskerar att leda till att man tar säkerhetspolitiska risker.

Vi tar allvarligt på politikens roll att just ge förutsättningar för den fria akademien att ge oss de kunskaper vi behöver för att kunna genomföra en rättvis omställning till ett hållbart samhälle med bibehållen respekt för akademins frihet och oberoende.

Den samhällsomvandling som vi står inför och som krävs för att bromsa och hantera konsekvenserna av klimatförändringarna utgör en delvis överblickbar utmaning. Det var någonting som också togs upp på förmiddagens seminarier: Hur kan man ta sig an de riktigt stora systemförändrande frågorna? Här har högre utbildning och forskning en nyckelroll att spela för att möjliggöra omställningen. Det krävs att det är en mångfald av områden och discipliner som bidrar till arbetet.

I såväl grundlag som högskolelag finns redan mandatet att aktivt arbeta för att främja en hållbar utveckling, och genom ett mångvetenskapligt angreppssätt får samhället en bred bild av klimatförändringarnas orsaker, utveckling och konsekvenser. Det behövs både naturvetenskaplig forskning, humanistisk forskning och samhällsvetenskaplig forskning. Även den konstnärliga forskningen har en del i detta arbete.

Lärosätena har en enorm potential att utgöra en stark kraft genom utbildningen, forskningen och samverkan och genom sitt eget inre arbete, som de själva styr över. Precis som alla andra behöver de också intensifiera sitt arbete, och jag vet att det är någonting som händer på många av våra lärosäten.

När det gäller förutsättningarna för forskningen och finansieringen väntar vi såklart med spänning på att föra samtal med regeringen om den kommande forskningspropositionen. För att lärosätena ska kunna ta sig an detta krävs det att de verkligen har stöd både i finansiering och i sitt oberoende, både i bredd och i spets.

Herr talman! Vi lägger också fram en del förslag kring olika forskningsområden som vi tycker är viktiga just utifrån hur vårt parti prioriterar. Vår grund är att grundforskningen är fri men att det ändå är rimligt att göra vissa prioriteringar.

En sådan är att vi gärna skulle vilja se att det ges möjlighet till forskning för att upptäcka och hjälpa barn som utsätts för hedersförtryck eller hedersvåld och att vi stärker samhällets förmåga att agera så tidigt som möjligt till skydd för de barnen. Det handlar verkligen om solidaritet med människor. Här behöver vi forskningens stöd för att veta hur vi ska gå vidare.

En annan hjärtefråga för Miljöpartiet är djurrätt. Vi vill att Sverige ska investera mer i alternativa metoder för att kunna ha en djurförsöksfri forskning och leva upp till EU-direktivets mål om att ersätta djurförsök. Enligt EU:s försöksdjursdirektiv ska medlemsstaterna bidra till utveckling och validering av alternativa metoder och uppmuntra forskningen att styra bort från djurförsök.

De statliga anslagen har legat på ganska låg nivå under lång tid. Därför vill Miljöpartiet att Sverige tar fram en plan för hur man ska gå över till djurförsöksfri forskning och handlingsplaner för att minska antalet djurförsök inom olika forskningsområden. Detta är ett arbete som vi vill se stärkas, men de specifika frågeställningarna och lösningarna är självklart någonting som forskningen själv får ta fram.

Herr talman! Jag vill med det yrka bifall till reservation 16 om djurförsöksfri forskning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU15
Riksrevisionens rapport om statens insatser för likvärdig betygsättning
(skr. 2022/23:60)
föredrogs.

Anf. 108 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Vi har nu att debattera utbildningsutskottets betänkande rörande en granskningsrapport från Riksrevisionen. Riksrevisionen är en myndighet som ligger under riksdagen, och dess rapporter skickas först till regeringen. Då har Riksrevisionen ofta ett antal rekommendationer, och sedan har regeringen 90 dagar, om jag inte minns fel, på sig att svara på detta. Det gör regeringen i en skrivelse, som då kommer till riksdagen och behandlas av berört utskott. När det gäller skolan är det rimligen och lämpligen av utbildningsutskottet.

Det Riksrevisionen nu har tittat på är om de åtgärder som regeringen och riksdagen har vidtagit för att försöka motverka betygsinflation har varit verkningsfulla och gett resultat. Man har särskilt tittat på differensen mellan resultaten på de nationella proven och de betyg som eleverna sedan har fått.

Det enkla svaret är att Riksrevisionen konstaterar att de åtgärder som har genomförts inte har gett resultat. Vi ser det tydligt, för att ta ett konkret exempel, i att 40 procent av eleverna i årskurs 9 får högre betyg i matematik än vad resultatet på de nationella proven säger.

Jag kan citera från sidan 6 i vårt betänkande, herr talman, under ”Riksrevisionens slutsatser”, så att vi får lite kontext:

”Riksrevisionens övergripande slutsats är att införandet av bestämmelsen i skollagen om att särskilt beakta resultat på de nationella proven vid betygsättning och Skolinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskning hittills haft liten påverkan på likvärdigheten i betygsättning. Det är fortfarande stora avvikelser mellan betyg och resultat på nationella prov. Vidare kommer enligt Riksrevisionen central rättning och digitalisering av de nationella proven inte att åtgärda problemen. Dessa åtgärder påverkar bedömningen av elevlösningarna, inte hur betygen sätts i förhållande till resultatet på nationella prov. Riksrevisionens bedömning är att lagstiftningen är alltför vag för att uppnå en likvärdig bedömning. Riksrevisionen bedömer därför att regeringen behöver genomföra ytterligare åtgärder för att öka likvärdigheten.”

Den här rapporten är väldigt viktig. Både vi i riksdagen och regeringen har självklart ett väldigt stort ansvar i detta.

Regeringen instämmer i kritiken, och det gör även utbildningsutskottet. Precis som skolministern klaggjorde på frågestunden här i kammaren för en timme sedan, herr talman, ska direktiv vara klara inom några veckor för en utredning som svarar mot den rekommendation som Skolinspektionen fört fram. Riksrevisionen menar också att Skolinspektionen behöver förbättra uppföljningen av betygsättning i kvalitetsarbetet, och det är något som både regeringen och Skolinspektionen, och även utbildningsutskottet här i riksdagen, instämmer i. I den delen finns det alltså en väldigt bred enighet.

Varför är då detta så viktigt? Ja, det är ju därför att i Sverige används betyg både för intagning på gymnasiet och för antagning till högre utbildning. Om vi inte kan lita på betygen, om vissa skolor systematiskt sätter högre betyg, sätts ju hela den fria konkurrensen, om man uttrycker det så, ur spel när det gäller att kunna söka till utbildningar och så vidare.

En massa personer tar nu studenten. Vi har varenda dag de senaste veckorna sett studentflak åka runt. Studenterna är överlyckliga över att vara klara med gymnasiet. En och annan kanske till och med tömmer föräldrarnas barskåp för att fira lite extra. Men då ska man veta att en del av dessa studenter kanske inte kommer in på sin drömutbildning på grund av att andra studenter går före på grund av att de har gått på skolor där man satt för höga betyg. Det är fullständigt orimligt.

I och med att vi i Sverige har valt att ge betygen en så pass stor roll för intagning och antagning blir det extra viktigt att man kan lita på betygen. Är det så att betygsinflation skapar de här problemen? Om vi har de här problemen är de i sig drivande av betygsinflation, skulle jag säga, vilket också ytterligare förvärrar problemen. Det hotar i förlängningen legitimiteten för hela det betygssystem vi har.

Jag menar, herr talman, att det självklart finns även andra sätt att ha antagning på. Man kan ha inträdesprov, intervjuer och mycket annat. Fördelen med betygen är att de, om de fungerar som det är tänkt, ska kunna mäta uppföringar, engagemang och resultat över en längre tid. Det som sker vid ett enskilt tillfälle tenderar kanske att gynna en viss typ av ungdomar, och därför fyller betygen ändå en väldigt viktig roll.

Jag ser fram emot, herr talman, att regeringen nu skyndsamt kommer fram med de direktiv som man utlovat, att utredningen kommer igång och att vi verkligen kan ta krafttag i att styra upp systemet så att det fungerar avsevärt mycket bättre i framtiden.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 109 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Vi debatterar en riksrevisionsrapport. Som en del i svaret på den anger regeringen att en utredning ska tillsättas, som Fredrik Malm mycket riktigt sa i sitt anförande.

Från Socialdemokraternas sida tänker vi att man skulle kunna ta ett bredare grepp än att bara ha den enkelspåriga ingång som regeringen har valt. Deras ingång handlar om att förankra betygen i resultaten på nationella prov. Det är liksom den enda metod som ska undersökas.

Det betygssystem som Fredrik Malms partikamrater är ansvariga för och har konstruerat leder till utslagning av elever. Det leder till press och stress och dåligt psykiskt mående. Det är väl beforskat – denna bedömningspraktik leder till att i synnerhet svagpresterande elevers möjligheter och mående blir sämre.

För ungefär ett år sedan konfronterades Fredrik Malm med den faktauppgiften av en forskare i SVT:s *Agenda*. Han hanterade det genom att referera till sina egna barns upplevelser av att få betyg i skolan.

Jag tänker att när man väljer att avslå vårt motionsyrkande om att titta på hur man kan reformera systemet så att utslagningen upphör och så att elevers psykiska mående blir bättre – det handlar om hur bedömningen fungerar – gör man ungefär som Fredrik Malm och vill inte undersöka ens de mest uppenbara bristerna i detta system.

Anf. 110 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Jag skulle säga så här som svar: Socialdemokraterna talar delvis om en annan sak. Det Riksrevisionen har tittat på i denna rapport är avvikelser mellan betyg och nationella prov. Så som jag uppfattar Linus Skölds replik, herr talman, efterlyser han egentligen en mycket större förändring av hela det svenska betygssystemet. Det kan vi förstås göra. Det är i sådana fall inte första gången vi gör det, kan jag påpeka.

När jag gick på högstadiet hade vi betyg 1–5. Det var ett relativt betygssystem, och man kunde inte bli underkänd. När jag började på gymnasiet hade man ändrat det. Då kunde man få IG, G, VG eller MVG. Då kunde man bli underkänd. Därefter har betygen ändrats igen till det betygssystem vi har nu med A, B, C, D, E och F, där man också kan bli underkänd. Häromåret fattade riksdagen beslut om att vi skulle ändra systemet på gymnasiet. Man skulle övergå till ämnesbetyg i stället för kursbetyg. Det är då alltså samma system på gymnasiet som man egentligen har i grundskolan.

Det beror alltså på vad man vill göra. Vill Socialdemokraterna egentligen ta bort att man ska kunna bli underkänd om man inte har nått målen? Det är inte vår uppfattning att man ska göra det. Det är varken min uppfattning, mitt partis uppfattning eller regeringsunderlagets uppfattning. Däremot tycker jag att man mycket väl kontinuerligt kan diskutera annat i betygssystemet för att få det att fungera bättre. Men denna utredning kommer att särskilt titta på just frågan om de nationella proven och betygsättningen.

Anf. 111 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Som Fredrik Malm mycket riktigt påpekar har vi nyss gjort en stor betygsreform i fråga om gymnasieskolan, huvudsakligen. Men det handlar också om den lilla förändringen i hur betygen ska sättas – en samlad bedömning av elevens kunskaper och ett betyg som bäst svarar mot dem som helhet. Både det och ämnesbetygsreformen syftade till att minska stressen och pressen på eleverna och att ge lärarna större egenmakt i betygsättningen.

Nu väljer regeringen en annan riktning, som kommer att öka pressen på eleverna. De nationella proven är high stake redan som det är, och de kommer att bli ännu mer high stake om de ska avgöra vilket betyg som är möjligt för en elev att få. Det är som en rörelse i rakt motsatt riktning, skulle jag säga, som regeringen har låst fast sig vid som det enda sättet att lösa betygsfifflet på.

Som Fredrik Malm påpekar var det första regeringen gjorde att riva upp den utredning som pågår för att titta på vägen från grundskolan till arbetsmarknaden. När det gäller den del som handlar om utslagningen i övergången mellan grundskola och gymnasieskola och den del som handlar om betygssteget underkänt vill man inte ens ha utredarens analys av för- och nackdelar. Det ska bort.

Regeringen vill på alla sätt bevara status quo i detta system. Man har konstruerat ett system som leder till dåligt mående, och man vill ha kvar det på det sättet.

När man ändå ska göra en betygsutredning hade det kanske varit på sin plats att göra den kontinuerliga översynen och ha den kontinuerliga reflek-

tionen: Hur fungerar systemet? Hur blir det bra för eleverna som finns i det?

Prot. 2022/23:120
8 juni

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för likvärdig
betygsättning*

Anf. 112 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Nu blir jag lite förvånad. Nu tolkar jag det nästan som att Socialdemokraterna inte vill ha nationella prov i svensk skola. Jag har inte förut uppfattat att det har varit partiets uppfattning.

Det Riksrevisionen har tittat på i sin rapport är åtgärder som inte denna regering har vidtagit. Det är åtgärder som den tidigare regeringen och Skolverket har vidtagit. Det är Socialdemokraternas egen åtgärdsreform som Riksrevisionen har haft att titta på, och de har konstaterat att de åtgärderna är otillräckliga för att nå det man vill uppnå.

Herr talman! Jag tror att vi också talar här om lite olika saker. Vi har ett betygssystem i Sverige som bygger på att tiotusentals lärare i olika åldrar i svensk skola sätter betyg utifrån kriterier. De kriterierna är kunskapsrelaterade. Det innebär att det kan stå i ett betygskriterium att en elev för att nå till exempel nivån C eller nivån A ska klara av att analysera på en viss avancerad nivå. Det är klart att det är en bedömningsfråga från lärare till lärare hur eleven når detta. Vissa lärare kan bedöma det på ett sätt, vissa lärare på ett annat sätt.

Om vi vill ha likvärdighet i betygssystemet kommer vi att behöva nationella avstämningar som innebär att vi få större möjligheter att jämföra. Det kallar Linus Sköld för stress, herr talman. Jag kallar det snarare för någon sorts kvalitetssäkring i fråga om att betygen i betydligt högre utsträckning ska bli rättvisande.

Sedan finns det en massa annat att diskutera vad gäller stress i skolan. Frågan är vad som är hönan och vad som är ägget. Det kan vara så att en elev som inte mår särskilt bra får sämre betyg på grund av det. Det kan också vara så att en elev som inte når de förväntningar eller mål som man har mår dåligt på grund av det. Jag är inte säker på att det alltid är så att stressen följer av just det som Linus Sköld menar.

Anf. 113 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag instämmer fullständigt med Fredrik Malm i att det betygssystem och de ramar som finns i det skapar en orimlig och orättvis situation. Jag är väldigt glad för att det börjar närma sig en konsensus omkring det.

Jag tyckte att Fredrik Malm förklarade detta utmärkt. Det är människor som snuvats på sina platser. De har gjort sig förtjänta av platserna, har tagit till sig kunskap och har försökt jobba allt de kan. Sedan snuvats de på sina platser av andra som har gått på andra skolor där de får högre betyg. Det är inte en rimlig situation.

Ett annat problem med dagens betygssituation är att det inte är rättssäkert. Man kan inte med säkerhet veta bakgrunden till betygsättningen. Betygen är inte likvärdiga. De är inte rimliga. Då är frågan: Vad ska vi göra? Riksrevisionen har skapat en bra grund.

Ministern, som tillhör samma parti som Fredrik Malm, har varit ute och sagt att det ska vara en starkare förankring i nationella prov. Då är det en fråga man måste ställa sig utifrån den intervjun, som jag tror var i Dagens Nyheter. Det finns praktiska ämnen i skolsystemet, där det inte finns nationella prov. Där finns det jättemycket betygsinflation. Där lyfte skol-

ministern möjligheten att det skulle kunna kopplas till resultatet i de teoretiska ämnenas nationella prov, och hon har även gjort det i utskottet.

Jag skulle jättegärna vilja ha ett svar från Fredrik Malm: Anser han att det är rimligt att koppla de praktiska resultaten till nationella prov i teoretiska ämnen?

Anf. 114 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! I grund och botten ska man väl få betyg i matematik utifrån vad man kan i matematik och betyg i musik utifrån vad man kan i musik. Det tycker jag är en rimlig utgångspunkt.

Det finns ju ett antal ämnen som inte har nationella prov i svensk skola, och dessutom har man vid olika åldrar olika nationella prov. Det har länge funnits en diskussion om hur man ska förhålla sig exempelvis till estetiska ämnen i skolan. Jag har sett förslag om att man inte borde ha betyg alls i vissa ämnen och att man i stället skulle ha till exempel deltagit/icke deltagit. Det tycker jag i grund och botten är fel. Jag tycker att elever som kanske inte får så höga betyg i de teoretiska ämnena men är väldigt duktiga i de praktiska ämnena bör få ett kvitto på det när man har gått i skolan.

Det finns också en del exempel på skolor där man ger väldigt höga betyg i just de ämnen som inte har nationella prov. Man kan ju ana att kanske inte alla i en klass har A i bild. Trots att de har fått A kanske de inte har nått upp till den nivån, och det är ju ett problem.

Handelshögskolans rektor skrev en artikel om att man inte litar på de betyg som eleverna har fått – han nämnde också ett antal skolor specifikt – och att man därför vill gå åt ett håll med intagningsprov och annat. Det får Handelshögskolan göra om de vill. Jag tror att det skulle kunna ha en viss återhållande effekt och kunna vara ett verktyg i arbetet mot betygsinflationen.

Anf. 115 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att även Fredrik Malm anser att de som är bra på det praktiska men inte på det teoretiska också måste få ett kvitto på detta. Det är i grunden en väldigt rimlig och rättvis syn. Skolan är väldigt kopplad mot det teoretiska, och de barn som faktiskt inte har jättebra teoretiska förmågor men fantastiskt bra praktiska förmågor har ju ingen anstans att visa det än i dessa ämnen.

Om vi går vidare är det enda som utredningen får titta på när det gäller betygsinflationen kopplat till nationella prov. Utredningen får inte titta på ekonomiska incitament och inte heller på möjligheten till sanktionsavgifter eller att belöna skolor som tar ansvar för att anställa behöriga lärare. Detta får man inte titta på, även om det kanske skulle kunna vara något.

Antingen ska nationella prov i teoretiska ämnen avgöra betygen i de praktiska ämnena. Det är den ena möjligheten, annars kommer betygsinflationen att vara kvar där, och det är där den just nu är som störst. Eller ska de praktiska förmågorna inte räknas alls?

Hur ska vi göra? Jag fick inget svar på den frågan. Man kan inte koppla alla betygen till nationella prov och samtidigt säga att de praktiska ämnena ska räknas. Det går inte, för då är det de teoretiska ämnena som tar över. Men annars kommer man inte att kunna stoppa betygsinflationen i de praktiska ämnena.

Hur tänker regeringen här? Vi har inte kunnat få ett tydligt svar från ministern. Jag vill jättegärna ha ett tydligt svar på hur regeringen faktiskt tänker i dessa frågor, för det är svårt.

Anf. 116 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Det förefaller logiskt att det är svårt att knyta betygen till nationella prov i de ämnen som inte har nationella prov.

Det finns ju andra verktyg i den utbildningspolitiska verktygslådan. Ett sådant är Skolinspektionen och deras granskningar av skolor, till exempel. Om vi specifikt talar om friskolorna tycker jag att friskolesektorn har att ta ansvar för sin sektor, om jag uttrycker det på det sättet. De behöver bli bättre, skulle jag säga.

Häromveckan var det en granskning av några friskolor, och då såg jag ett väldigt tydligt pressmeddelande från ordföranden i Friskolornas Riksförbund. Det är ju positivt att friskolorna som ändå har gemensamma organ, till exempel Friskolornas Riksförbund, också diskuterar frågor som kan ha viss koppling dit, även om jag är helt övertygad om att det finns problem med betygsinflation även inom kommunala skolor, herr talman.

Avslutningsvis är det som Niels Paarup-Petersen lyfter om ekonomiska incitament, sanktioner och annat sådant som kan täckas av andra utredningar, inte minst den friskoleutredning som kommer att påbörja sitt arbete inom kort och säkerligen också andra utredningar. Det finns ofta en tendens i politiken att när regeringen vill utreda något kommer alltid oppositionen, oavsett vilka partier som sitter i opposition vid den tiden, och kräver att man ska hålla på en massa andra frågor i den utredningen. Det är dock hela tiden en avvägning: Hur snabbt vill man kunna få utredningens betänkande, och hur snabbt kan man få fram lagstiftning? Vi ska ju komma i mål också, så ibland är det motiverat att utredningarna inte är superbreda.

Anf. 117 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! I vissa frågor är det väldigt lätt för regeringspartierna att tillsätta lite bredare utredningar, till exempel när det gäller repressiva förslag, högre straff, angiverisystem och liknande. Men just när det gäller frågor som rör skolan verkar det vara så att man måste vara försiktig och ta det lugnt, så därför går det helt enkelt inte att lägga till vissa rimliga uppdrag i de befintliga utredningsuppdragen.

Herr talman! Det finns inte bara en anledning till att vi har betygsinflation och falska betyg inom det svenska skolsystemet. Vi vet att svaren är många. Men vi vet också att det finns en fråga som forskare och olika typer av rapporter har nämnt gång på gång, inklusive Riksrevisionens rapport, och det är att friskolor är mer generösa med att sätta betyg än vad de kommunala skolorna är.

Det betyder inte att kommunala skolor inte har några problem med falska betyg, men man kan se att problemen främst har kommit till efter att antalet friskolor har ökat explosionsartat i det svenska skolsystemet. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle säger i en rapport som jag tror släpptes i slutet av förra året att det här är ett enormt problem och att man ser att främst skolkoncerner har satt i system att ha för höga betyg jämfört med elevernas faktiska kunskaper.

Regeringen nämner ingenting om detta, och jag skulle vilja veta vad Liberalerna och Fredrik Malm vill göra. Vad ska regeringen göra för att stoppa det enorma problemet med fuskbetyg och falska betyg som skolkoncernerna har bidragit till?

Anf. 118 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Det var väl ingen skräll att jag skulle få den frågan från Daniel Riazat, och det är en viktig fråga. Det vill jag påpeka, herr talman. För legitimiteten för det svenska betygssystemet, för svensk skola i stort och också för friskolorna, oavsett om de är aktiebolagsdrivna eller idéburna i form av stiftelser eller så, är det väldigt viktigt att betygssystemet är likvärdigt, transparent och rättvist. Vi ska inte ha fuskbetyg, betygsinflation och så vidare.

Många av de frågor som rör friskolorna kommer att omhändertas i den friskoleutredning som kommer att få sina direktiv under våren. Vill man veta vad den utredningen ska innehålla går man in på Google och skriver ”Tidöavtalet”. Man kan både sarskriva det och skriva ihop det, även med bindestreck. I skolavsnittet i Tidöavtalet står det listat, och det är den största reformen av friskolesystemet sedan det infördes 1992 i svensk skola. Det är säkerligen så att en del av förändringarna borde ha gjorts tidigare, men nu kommer de att genomföras.

Men det är också viktigt att vi diskuterar det som betänkandet handlar om. Riksrevisionen har inte granskat betygen utifrån huvudman, om skolan är kommunal eller fristående, utan de har specifikt tittat på om en ändring i skollagen om att de nationella proven ska ligga mer parallellt med betygen har lett till den effekt som lagstiftaren ville ha.

Anf. 119 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag upplever inte riktigt att Fredrik Malm gav ett svar här. Han sa bara att vi ska googla. Det går inte att säga så mycket mer än att folk som lyssnar på debatten får gå hem och googla vad som står i Tidöavtalet. Det finns jättemånga punkter i Tidöavtalet, men det finns absolut inte en punkt om att problemen med skolkoncerner ska rättas till och att problemen med de falska betygen som skolkoncernerna sätter ska rättas till.

Fredrik Malm har sagt att friskoleutredningen som ska tillsättas ska behandla frågan. Det är inte första gången frågan utreds, utan den har utretts gång på gång.

Skolverket har visat att elever som går på fristående skolor klarar sig sämre vid högre utbildning än elever som har gått på kommunala skolor. SNS, näringslivets egen studieorganisation, har sagt att fristående skolor sätter högre betyg. Lärarfacken har lagt fram rapporter där det framgår att betygsinflationen till stor del beror på att koncernskolorna sätter falska betyg. Det finns en rad forskningsstudier från Stockholms universitet, Göteborgs universitet och andra universitet som fastslår att marknadsskolan är en av de största anledningarna till att det finns falska betyg. Betyder det att utredningen som handlar om marknadsskolan, som man menar att Tidögänget har kommit fram till, kommer att innefatta att sätta stopp för marknadsskolan? Till exempel sätts det i system att anställa obehöriga lärare, som är ännu en anledning till att vissa skolor sätter fler falska betyg än

andra. Kommer Liberalerna att agera så att man sätter stopp för den största orsaken till betygsinflationen, nämligen marknadsskolan?

Prot. 2022/23:120
8 juni

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för likvärdig
betygsättning*

Anf. 120 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Daniel Riazat och jag har lite olika utgångspunkter. Min utgångspunkt är att vi har problem med betygsinflationen, med fuskbetyg, i svensk skola, och det måste vi göra något åt. Daniel Riazats slutsats, som jag tolkar honom, är att vi har problem i svensk skola med betygsinflation och fuskbetyg, och de problemen ska vi därför använda som verktyg för att stänga friskolor.

Det här visar olika utgångspunkter. Vänsterpartiet är emot friskolor, och partiet är dessutom emot betyg. Med Vänsterpartiets politik blir det ingen valfrihet, men det blir inte heller betyg. Då blir det svårt att motivera eleverna att anstränga sig i skolan och plugga, vilket betygen bidrar till. Vi har alltså olika utgångspunkter i frågan.

Nationella avstämningar har alltid funnits. Tidigare fanns examensprov i svensk skola, men de har avskaffats. När jag gick på lågstadiet hade vi en massa diagnostiska prov, och de finns fortfarande i svensk skola på många håll. I Stockholm finns ett särskilt Stockholmsprov för att jämföra skolor.

Det var kontroversiellt när nationella prov infördes. Vänstersidan var mycket emot därför att man egentligen var emot prov. Men nu har många också på vänstersidan förstått att proven är viktiga eftersom de ökar likvärdigheten i betygsättningen. Det är därför hela diskussionen kring betygsinflationen i dag handlar om att kunna använda de nationella proven för att skapa mer likvärdiga betyg. Jag önskar att även Vänsterpartiet kunde ansluta sig till detta.

Anf. 121 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! I morgon ska jag spendera dagen hemma i Älvsbyn på mina barns skolavslutning. Min son får för första gången fullständigt betyg i årskurs 6. Nu har de hunnit läsa alla ämnen som de får betyg i. För första gången är betygsdokumentet fullständigt. Det känns ändå som en stor sak för honom.

Betyg är viktiga eftersom de avgör unga människors framtidsutsikter. De får inte under några som helst omständigheter vara orättvisa. Betygen måste på ett adekvat sätt spegla vilka kunskaper elever har. Det här kan låta enkelt, men om vi börjar fundera över hur betyg fungerar, vad vi använder betygen till och hur de sätts kommer en annan bild att växa fram. Då är saker inte så enkla längre.

Betygssystemet är konstruerat för att ge återkoppling till min son om hur det går för honom i skolan. Det är uttryckta kunskapsmål som ska bedömas, och det är i vilken mån han når upp till dem som betygen i första hand är konstruerade för att visa.

Men vi använder ändå betygen i fler syften. Vi använder betygen, som ju skulle vara en återkoppling till min son, för att också rangordna honom i relation till hans klasskamrater när han ska till nästa steg i utbildningskedjan på gymnasiet – fastän systemet inte är konstruerat för att göra detta.

Vi använder också betygen för att jämföra skolor med varandra. Diskussionen alldeles nyss om skolmarknaden och konkurrensen är ett bevis på att betygssystemet som det är konstruerat inte är gjort för det ändamålet.

Det fungerar helt enkelt inte att jämföra skolor med varandra baserat på betygresultat som skolorna själva helt bestämmer över. Det blir inte ett objektivet jämförbart mått – varken ett rättvist urval till nästa steg i utbildningskedjan eller en rättvis jämförelse mellan två skolors kvalitet.

Betyg beslutas dessutom allra längst ut. Det är den enskilde läraren som fattar beslut om betyget. För målrelaterade betyg är målen formulerade så att alla i salen menar olika saker med de ord som står där, det vill säga läser in olika saker i de ord som står i målen. Beslutet ska sedan fattas av en enskild lärare. Då är likvärdighet i det närmaste omöjligt att uppnå. Vi måste såklart göra allt vi kan eftersom betygen inte får vara orättvisa, men det är i det närmaste omöjligt att uppnå total likvärdighet när beslutsfattare ska fatta beslut utifrån så tolkbara kriterier.

Dessutom korrupperar marknadsintresset betygsättningen. Det har vi sett många exempel på under våren. Det har varit avslöjande, på skandal, på avslöjande, om rektorer som sätter lön efter hur höga betyg lärarna sätter, om rektorer som ändrar i redan satta betyg eftersom de inte är nog höga, om prestigeskolor som snedvrider konkurrensen om platserna i nästa steg i utbildningskedjan. Detta gör skolorna därför att de kan tjäna pengar på att sätta höga betyg. Den grunden skulle vi verkligen behöva komma till rätta med.

I dag debatterar vi Riksrevisionens rapport och regeringens skrivelse med anledning av den. Som Fredrik Malm nämnde i sitt anförande har Riksrevisionen granskat just statens insatser för likvärdig betygsättning. Den har sammanfattat att de insatser som har vidtagits inte är tillräckliga.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att låta utreda hur betygen kan bli mer likvärdiga. Det välkomnas såklart. Regeringen har sagt att den tänker följa den rekommendationen och tillsätta en sådan utredning. Socialdemokraterna tycker att det är välkommet.

Men regeringen har också varit otroligt snäv i vad den utredningen ska titta på. Det känns enkelspårigt att säga att den enda lösningen på problemet är förankringen i nationella prov.

Det ska absolut övervägas som en metod. Men det blir viktigt att man gör den förankringen på gruppnivå eller skolnivå så att det inte enskilda provtillfället avgör och så att vi inte återinför det examensprov i den svenska skolan som Fredrik Malm talade om. Det vore olyckligt.

Samtidigt finns det skäl att tro att betygssystemets konstruktion påverkar elevernas psykiska hälsa. Det finns också skäl att tro att en mer provtunga betygsättning kommer att öka stressen och pressen för eleverna. Det är rakt i strid med den senaste reformen vi genomförde av betygssystemet, som syftar till att minska pressen och stressen för eleverna.

Det är 15 procent av varje årskull som kickas ut från fortsatta studier i övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Det är en direkt konsekvens av hur betygssystemet är konstruerat och hur antagningsreglerna till gymnasieskolan ser ut.

Det är en konstruerad utslagning. Innan införandet av det underkända betygssteget och det målrelaterade betygssystemet hade vi ingen utslagning i övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Den är konstruerad. Den skulle behöva upphöra.

Slutligen skulle utredningen också behöva belysa marknadsskolans påverkan på betygen och vinstintressets tryck uppåt på betygsättningen.

Betygsfiffel och fusk sänker tilltron till skolsystemet. Därför måste det motverkas.

Eftersom Moderaterna, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna vill bevara skolbolagens möjlighet att ta ut cash ur det svenska skolsystemet till varje pris väljer de att i stället öka press och stress för elever i skolsituationen. Eleverna får betala för högers fortsatta marknadsskola. Det beklagar jag.

Med det yrkar jag bifall till reservation nummer 1.
(Applåder)

Anf. 122 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! I Linus Skölds tidigare replik men även nu i hans anförande talar han om att betygssystemets konstruktion är felaktig.

Om jag inte missminner mig var det Socialdemokraterna som en gång i tiden startade reformen om ett målrelaterat system på 80-talet. Det var en borgerlig regering som genomförde det. Men det var Socialdemokraterna som startade utredningen om målrelaterade system eftersom man var motståndare till urvalssystemet med det relativa systemet.

Konstruktionen i sig kommer i grunden från Socialdemokraterna. Det känns märkligt att man då kritiserar det så öppet. Dessutom har det funnits tillfällen att ändra konstruktionen om man nu hade velat det under resans gång. Men det har man inte gjort. Man har tvärtom bara gjort mindre justeringar. Men att det målrelaterade systemet skulle vara felaktigt är någonting nytt jag hör från Socialdemokraterna. Linus Sköld får rätta mig om han menade någonting annat än det.

Linus Sköld talar också mycket om den utredning som ska tillsättas. Det är lustigt att han säger att det är ett snävt uppdrag när utredningen ännu inte har fått sina direktiv klara. Vi håller på att arbeta med dem för tillfället. Vad är det Linus Sköld känner till som vi som håller på att arbeta med det inte känner till? Det är en lite märklig kommentar.

Givetvis måste man skylla på friskolorna. Friskolorna gör allt fel. Vi från vår sida säger att likvärdiga betyg är viktigt. Betygssystemet ska upprätthållas. Det är viktigt att ett betygssteg innebär de faktiska kunskaper man kan förvänta sig.

Men att hela tiden säga att glädjebetyg och liknande bara finns på fristående skolor och bara peka ut de vinstdrivande bolagen är fel. Det finns också många kommunala skolor som ägnar sig åt betygsinflation.

Anf. 123 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Jag noterar att Patrick Reslow ämnar rösta för vår reservation i nästa vecka eftersom han gärna vill se ett bredare tag om hur betygssystemet fungerar.

De konsekvenser som jag har beskrivit att betygssystemet får och hur man kan lindra dem vill Patrick Reslow se över. Jag hör ju det. Jag räknar med att Reslow kommer att rösta på vår reservation när ärendet ska avgöras.

Jag är förbryllad. Är det så att Patrick Reslow här i kammaren förnekar att man kan tjäna pengar på att sätta höga betyg? Är det så att Patrick Reslow menar att det inte är en konkurrens fördel att ha ett högt betygsgenomsnitt när man ska konkurrera om eleverna?

Annars förstår jag inte invändningen att vi inte borde tala om vinstincitamentet. Det är precis mitt i kärnan. Det är så betygsinflationen uppstår. Den som kan tjäna pengar på att sätta höga betyg har rätt goda motiv att trycka upp betygen på sin skola. Håller inte Patrick Reslow med om det?

Anf. 124 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Först och främst: Jag kommer inte att rösta för någon socialdemokratisk reservation, så har vi det klart.

Sedan gäller det om vinstincitament är betygsgivande. Problemet som jag ser med Linus Skölds argumentation är att han generaliserar. Om det är så att detta sker är det såklart ett problem på kanske just den skolan där det sker. Men att i generella termer hela tiden peka ut en hel sektor som anledningen till att vi har en betygsinflation är lite grann att blunda för problemen.

Det finns också väldigt många kommunala skolor som höjer sina elevers resultat. Det gäller inte minst från F till E. Det skulle innebära så mycket problem om man skulle göra alla stödinsatser som krävs för att lyfta en elev från F till E. Det ligger lite grann i betygssystemets konstruktion.

Jag kan hålla med Linus Sköld om att när det gäller lärarrollen är det inte lärarna som är problemet. Ett målrelaterat system bygger lite grann på att lärarna gör bedömningarna. Det är betygssystemets konkretisering vi behöver titta på.

Vi borde gå in och titta på betygskriterierna. Vad är det som vi kan stärka där? Där har vi gemensamt gjort förändringar. Vi från Sverigedemokraterna menar att vi måste göra mer än så. Vi måste göra mycket mer tydliga och konkreta beskrivningar av vad varje betygsgång ska innehålla.

Men att ständigt beskylla en hel sektor, alla lärare som jobbar där, alla elever som går där, alla föräldrar som väljer just de skolorna tycker jag är oanständigt. Det är inte rättvisande.

Fokusera på problemen där problemen är och gör någonting åt det! Kan vi göra det så kan vi komma långt i en gemensam aktion.

Anf. 125 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Jag vill påminna Patrick Reslow om att också kommunala skolor lever i en konkurrensutsatt miljö som en följd av hur skolsystemet är konstruerat. Men motiven att sätta höga betyg är starkare för aktiebolagsdrivna skolor.

Varje aktiebolag har som överordnat syfte att ge vinst till ägaren. Det vet Patrick Reslow om. Om man kan tjäna pengar på att sätta höga betyg är det helt rationellt agerat av aktiebolagen att hålla uppe betygen för att kunna leverera på sitt syfte, det vill säga att ge vinst till ägaren.

För mig är det obegripligt att Patrick Reslow tar systemet i försvar och till varje pris vill bevara skolbolagens möjligheter att ge vinst till sina ägare. Jag tycker att det är stötande.

Kriterierna är, som Patrick Reslow påpekade, nyss reviderade. Vi har i dag tillsammans fått en föredragning om hur förenklade de faktiskt är. Vi kanske ska låta den förändringen börja verka innan vi ger oss på nästa läroplansrevidering. Jag säger inte att läroplanen är perfekt eller att kursplanerna inte behöver ändras eller någon gång ska revideras igen, men vi

har alldeles nyss gjort en helt ny läroplan; vi gjorde det i samförstånd. Låt oss se vad den leder till.
(Applåder)

Anf. 126 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Mycket av det jag skulle säga har sagts av föregående talare – av Fredrik Malm, ska jag säga, så att det inte missuppfattas i protokollet.

Betyg är viktigt av många skäl, inte minst för just urval. Historiskt var det under 70- och 80-talen en större diskussion om urvalets roll i betygssystemet och hur det skulle vara och inte vara. Ibland känner man av att de ideologiska skillnaderna finns kvar och dyker upp lite då och då.

Betyg är viktigt för urval. För att vi ska kunna välja ut vem som ska gå en viss linje eller liknande finns det inget bättre sätt än att mäta om de kunskaper man har är tillräckliga för att klara av den utbildning som väntar. Då är betyg viktigt.

Men detta bygger också på att betygssystemet är transparent och tydligt och att de betyg som ges motsvarar de faktiska kunskaper man har. Får man ett A ska man ha kunskaper som motsvarar ett A, så som de är formulerade i måldokumentet.

Detta är inte alltid lätt. Skolverket kom för något år sedan med en rapport som pekar på just att systemets själva konstruktion bygger mycket på att det med ett målrelaterat system är ett antal lärare som ska göra bedömningar, och det är kanske inte alltid lätt att se till att lärarna faktiskt gör samma betygsbedömningar. Det är svårt att få till likvärdighet om man inte justerar betygssystemet i sig.

Ändringar har gjorts. Vi hörde precis i ett replikskifte att det har gjorts smärre förändringar för att förtydliga och förenkla. Men från vår sida tror vi att det krävs ännu mer. Kanske bör man överväga någon form av relativt inslag, inte minst på skolenhetsnivå, för att styra. Något sådant får man överväga, och därför har en diskussion nu påbörjats om hur utredningens direktiv ska se ut för att vi ska kunna skapa ett så rättssäkert och likvärdigt betygssystem som möjligt. Tanken är också att detta ska leda fram till att en elev som kommer från kommun A ska bedömas på samma sätt som en elev som kommer från kommun B. Det måste vara målsättningen. Detta måste vi kunna göra också i ett målrelaterat system, även om utmaningarna då kanske är desto större.

Den politiska debatten har fokuserat mycket på systemet såtillvida att det har handlat om det man kallar för marknadsskola. Man talar om marknadsskola i negativa termer. Jag vill poängtera, herr talman, att marknadsskola alltså handlar om elevens rätt att välja skola. Det är detta som är innebörden av marknadsskola. När man kritiserar marknadsskolan kritiserar man elevens rätt att välja skola. Utan flera alternativ går det inte att göra så många val.

Denna rätt försvarar vi till fullo. Den är okränkbar, enligt vårt sätt att se det. Det är eleven som ska välja skola, inte politiker eller tjänstemän.

Varningssignaler har kommit under rätt lång tid. Jag minns att universitetet för 20 år sedan sa att de kunskaper som eleverna hade med sig från gymnasiet inte höll. De hade elever som kom med godkända betyg men inte klarade av undervisningen. Framför allt gällde det då främmande språk – nu har det även gällt matematik.

De varningssignalerna fanns. Vi hade under väldigt många år en socialdemokratisk regering som inte tog dem på allvar. Redan då kunde man ha börjat fundera över om det fanns något problem med betygssystemet, det vill säga likvärdigheten. Detta var långt innan deras fabulering om marknadsskolan började poppa upp i diskussionen.

Det finns också gymnasieskolor som har sagt att man får elever som inte klarar av undervisningen för att de har fått ”snäll-G”, som det oftast handlar om. Personer har alltså blivit godkända trots att de kanske inte haft tillräckliga kunskaper för att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Nu har Skolinspektionen granskat detta, och det är det som ligger till grund för denna debatt. Vi kan instämma i många av de förslag som Riksrevisionen lyfter fram, och det är också detta som är grunden för den utredning som kommer.

Jag tycker dock att man kan problematisera lite grann. Ibland blir den politiska debatten mer eller mindre fokuserad på vissa frågor. Vi hade tidigare ett replikskifte om kopplingen mellan nationella prov och betygsresultat, inte minst när det gäller de praktiska ämnena. Det haltar lite grann när det sägs att det finns betygsinflation i de praktiska ämnena därför att betygsresultaten där inte stämmer överens med de nationella proven, som eleverna har i svenska, matte och engelska. Det där blir lite konstigt, för att man är bra i de teoretiska ämnena behöver inte innebära att man är bra i de praktiska, och vice versa. Jag tycker att det är väldigt svårt att göra en sådan bedömning.

När man säger att betyg i ämnen utan nationellt prov avviker mer blir det därför lite konstigt – avviker från vad? Jag hade kanske önskat mig en lite mer intellektuell diskussion om hur man skulle kunna göra för att komma till rätta med saken, om man anser att betygen är för höga i de praktiska ämnena – vilket kanske inte stämmer, men det är i alla fall så det utmålas. Detta kanske också är något som utredaren bör titta lite på, utan att för den delen göra någon hänvisning till de nationella proven i teoretiska ämnen.

I den politiska debatten om detta med nationella prov tenderar man också ibland att mena att det betyg du får på nationella prov är det du sedan också ska ha i slutbetyg. Detta stämmer inte heller. De nationella proven är bara vägledande. Om kunskaperna har uppnåtts på annat sätt kan det nationella provet inte sänka betyget.

Jag utgår också från att en skola lägger ned tid och kraft och gör insatser när det upptäcks att elever får lite sämre resultat på det nationella provet. Det kan handla om lovskola eller andra riktade insatser som gör att eleven höjer sina kunskaper efter det att det nationella provet har gjorts. Då är det inte heller konstigt att betygsresultaten är högre än på det nationella provet. Att detta görs är kanske ännu tydligare på en mindre skola än på en stor skola.

Det finns alltså många saker att problematisera kring. Vi hoppas att den här utredningen ska innebära att vi får mer likvärdighet i systemet.
(Applåder)

Anf. 127 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag uppskattade Patrick Reslows önskemål om en intellektuell diskussion kopplat till betygen, så jag tänker att vi ska försöka med en sådan.

Det som jag i grunden gärna vill veta är detta. Min uppfattning är att C och SD delar respekten för de praktiska ämnena och uppfattningen att det inte bara är det teoretiska som har ett värde här i världen. Alla människor ska utifrån sina förutsättningar kunna skapa sig en bra väg i livet, även om man inte är bäst på det rent teoretiska.

Jag ställde samma fråga till Fredrik Malm men uppfattade inte riktigt att jag fick ett svar. Anser SD att det är relevant att koppla betyg i praktiska och estetiska ämnen till de nationella prov som eleverna gör i teoretiska ämnen? Jag hoppas att det är en relativt tydlig fråga. Vi ser ju att det kan finnas skillnader. Det finns en risk för att det som elever som bara är bra på det praktiska eller estetiska kan inte riktigt värderas. Om man inte är redo att låta betygen i de praktiska och estetiska ämnena kopplas till nationella prov i teoretiska ämnen, hur tänker SD då gå in och göra saker kopplat till betygsinflation?

Vi ser ju att betygsinflationen i stor utsträckning har flyttat över dit. Tidigare var det mycket i de teoretiska ämnena, men efter att det har blivit mer uppmärksamhet på detta kan vi se att det har flyttat över dit. Jag tror att Internationella Engelska Skolan och några andra tydligt pekades ut, för där var det stora skillnader. De pekades ut eftersom det var särskilt mycket där, men det finns i kommunala skolor också. Men det har minskat efter att man har blivit tydligare med detta med de nationella proven.

Nu har alltså mycket betygsinflation flyttat över till de ämnen där det inte finns nationella prov. Hur tänker SD i den frågan? Det skulle jag gärna vilja höra lite om.

Anf. 128 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att Niels Paarup-Petersen är inne på något viktigt.

Nej, Sverigedemokraterna tycker inte att det är en bra idé att koppla betygen i praktiska ämnen till utfallet av nationella prov, för det är två helt skilda saker. Nationella prov i grundskolan i svenska, engelska och matte är något helt annat. Det är helt andra krav och förutsättningar än i till exempel hemkunskap och slöjd.

Bara för att man är bra i hemkunskap, slöjd och liknande behöver man inte vara det i matte, engelska och svenska, och vice versa. Vi har hela tiden sagt att den kopplingen är fel. När man säger att det är betygsinflation i dessa ämnen och pekar på resultaten i de nationella proven blir det en konstig jämförelse.

Hur ska man då göra? Om jag hade lösningen på detta skulle det vara jättebra, men det har jag inte. Detta är något som man får fundera vidare på. Vi måste kunna hitta ett sätt som gör att vi inte heller har betygsinflation i de praktiska ämnena.

Hur man ska göra detta, hur man ska mäta och hur man ska väga in detta får nog en utredning titta på. Vi skulle gärna vilja se det. Men vi vill absolut inte ha någon koppling till nationella prov i teoretiska ämnen.

Anf. 129 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jättebra, Patrick Reslow! Tack för det! Det var ett tydligt svar.

När utredningen ska tillsättas och så vidare blir det ju intressant att se vad man faktiskt ska titta på. Min uppfattning är likadan. Det är inte

särskilt rimligt om man skulle göra så. Jag hoppas att man förr eller senare kan få ett tydligt svar från regeringen om detta också.

Lösningen att koppla nationella prov till betyg i de praktisk-estetiska ämnena fungerar alltså inte som ett sätt att stoppa betygsinflationen där.

Vi kan ta ett exempel från vår hemstad Malmö – den bör alltid lyftas fram i denna kammare så mycket det går. Det högsta betygspoäng som går att få är ju 20 poäng. Då har man fått högsta betyg i alla ämnen. Hälften av alla friskolor i Malmö hade 17 poäng eller mer av 20 i årskurs 9 i musik, bild och slöjd. Bland de kommunala skolorna var det en tiondel.

Då kan man förstås anta att de fristående skolorna har fantastiska musikanter eller elever som är oerhört duktiga i slöjd. Det kan ju vara så att de har elever som är sjukt mycket bättre på slöjd, bild och musik. Men det kan också vara så att det finns en betygsinflation som har flyttat från de teoretiska ämnena till de praktisk-estetiska ämnena. Den stora betygsinflationen kan vara avgörande.

Barnen från den kommunala skolan kommer ju inte att komma in i teoretiska ämnen på grund av att de har lägre betyg i praktiska ämnen, medan elever från den fristående skolan kommer in. Det problemet är lika stort oavsett om det handlar om matte, bild eller något annat. Att koppla det till nationella prov kommer inte att lösa det. Vad vill Sverigedemokraterna göra då?

Anf. 130 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Det blir ett hypotetiskt resonemang. Skillnaden kan ju bero på många saker. Det kan vara en liten skola. Skolan kanske har musikprofil. Man kanske har stort fokus på praktiska ämnen. Jag kan räkna upp ett antal fristående skolor i just Malmö som har stark musikprofil, och där följer andra estetiska ämnen med.

Det kan också vara så att man på en fristående skola har väldigt aktiva föräldrar som har valt just den skolan. Då har eleverna en helt annan press hemifrån när det gäller att uppnå resultat.

Jag tror att det är riktigt att man måste väga in saker och titta på annat när det gäller teoretiska ämnen. Kanske man behöver titta på hur betygskriterierna är utformade i exempelvis de praktiska ämnena.

Det kan också vara så att kommunala skolor sätter för låga betyg. Det vet vi inte heller. Det kan vara många som är frånvarande i de praktiska ämnena. Det finns många frågeställningar som inte har belysts. Det enda man har belyst är att vi ser att elever har högre betyg i de praktiska ämnena relaterat till de nationella proven, och det menar vi är en felaktig jämförelse. Det är i alla fall detta man har fokuserat debatten på.

Det hypotetiska resonemang som Niels Paarup-Petersen är inne på tror jag kanske inte att vi kan hitta stöd för, men en utredare får ta reda på hur man ska säkerställa att det inte heller blir betygsinflation i de praktiska ämnena.

Anf. 131 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Vi är här för att tala om något som närmast är att betrakta som bedrägeri gentemot den svenska befolkningen. Bedrägeri är ju också en fråga som ligger Patrick Reslow varmt om hjärtat.

När man då har ett kvitto på vad dessa bedrägerier i den svenska skolan handlar om, ska man då inte granska detta på ett bredare plan? Man vet ju

redan att det bland annat handlar om marknadsskolan, som forskare på många universitet har pekat ut. Betygsforskare kan till exempel visa att andelen elever med betyget A i svenska som andraspråk är nästan 109 procent större i fristående skolor än i kommunala skolor. I teknikämnet är skillnaden 79 procent. I engelska är den 74 procent. Man kan se att den skenande betygsättningen drivs på av det marknadssystem vi har.

Någonstans får man säga att det är nog med floskler i den här kammaren. Man kan inte bara vifta bort alla de problem som alla forskare i det här landet är överens om, utom möjligtvis de som är anställda av Almega, och rikta fokus på något annat. Det får vara nog med det. Nu är det dags för den svenska regeringen, som styrs av Sverigedemokraterna, att också svara på om man kommer att ta tag i detta betygsbedrägeri eller detta experiment, som Fredrik Malm kallade det. Kommer man att ta tag i det?

Kommer Sverigedemokraterna att tillåta att man tar tag i det, eller är det fortsatt viktigare att se till att Patrick Reslows och Sverigedemokraternas vänner inom skolmarknaden ska kunna göra vinster på bekostnad av att barn får betyg som de egentligen inte ska ha, vilket kommer att utsätta dem för en fruktansvärd situation framöver när de inte har den kunskap de behöver för de arbeten de får?

Anf. 132 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Bedrägeri är något som ligger Patrick Reslow varmt om hjärtat, sa Daniel Riazat. Jag har tidigare påpekat för talmanspresidiet att jag inte finner mig i att Daniel Riazat gör sådana anspelningar. Det är kriminellt att utpeka någon som kriminell om han inte är det.

Daniel Riazat kan först och främst få förklara här, in public, vad han menar med att bedrägeri ligger mig varmt om hjärtat.

Anf. 133 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag tänkte fokusera på den här debatten, som handlar om att det pågår ett bedrägeri mot den svenska befolkningen i form av falska betyg. Marknadsskolesystemet är en av anledningarna till att detta ökar.

Jag förstår att Patrick Reslow inte vill tala om det. Men jag ställer frågan igen. Det är trots allt jag som har begärt den här repliken. Jag undrar helt enkelt: Kommer Sverigedemokraterna att fortsätta att blockera att man på något sätt tar tag i marknadsskolans konsekvenser för betygsättningen, eller kommer man inte att göra det?

Sedan måste jag ändå säga att om Patrick Reslow tar åt sig när det gäller formuleringen att bedrägeri ligger honom varmt om hjärtat får det stå för Patrick Reslow. Det kan inte jag svara för över huvud taget. Det får Patrick Reslow helt enkelt svara på själv.

Anf. 134 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Herr talman! Detta är inte första gången som Daniel Riazat gör sådana här insinuationer. Ibland är han också väldigt direkt. Jag tolererar inte det.

Så länge Daniel Riazat inte kan bete sig anständigt i den här salen och inte kan respektera oss andra som de riksdagsledamöter vi är och som de personer vi är tänker jag inte svara på hans frågor.

Anf. 135 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 1, som vi har tillsammans med Socialdemokraterna, så att jag inte glömmet det.

Vi är här för att diskutera betyg och varför vi har betygsinflation här i landet. Det har kommit en riksrevisionsrapport och en skrivelse om den, och vi är här därför att vi har lite olika åsikter om hur man ska agera i denna fråga. Vissa av våra partier anser att man kan bredda uppdraget och den utredning som ska tillsättas för att kunna se på problematiken ur olika vinklar, medan andra partier inte alltid anser att så ska vara fallet eftersom de har andra intressen i denna fråga.

Herr talman! När man driver en restaurang måste man lägga upp en plan som leder till lönsamhet. Det kan tyckas – jag gör det i alla fall – att det är matens kvalitet som bör avgöra hur många kunder restaurangen får och därmed också hur hög restaurangens lönsamhet blir, men den tiden lever vi inte längre i.

Vi lever i en tid där en restaurang behöver ha någon som är kommunikatör och som ser till att det görs reklam för restaurangen på sociala medier. På restaurangen behöver det också finnas servicepersonal som agerar så pass fint gentemot kunderna att dessa återvänder till restaurangen. Det behövs marknadschefer och vd:ar i bolag för att se till att det fungerar och blir lönsamt. Nu pratar jag om en restaurang.

Vad behövs mer för en restaurang? Jo, att kunderna sätter höga betyg på den. Man kan, som någon föreslog här tidigare, gå in på Google och söka på olika restauranger och se hur höga betyg de har. Detta påverkar om man kommer att gå till restaurangen eller inte.

Det här är helt rimligt när det handlar om restauranger. Det är bara det att vi inte är här för att diskutera restauranger, utan vi är här för att prata om skolan. Är det inte skevt att vi har exakt samma system för att sätta våra barn i skolan som vi har för att välja restaurang och att människor vill ha skolor där det finns servicepersonal, som lärarna har blivit, där det finns kommunikatörer som gör reklam för skolorna och där betygen används som ett medel för att få fler så kallade kunder, som i det här fallet bör kallas för elever?

Jag menar att detta är tragiskt för det svenska skolsystemet. Vi måste tänka över hur vi ska motverka betygsinflationen. Då behöver vi större utredningar som fastslår det som många tidigare utredningar och forskningsrapporter har fastslagit, nämligen att marknadsskolan leder till betygsinflation och till att betygen används för att få fler av det som man kallar kunder.

Nu har flera av de politiska motståndarna lämnat salen. Det ska sägas att det inte är första gången, utan detta har skett vid ett flertal tidigare debatter. Det har också under längre tid satts i system att inte vilja diskutera dessa frågor med Vänsterpartiet och heller inte med andra partier i oppositionen. Det innebär inte att frågan kan viftas bort. Vi har ett problem i Sverige, och det största problemet i det svenska skolväsendet heter marknadsskolan.

Oavsett om sverigedemokratiska ledamöter lämnar kammaren eller inte och oavsett om andra partiföreträdare vägrar att diskutera frågan och inse allvaret är det ett bedrägeri gentemot de svenska barnen och den svenska befolkningen. Det är inte något som jag kommer att backa undan

från, utan i debatt efter debatt kommer jag att stå här som jag gjort tidigare och prata om marknadsskolans konsekvenser för det svenska skolsystemet.

I dag handlar det om betygen och en annan gång om hur man skär ned på elevhälsan, men faktum är att detta system är icke-fungerande och måste avskaffas en gång för alla.

Anf. 136 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Herr talman! Jag tycker att denna debatt har varit synnerligen belysande. Man fokuserar inte på kärnfrågan och huvudfrågan här, nämligen att elever runt om i Sverige som jobbar hårt för att få kunskaper och som sliter för att komma in på en utbildning i framtiden och få möjlighet att skapa sin egen framtid inte får rättvisa betyg.

Oppositionen duckar fullständigt för den frågan. Man ägnar sig bara åt pajkastning och åt att prata om andra frågor än det faktum att problemen med felaktiga och orättvisa betyg har negligerats av flera regeringar, inte minst den regering som vi senast såg lämna över Regeringskansliet.

Jag tycker att detta är väldigt provocerande för alla de elever, lärare och föräldrar som tittar på denna debatt och undrar varför det inte har hänt något på detta område. Åren går, och som vi har hört här i debatten är problemet knappast nytt. Men nu tar vi tag i detta. Vi vet att det finns en ganska bred kunskap om vad vi behöver göra. Det är inga hemligheter, utan nu kan vi faktiskt göra verkstad av detta.

Som flera av mina kollegor, både Fredrik Malm och Patrick Reslow, har varit inne på tidigare här i dag har vi nu bland annat en utredning på gång som handlar om betygssystemets kunskapsfokus. Det är en viktig del i det arbete som vi nu satsar på för att råda bot på det problem som regeringar har negligerat och bara bortsett från under alltför lång tid.

Jag vill ta upp ytterligare ett exempel här som handlar om de nationella proven tillförlitlighet. Vi har vidtagit åtgärder för att säkerställa att de nationella proven digitaliseras och rättas centralt. Det är en fråga som har tröskats på Skolverket i väldigt många år, men nu har vi gett Skolverket i uppdrag att återkomma i september månad med en uppdaterad tidsplan för hur vi skyndsamt ska få detta på plats.

Det är givetvis helt centralt i denna fråga. Om vi ska koppla betygen till resultatet på de nationella proven måste vi också säkerställa att resultatet på de nationella proven är tillförlitligt och att vi där får de bedömningar av elevers kunskaper som vi behöver för att kunna göra en rimlig bedömning.

Men vi stannar givetvis inte där, utan det finns mycket kvar att göra. I Skolinspektionens rapport om rektorers arbete när det gäller just betygssättning, vilken publicerades i juni, belyser man att ytterligare saker behöver göras. Det handlar bland annat om den fråga som har varit uppe här i debatten när det gäller ämnen som inte har nationella prov. Det är ett konkret exempel.

Det handlar också om den svaga tilliten till de nationella proven bland lärare och rektorer, som anges som skäl till att man inte i större utsträckning kopplar resultatet på de nationella proven till slutbetygen. Detta är något som vi behöver titta på.

Ett annat exempel som lyfts fram är påtryckningar på lärares betygsättning från bland annat föräldrar. Det är därför vi tycker att det är så viktigt att påskynda arbetet med central rättning av de nationella proven.

På område efter område vidtar vi nu alltså åtgärder. Här finns absolut mer att göra, men på bara några månader har vi sjösatt omfattande reformer för att råda bot på ett problem där jag noterar att den politiska vänsterkanten bara ägnar sig åt pajkastning.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 137 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Som Josefin Malmqvist mycket väl vet har frågan om betygsinflation inte negligerats av tidigare regeringar. Lagstiftningen som Riksrevisionen har utvärderat är framtagen av den förra regeringen i syfte att minska betygsinflationen, det vill säga att tillskriva de nationella proven särskild vikt vid betygsättningen.

Tidigare var de nationella proven enligt författningarna ett prov bland andra. Vi ändrade lagen så att de nationella proven skulle tillskrivas särskild vikt för att komma till rätta med betygsinflationen.

Vi tillsatte en utredning om ämnesbetyg. Utredaren Jörgen Tollin hade i uppdrag att ta fram olika alternativ för att motverka betygsinflation. Josefin Malmqvist borde läsa utredningen för att se vilka alternativ som finns och hur betygsinflationen ser ut. Det finns ett jättebra kunskapsunderlag för regeringspartierna att ta vidare i arbetet nu.

Sluta att kasta paj, för att använda Josefin Malmqvists egna ord.

Jag tycker att Josefin Malmqvist, precis som Patrick Reslow, behöver berätta hur hon ser på vinstintresset och kopplingen mellan betygsinflation och skolmarknaden, alltså betyg som konkurrensmedel. Tror inte Josefin Malmqvist att det påverkar inflationen av betygen över huvud taget?

Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Nu har vi en regering som äntligen tar tag i frågan om orättvisa betyg i Sverige. Vi har i dag diskuterat den utredning som vi ämnar tillsätta för att få ett rejält kunskapsunderlag för att råda bot på dessa problem.

Precis som slås fast i den rapport från Riksrevisionen som vi i dag diskuterar har det inte fungerat med den tidigare tandlösa regleringen. Vi behöver en annan typ av reglering för att säkerställa att ett betyg blir ett skäligt bevis på vad man faktiskt kan. Här ser vi att mer behöver göras.

Det finns en ganska bred internationell kunskap, och det finns en bred kompetens bland forskare i Sverige kring olika modeller och olika utformningar av detta. Så kunskap och forskning finns. Nu handlar det om att landa i hur vi i Sverige ska kunna ta vara på den kunskap som vi har för att få fram en modell som fungerar också i Sverige. Och jag ser fram emot att få tillsätta en sådan utredning. Det önskar jag att den tidigare regeringen hade gjort. Nu gör vi det.

Anf. 139 LINUS SKÖLD (S) replik:

Herr talman! Som jag sa tidigare tror jag att denna utredning, utifrån vad som har sagts om den hittills, kommer att ha ett alldeles för snävt perspektiv.

Faktorer som påverkar betygsinflationen och olikvärdigheten måste så klart beaktas av denna utredning. Man kan inte landa i metoden att ankra i nationella prov och känna sig nöjd med det när vi har ett system som gör att vissa skolor har starka incitament att hålla uppe betygen. Man kan inte bara negligera det och säga att jag kastar paj och inte debatterar sakfrågan, vilket är precis vad jag gör. Det är ett skäl till den betygsinflation som vi har.

Om utredningen ska komma till rätta med betygsinflationen – om detta är syftet med denna utredning – då skulle man på riktigt låta den analysera vilka konsekvenser som marknadssystemet får för olikvärdigheten i betygssättningen. Tycker inte Josefin Malmqvist också det?

Det som jag tror är skälet till att Josefin Malmqvist står här och känner sig så nöjd, trots att hon inte vill titta på denna fråga, är att det verkliga skälet till att denna utredning kommer att ha denna snäva konstruktion är att det enda som Josefin Malmqvist och hennes regeringskompisar vill är att bevara skolbolagens möjligheter att fortsätta att ta ut vinst ur det svenska skolsystemet. Då måste de lösa frågan om betygsinflationen. För med denna mängd avslöjanden och skandaler måste de göra någonting åt detta. Då har de hittat ett sätt här, en konstruktion som gör att de kan göra någonting åt det utan att göra någonting åt det verkliga problemet – att skolsystemet läcker skattepengar som var avsedda för att unga skulle få utbildning.

Anf. 140 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Jag kan lugna Linus Sköld med att de utredningar som regeringen ämnar tillsätta kommer han att få goda möjligheter att debattera här i kammaren vad det lider. Men än så länge är denna utredning inte tillsatt än, och direktiven är inte offentliggjorda. Att Linus Sköld kan stå här och med säkerhet konstatera vad den kommer att innehålla eller inte förvånar mig mycket, måste jag säga. Men jag kan lova Linus Sköld att det kommer att finnas möjlighet att återkomma till denna utredning lite längre fram.

Faktum kvarstår: Det är väldigt mycket som vi behöver göra för att få ordning på svensk skola. Vi från Tidöpartierna har aviserat att vi kommer att tillsätta en utredning för att också titta på friskolor. En friskoleutredning kommer också att tillsättas.

Jag kan alltså lugna Linus Sköld med att det kommer att hända väldigt mycket där jag önskar att tidigare regeringar hade vidtagit åtgärder men som de faktiskt avstod från att göra.

Jag tycker att det är talande att man har ett svar som man ständigt återkommer till, nämligen att hela problemet handlar om fristående skolor. Det är verkligen att undvika hela problematiken.

Jag läste en artikel från december i *Vi Lärare* som ges ut av fackförbundet Sveriges Lärare. Där skrev man om nya siffror från Skolverket: ”Mer än vart tredje slutbetyg i matte, svenska och sva i årskurs 9 är högre än vad eleverna har presterat på de nationella proven, visar nya siffror från Skolverket. Kommunala skolor tenderar att höja fler slutbetyg jämfört med NP-betygen än vad de fristående skolorna gör.”

För mig har det ingen betydelse om det är de kommunala eller de fristående skolorna som driver betygsinflationen mest. Jag tycker att det är ett lika stort problem att elever i fristående skolor och i kommunala skolor får orättvisa betyg. Vi ska hitta en modell för att säkra att betygen blir mer rättvisa. Det är grunden, oavsett driftsform.

Anf. 141 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Det är trevligt att flera ledamöter har kommit tillbaka till kammaren.

Jag tänkte så klart ställa samma fråga till Josefin Malmqvist som Linus Sköld ställde men lägga till att Fredrik Malm från Liberalerna tidigare här i talarstolen kallade detta betygssystem för ett betygsexperiment.

Det har också sagts från talarstolen att man ämnar ta tag i de problem som ändå finns med marknadsskolan och dess koppling till dessa glädjebetyg, eller falska betyg, som vi ser.

Kan Moderaterna ändå lova, för att göra oss lite lugnare, att de kommer att följa den forskning som finns där det är otroligt tydligt att marknadsskolesystemet har lett till högre betygsinflation? Även om det sägs att det inte spelar någon roll vilket skolsystem det är spelar det faktiskt roll eftersom detta drivs på främst av marknadskrafter, vilket även Svenskt Näringsliv påpekar genom sitt eget institut SNS. Kan Moderaterna lugna ned oss genom att bara säga att detta kommer att finnas med i den kommande utredningen? Det är min första fråga.

Sedan har jag ett tillägg till den slutreplik som Josefin Malmqvist hade i sitt replikskifte med Linus Sköld från Socialdemokraterna där hon menade att vår sida vill prata enbart om denna fråga.

I vår reservation som det ska röstas om nästa vecka är detta bara en av många punkter som vi nämner. Det handlar alltså inte bara om marknadsskolan. Ingen har sagt det. Men det finns en fråga där det finns beröringskräck från er och regeringens sida, och det är frågan om marknadsskolan. Jag undrar därför: Går det bra att prata om den frågan utan att bli anklagad för att det är det enda som vi tar upp?

Anf. 142 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Vi från Tidöpartierna kommer att tillsätta en rad utredningar. Det har vi aviserat inom ramen för Tidöavtalet. Och här pågår nu ett febrilt arbete. Om jag kan lugna Daniel Riazat i någon del är det möjligen där, alltså att det kommer att hända väldigt mycket inom en snar framtid.

Vi kommer att tillsätta en utredning som rör just friskolor. Det har vi aviserat inom ramen för Tidöavtalet, och den kommer att komma på plats.

Vi kommer att tillsätta en annan utredning, som vi har pratat om här i dag, som handlar om just betygsättning och hur den ska bli mer rättvis med ökat kunskapsfokus i Sverige.

Det är två av de utredningar som vi har pratat om i dag. Jag nämnde i mitt anförande reformer för att påskynda central rättning av nationella prov, som även det är en viktig åtgärd för att säkerställa kvalitetssäkrade resultat och betyg för att få fram ett kvalitetssäkrat mått på den kunskap man har.

Vi kommer inte att stanna där. Det finns en lång rad åtgärder som vi behöver få på plats, men det här är några av de åtgärder som vi ämnar vidta. Vi ser att problemet med betygsinflation är utbrett i Sverige. Det handlar om att säkerställa att man hittar ett tydligt, objektiva mått på kunskap.

Skolinspektionen påtalade i sin rapport att lärare utsätts för press. Vi ser också att det är alltför stora skillnader mellan olika skolor. Det är frågor som vi nu gör någonting åt. Jag ser fram emot att få debattera utredningen när den är klar, här i kammaren. Förhoppningsvis innehåller den flera konkreta förslag och reformer som vi kan få på plats.

Anf. 143 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Josefin Malmqvist för svaret. Självklart är jag aldrig lugn när det sitter en högerregering vid makten, oavsett vilka utredningar som görs, men det är ändå positivt att det kommer att finnas utredningar om de här frågorna. Visserligen är det inte första gången – det har ju gjorts betygsutredningar och friskoleutredningar tidigare. Samtliga har i princip kommit fram till samma sak som Forskarsverige, majoriteten av befolkningen, 97 procent av lärarna eller majoriteten av Moderaternas väljare, nämligen att marknadsskolan behöver avskaffas för att man ska komma till rätta med många av problemen.

Det jag tycker är väldigt märkligt handlar om när man får höra att föräldrar sätter press på vissa lärare att höja betygen. Vi vet att det sker i vissa concernskolor, där man har störst problem i den här frågan. Till och med Handelshögskolan – som en gång i tiden var Moderaternas eget projekt – går ut och säger att det här börjar bli ett problem. Svenskt Näringsliv går ut och säger att systemet inte håller längre. Då vill man kanske ha lite mer lugnande ord från Moderaternas företrädare Josefin Malmqvist om att de kan tänka sig att redan nu gå med på att bredda uppdraget till den utredning som regeringen ändå själv kommer att få leda, och säga att de kommer att lyssna på forskarna, Svenskt Näringsliv och majoriteten av de egna väljarna som säger att detta är ett problem.

Inget av detta har jag hört än. Att det kommer en friskoleutredning framöver betyder inte att problemen med friskolor kommer att lösas. Det fanns en friskoleutredning även i början av 90-talet, och vi vet vad den ledde till. Det är därför vi står här i dag och pratar om betygsinflation. Det hade vi inte gjort annars.

Anf. 144 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Jag tror kanske att det är här någonstans som samförståndet upphör, för jag delar inte Daniel Riazats uppfattning att det skulle råda någon typ av tydligt samförstånd mellan forskare i Sverige kring friskolors vara eller icke vara. Det stämmer helt enkelt inte.

Vi kommer nu att vidta en lång rad reformer med stöd i forskning – evidens – och i de delar där det finns internationell, beprövad erfarenhet. Vi ska genomföra reformer för att få ordning på svensk skola. Det handlar om en lång rad olika reformområden – allt från studiero och ordning och reda till ökad kunskap i klassrummet – och om ett rättvist betygssystem med ett jämförbart mått på de kunskaper du har. Det här är reformer som vi avser att genomföra, och jag kan bara beklaga att det inte har hänt mer på detta område tidigare.

Nu ser vi till att det kommer ett kunskapsunderlag som vi kan ta ställning till för att faktiskt råda bot på problemen som ytterst drabbar de elever och lärare som kämpar hårt på olika håll runt om i Sverige för möjligheten till en bättre framtid. Det är jag väldigt stolt över, och jag ser fram emot att fortsätta det arbetet.

(Applåder)

Anf. 145 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2. Det är kanske inte så överraskande.

Det svenska betygssystemet som det ser ut i dag är varken rättvist, rimligt eller rättssäkert. Det är där vi står just nu, och så kan vi inte ha det.

Låt oss börja med varför det inte är rättvist. I dag gäller olika principer för hur elever bedöms beroende på vilken nivå de är i skolan. Ligger du på ett A, B, C eller D bedöms du utifrån en princip. Ligger du på ungefär ett E eller F bedöms du utifrån en annan princip.

Ett barns kunskaper ska bedömas som en helhet om betyget ska bli ett A, B, C eller D – men om det ska bli ett E måste barnet uppfylla vartenda kunskapskrav som finns. Det betyder att om barnet i det ena fallet ligger på betygsriteriet A, i det andra på ett A och i det tredje på ett C kan det få ett B. Barnet behöver inte få ett C, där kunskaperna är som lägst. Men om barnets kunskaper ligger på A, A och F blir det ett F. Resten av kunskapen är alltså inte värd någonting över huvud taget om det är en liten bit som är ett F! Det är inte rättvist, men det är så det funkar just nu. Betygsriterierna är orättvisa.

Och varför är de inte rimliga? Jo, för att om du till exempel ska ha ett E i slöjd i nian kan du vara hur bra som helst på slöjdarbete – till och med bättre än en hantverkare som du kan hyra in för att göra i ordning ditt hus – men om du inte kan resonera kring hur arbetet har påverkat kvalitet, uttryck och miljö kan du inte få något E. Det är inte rimligt. Du kan vara hur bra som helst på praktiska ämnen, men om du inte kan resonera om hur det hänger ihop kan du inte få E och är inte tillräckligt bra enligt svensk skola. Det är så man uppfattar barnen i dagsläget; det är bara det resonerande och det teoretiska som har ett värde. Det är inte rimligt.

Och varför är det inte rättssäkert? Jo, för att det inte är kompetensen utan skolvalet som avgör vilket betyg du får, och det är på grund av betygsinflationen.

Vi ska inte bara prata om fristående skolor. Centerpartiet älskar fristående skolor, och jag tror att rätt många är medvetna om detta i denna kammar. Vi har fått många anklagelser under tidens lopp om att vi är för glada för dem, och ja – vi är jätteglada, för det är de som ser till att det fortfarande finns skolor ute på landsbygden på jättemånga ställen, och det är vi oerhört tacksamma för. De skapar också variation i städerna.

Skillnaden mellan resultaten på nationella prov och betygen var tidigare mycket tydligare i vissa typer av fristående skolor. I dagsläget är skillnaden mellan vad man får i de praktisk-estetiska ämnena och alla andra ämnen mycket större i vissa fristående skolor än i de kommunala. Det är ett faktauttalande och inte något som jag bedömer. Det är så det är.

Det kan vara så att barnen i fristående skolor helt enkelt är sjukt mycket bättre än andra på slöjd. Så kan det vara. Det är mycket sannolikt att barnen i de fristående skolorna är bättre på slöjd, särskilt som vi vet att vissa fristående skolor inte ens har slöjdsalar. De kan också vara mycket bättre på musik. Det finns vissa skolor där alla flickor får A i musik trots att alla flickor inte får det i Adolf Fredriks musikskola, som är den bästa musikskolan i Sverige.

Det känns som att det kan finnas vissa systematiska effekter här som måste tittas på och som vi måste kunna ta en ärlig och intellektuell diskussion om. Det är så här det faktiskt ser ut, och det är varken rättvist, rimligt eller rättssäkert. Därför måste vi ta en seriös diskussion om hur vi kan få ett säkrare betygssystem och nationella kunskapsmätningar som håller över tid. Då kan vi nämligen värdera det här på ett mycket bättre sätt.

Det är fantastiskt att regeringen tillsätter en utredning när man nu äntligen ska titta på detta. Det är jättebra. Men låt mig ändå säga att det enda vi har fått veta är att alla de saker som kommer upp gång på gång som eventuella bidragande orsaker till betygsinflationen ska man tydligen inte titta på. Moderaternas representant Josefin Malmqvist sa förut att det var fantastiskt att vi visste vad som står i utredningen innan den har kommit. Det är korrekt att vi inte vet det. Däremot har skolministern sagt saker. Skolministern har sagt att de här sakerna inte ska tittas på, och det är i alla fall vad jag bygger resonemanget på.

Jag tycker att det är synd när de här problematikerna finns att vi inte kan titta på hur det faktiskt ser ut och vilka konsekvenserna av det nuvarande betygssystemet är.

Det som vi vet, kopplat till nationella prov etcetera, är att regeringen har sagt att de nationella proven i årskurs 3 inte längre ska vara digitala. Detta är det enda vi verkligen vet i dagsläget. Jag vill jättegärna ha ett förtydligande gällande detta från några av regeringspartierna om det är möjligt att få en replik. Det går även att svara senare. Innebär detta att årskurs 3:s nationella prov ska fortsätta att hanteras precis som i dag? Det skulle jag jättegärna vilja veta. Det har inte riktigt varit tydligt. Det skulle vara väldigt bra att få veta detta, för det har ju effekter.

Det diskuterades om det är ett lika stort problem att elever i kommunala skolor får fel betyg som att elever i fristående skolor får det. Självklart är det ett precis lika stort problem, men det är inte ett lika utbredd problem – det är detta som är själva grejen. Det finns inte ett lika stort problem med överbetygsättning i kommunala och ideella skolor som i aktieägda fristående skolor. Enligt den statistik som finns, som vi har haft tillgång till, har det funnits en sådan diskrepans.

När det gäller nationella prov var diskrepansen större på vissa typer av fristående skolor – inte i alla typer men i vissa. Det har även förekommit i de praktisk-estetiska ämnena. Jag nämnde tidigare exemplet från Malmö – ungefär hälften av de fristående skolorna hade väldigt höga betyg i de praktisk-estetiska ämnena, medan omkring en tiondel av de kommunala skolorna hade det. Det kan vara så att barnen i de fristående skolorna i Malmö helt enkelt är fem gånger bättre i slöjd, musik och hemkunskap än barnen i de kommunala skolorna. Det är mycket möjligt – jag kan inte säga att det inte är så – men det känns ändå som att det även skulle kunna finnas andra förklaringar.

Man måste ju kunna titta på detta. När man nu ska utreda betygen borde man titta på de saker som vi i dagsläget bara kan spekulera om. Det skulle vara bra om vi kunde få svar, för då slipper vi de spekulationer från pajkastande vänsterfolk som Josefin Malmqvist talade om. Om vi kan titta på de här sakerna slipper vi detta – inget mer pajkastande vänsterfolk, bara fakta. Visst hade det varit gött? Då kan vi väl vara överens om detta? Vi breddar utredningen, så slipper vi allt det där. Underbart!

Utöver de grundläggande utmaningarna ser vi från Centerpartiet att de internationella kunskapsmätningarna, som Pisa, Pirls och Timss, fyller en viktig funktion för att man ska kunna följa kunskap över tid. Vi kan se att svensk skola – kommunal som den är och med massor av friskolor etcetera – levererar de bästa kunskaperna i läsförståelse i hela EU. Så är det också; detta är också en bild som man gärna får komma ihåg.

Svensk skola levererar fantastiska resultat men har en jätteutmaning när det gäller utanförskap eftersom Sverige har tagit emot många invandrare och eftersom det har varit svårt att ge dem den kunskap de skulle behöva i tid. Vi vill ha nationella kunskapsmätningar, så att man kan se detta.

Vi skulle också vilja att man utreder hur Sverige kan få digitala kunskapsmätningar kontinuerligt genom barnens skolgång, så att man kan följa barnens kunskapsutveckling.

Orsaken till att betyg är viktiga är ju att de är biljetten vidare i systemet. Men betygen, som de ges i dag, är inte på något sätt värdefulla när det gäller att värdera om barnen når de kunskaper som vi skulle vilja att de når. De har i praktiken inte den funktionen i svensk skola i dagsläget. Vi borde hitta andra saker som kan hjälpa till med detta, för det är det som är syftet med skolan. Skolans syfte är inte att minimera barns kunskaper till en siffra. Det är inte säkert att de får den kunskap de behöver. Vi måste titta på kontinuerlig digital kunskapsmätning för att nå detta.

Jag hoppas att de fina motioner som kommit upp i den öppna debatten om hur vi ska rösta gör folk nyfikna på att rösta på dem i morgon. Det skulle kunna göra att man kan utreda det hela och hitta vägar för att minska den administration för lärarna som de nationella proven och andra insatser faktiskt innebär. Det är därför det skulle vara väldigt intressant att höra hur regeringen tänker när det gäller nationella prov i årskurs 3 och hur man tänker ha dem framöver.

Med detta, herr talman, vill jag tacka för debatten. Jag hoppas på några svar från regeringen.

Anf. 146 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Jag förstod hinten tio apostroferingar senare. Jag får se om jag hinner svara på alla frågorna.

Vi vill se centralt rättade och digitaliserade nationella prov, men när det gäller de yngsta eleverna i de lägsta årskurserna och nationella prov i årskurs 3 är förslaget att behålla dem som analoga prov och inte digitalisera dem. Det gör att det inte kommer att kunna göras någon central rättning av dessa prov. Detta är inriktningen.

Vi menar att det viktigaste är att man får en mätpunkt när det gäller kunskap och att detta sedan kan följas över tid, som Niels Paarup-Petersen var inne på. Det tror vi är en viktig balansgång.

I de lägsta årskurserna är det viktigt att lära sig skriva med penna och papper. Apropå forskning och evidens när det gäller verktyg i skolan är det viktigt att man i de lägre årskullarna håller sig till penna och papper i större utsträckning. Därför är detta inriktningen.

Anf. 147 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Josefin Malmqvist, som var snäll och tog replik. Eftersom vi tidigare fick veta att hela oppositionen bara ägnade sig åt pajkastning är jag glad för att jag och Josefin Malmqvist kan ha en ordentlig diskussion. Min uppfattning var inte att vi ägnade oss åt det utan att det var konkreta frågor och en intellektuell diskussion med Sverigedemokraterna.

Om man håller kvar de nationella proven för årskurs 3 som analoga prov utan central rättning är det – jämfört med hur det var tänkt – en stor och kraftig, kan man väl säga, ökning av den administrativa bördan på Sveriges lärare i årskurs 3. Våra lågstadielärare kommer att ha oerhört mycket mer administration. Just nu sitter lärarna på helgerna med stora högar och går igenom nationella prov.

Regeringen har sagt att man vill minska administrationen för lärarna. Den tar ju jättemycket tid. Detta är något som skulle kunna minskas, men det är så viktigt att eleverna inte får förutsättningar att göra proven digitalt. De kan inte göras digitalt. I stället ligger bördan på lärarna; det är viktigt att hålla fast vid det.

Jag är inte säker på att detta är en rimlig värdering. Jag förstår att man får värdera olika saker, men jag är inte säker på att denna bedömning landar rätt i en tid när lärarna har det oerhört tufft.

Den andra delen gäller relevansen i att koppla betygen i de praktisk-estetiska ämnena till nationella prov i teoretiska ämnen. Det skulle vara intressant att höra hur Josefin Malmqvist och Moderaterna ser på den frågan. Bör man göra det eller inte?

Anf. 148 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Herr talman! Som Niels Paarup-Petersen mycket väl känner till har vi nyligen tillsatt en utredning för att minska lärares administrativa börda. Det handlar om en bred översyn av alla de uppdrag som lärare i dag har och som tar tid från det som faktiskt är helt centralt, nämligen undervisningen. Jag ser fram emot att ta del av utredningens resultat när det gäller hur vi kan förändra de direktiv och krav på dokumentation som i dag finns för såväl lärare som rektorer. Utredningen tittar dock just på lärare. Det var den ena delen av Niels Paarup-Petersens fråga.

Jag går vidare till den andra delen av frågan. Från Moderaternas sida ser vi inte att man ska koppla resultat i teoretiska ämnen till betyg i praktiska ämnen. Vi ser inte att det ska finnas någon sådan koppling. Hur utformningen ska ske får en utredning titta på, men vi anser inte att det ska finnas någon sådan koppling.

Vi ser att det behövs en bred översyn av många frågor som har att göra med detta. Niels Paarup-Petersen var tidigare inne på objektiv kunskapsbedömning och hur man ska mäta kunskapsutveckling över tid. Detta är ganska intressanta frågor. Elevernas betyg är inte förankrade i de nationella proven. De är inte konstruerade för att mäta kunskapsutveckling över tid och inte heller för att mäta den enskilda individens kunskapsutveckling.

Det finns ett ganska omfattande problem när det gäller tillförlitlighet i bedömningar, fusk och så vidare som jag tycker är intressant att adressera i den här debatten. Det vore väldigt intressant att höra vilka förslag Niels Paarup-Petersen har på detta område.

Anf. 149 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Josefin Malmqvist för ett bra svar. Precis som jag sa till Sverigedemokraterna uppskattar jag att ni säger att nationella prov inte ska användas för att förankra betygen i praktisk-estetiska ämnen. Men då står vi ju kvar utan något svar på hur vi ska stoppa betygsinflationen, om den nu bara kan ligga i praktisk-estetiska ämnen – om det inte kommer andra svar. Det hade därför varit bra att titta på annat än bara de nationella proven. Jag hoppas att de övriga regeringspartierna kan övertyga skolministern, som har sagt att utredningen inte ska titta på annat, om att hon har fel. Det skulle vara bra.

Det var jättebra att regeringen tillsatte en utredning om lärarnas administrativa börda, och vi har tidigare förespråkats en sådan. Men om de praktiska besluten här och nu går i motsatt riktning väger det nog lite tyngre än eventuella framtida beslut baserade på en utredning.

Vad man tydligt sa när man införde detta betygssystem var att betygen inte är gjorda för att fungera som urvalsinstrument eftersom de inte kommer att vara likvärdiga och jämförbara mellan skolor. Därför vore det relevant att titta lite bredare på hur vi ska göra. Det är inte helt lätt. Men nu har vi det så här och måste kunna föra en intellektuell och ärlig diskussion om att vi har en utmaning i att betygssystemet inte fungerar för det vi diskuterar mest om att det ska användas till.

Jag tackar för en bra och öppen diskussion om detta; det uppskattar jag. Jag hoppas att vi kan fortsätta så.

Anf. 150 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr talman! Vi debatterar betygen och har i debatten fått lite olika infallsvinklar på detta. Mycket är redan sagt av mina kollegor från regeringspartierna och regeringsunderlaget, men så är betygen också centrala som urvalsinstrument för antagning till studier på gymnasium, högskola och universitet. Att de är just ett urvalsinstrument gör att de har en avgörande betydelse för ungas framtid, och att det då finns fall där betyg inte är rättvisa eller likvärdiga är förstås illa och förtjänar att tas på största allvar.

Detta får stora konsekvenser och är problematiskt av två skäl. Dels är det givetvis orättvist att en elevs framtidsdrömmar kan avgöras av hur skolan hanterar betygsättningen. Dels skapar det problem för den elev som har ett betyg som inte motsvarar kunskapsnivån och som kommer in på en utbildning som kräver en kunskapsnivå som eleven saknar. Då kan det bli svårt på utbildningen längre fram.

Herr talman! Riksrevisionen konstaterar i sin rapport att avvikelser mellan nationella proven och slutbetygen i vissa fall är stora. Det skulle i enstaka fall kunna förklaras med att eleven hade en dålig dag när ett nationellt prov skrevs eller att skolan efter nationella proven satte in extra resurser så att eleven på kort tid lyckades höja resultatet. Mer sannolikt är dock att eleven fått ett högre slutbetyg som inte motsvarar kunskapsnivån. Eftersom vi vet att det ligger till så här behöver detta uppenbart utredas.

Detta problem förekommer som bekant både i kommunala och fristående skolor. Låt mig ändå resonera lite kring valfriheten eftersom det är där debatten ofta hamnar. En av förklaringarna till att det ser ut så här är det fria skolvalet. Tanken är att skolorna ska tävla med varandra om att erbjuda så bra kunskap, arbetsro, elevhälsa och trygghet som möjligt för eleverna. Minsta tendens till att det skulle finnas kommunala eller fristående skolor som konkurrerar genom att sätta generösa glädjebetyg är oro-väckande och behöver motverkas.

Lösningen för Kristdemokraterna kommer aldrig att vara att ta bort valfriheten och möjligheten för elever att själva välja skola. Visserligen skulle ett av incitamenten för glädjebetyg försvinna om man tog bort valfriheten, men det skulle samtidigt skapa fler problem än det löser.

Herr talman! Lösningen på problemet är att plocka bort betygsättningen ur konkurrenskvationen så att bara kunskap, trygghet och studiero blir konkurrensmedel. För att uppnå detta agerar regeringen på flera olika sätt. Det handlar främst om att på ett tydligare sätt koppla betygen till nationella proven, och här tillsätts det inom kort en utredning. Det handlar också om att de nationella proven ska rättas centralt och om att se över hela friskolesektorn och skärpa kraven.

Jag tycker att man också kan behöva fundera på att dra in tillståndet för skolor som inte sätter rättvisa betyg. Skevheter i systemet måste rättas till. Ska vi ha ett system med valfrihet för elever kan oseriösa aktörer som missköter sig inte få fortsätta verka, oavsett om de är fristående eller kommunala.

Vi ska ha en ordning i Sverige där elever som ska välja skola inte ställer sig frågan ”Var ger de mig högst betyg?” utan ”Var ger de mig bäst kunskap?”. Detta går att kombinera. Vi kan ha ett system som erbjuder valfrihet där fristående aktörer som bidrar positivt med arbetsro, trygghet och kunskap får finnas kvar utan att det leder till betygsinflation. Regeringen kommer att uppnå detta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 151 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Jag tackar för att bra anförande, och vi är helt överens om att försvara valfriheten.

Jag ställer samma fråga till Kristdemokraterna som jag ställt till de övriga regeringspartierna. Anser Kristdemokraterna att det är relevant att koppla betyg i praktisk-estetiska ämnen till nationella prov i teoretiska ämnen?

Anf. 152 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Niels Paarup-Petersen för frågan.

Kristdemokraterna är skeptiska till att ett betyg i ett teoretiskt ämne skulle påverka ett betyg i ett praktisk-estetiskt ämne. Det är dock komplext eftersom det finns signaler om att det sätts högre betyg i de ämnen som inte har nationella prov, vilket bidrar till betygsinflationen. Detta behöver vi givetvis titta på, och jag förutsätter att regeringens utredning kommer att ta detta på allvar. I och med att det är ett komplext problem är det relevant att utreda, vilket regeringen också gör.

Anf. 153 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr talman! Det var ett mycket bra besked. Det var inte ett tydligt nej, som jag önskat, men typ ett nej.

Kristdemokraterna förutsätter att regeringen kommer att utreda alternativ till att förankra allt i nationella prov. Vi har ju fått indikationer från skolministern om att man inte vill utreda det, och därför är frågan intressant.

Kan jag förvänta mig att Kristdemokraterna säkerställer att den utredning som ska titta på betygsinflationen kommer att titta på annat än bara förankring i nationella prov?

Anf. 154 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr talman! Utredningsdirektiven håller på att tas fram i detta nu, och utredningen kommer att tillsättas inom kort. Vi får helt enkelt se var det landar.

Jag har svårt att ge något klart och tydligt besked, och det är svårt för mig att garantera exakt hur det kommer att landa, men utgångspunkten är likvärdig betygsättning. Utgångspunkten är att betygsinflationen ska stoppas och att betyg inte ska vara ett konkurrensmedel i friskolesektorn. Exakt hur det kommer att se ut får vi återkomma till.

Anf. 155 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! Riksrevisionens rapport om bristande likvärdighet i betygsättningen är viktig och i allra högsta grad aktuell nu i skolavslutningstider. Vad är värdet på betygen man får i kuvertet? Fast det var ju kanske länge sedan man fick dem i ett kuvert. Kommer den som har mest rätt till en plats på nästa steg i utbildningskedjan att få den platsen på gymnasiet eller högre utbildning eller kommer det att vara någon med falska betyg som får platsen?

Jag skulle vilja klargöra en sak som jag tror att vi behöver förstå. När jag och en del andra i kammaren riktar kritik mot marknadsskolan som system handlar det om ett system som alla skolor ingår i. Marknadiseringen påverkar på olika sätt, men jag har inte hört någon säga att man vill avskaffa det fria skolvalet eller avskaffa friskolor. Det antyds lite att det skulle vara så. Det tycker jag är ganska onödigt.

Däremot vet vi att en stor del av befolkningen – oavsett vad man röstar på eller vilket slags skolor ens barn går i – inte vill att vinstutdelning ska tillåtas. Från Miljöpartiets sida vill vi att kunskap ska vara drivkraften för alla skolor – inte att dela ut vinster.

Det som flera av oss försöker sätta fingret på är att marknadiseringen av skolan påverkar många delar av skolsystemet, och betygen är en del. Utöver alla funktioner vi hoppas och tror att betygen har, har de blivit en del av marknadsföring, och detta var i alla fall aldrig syftet med något betygssystem.

Betygen är viktiga. De ska hanteras rättssäkert; de är ju myndighetsutövning. De är det urvalssystem vi har valt för vägen vidare till gymnasiet och högre utbildning. Betyg förväntas fylla massor av funktioner. Ibland finns en övertro på vad ett betygssystem kan åstadkomma. Vi vet till exempel att det inte är särskilt bra för att öka studiemotivationen. Det funkar ganska bra för dem som har bra betyg, vilket är kul, men det kan till och

med ha motsatt effekt för dem som har lägre betyg. Det är i det närmaste ett hått att utsätta barn och ungdomar för det.

Lärosätena har ganska länge haft synpunkter på studenternas kunskaper när de kommer till högre utbildning. Nu ryter lärosätena ifrån väldigt tydligt. Jag tycker att det är bra. Det här samtalet skulle ha påbörjats för länge sedan, precis som gymnasier borde reagera när det kommer elever från grundskolan med högre nivå på betygen än vad de har på kunskaperna. Det är inte svårare än att lyfta luren och ringa och tala om att vi ser detta, och ni måste ta tag i det. Det är en kollegial handling som höjer kvaliteten i svensk skola.

Jag vill att elevers och lärares fokus i skolan ska vara kunskap. Det vi ser nu är två motstående trender när det gäller synen på betyg. Dels går vi från kursbetyg till ämnesbetyg för att lärare och elever ska kunna ha mer tid och för att man ska kunna lägga upp utbildningen med en kontinuitet i progressionen. Men vi har också en motstående trend som handlar om att man ändå ska koppla betygen till enstaka tillfällen – kanske till de antagningsprov som lärosäten ser sig nöjda att fundera på, eller till de nationella proven, som ju sker vid ett tillfälle.

Jag hoppas att vi kommer att kunna ha en bred diskussion som utgår från kunskapssyn, hur skolan väcker lust till ett livslångt lärande och vad som är viktigt för elever och lärare i deras vardag. Det är en ganska svår sak att fokusera på dessa uppgifter samtidigt som man diskuterar betyg.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)

§ 9 Riksrevisionens rapport om Skolverkets statistikuppdrag

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU16
Riksrevisionens rapport om Skolverkets statistikuppdrag (skr.
2022/23:76)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)

§ 10 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2022

Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU17
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning
2022 (redog. 2022/23:RJ1 och redog. 2022/23:RR3)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)

Prot. 2022/23:120
8 juni

*Riksrevisionens
rapport om statens
insatser för likvärdig
betygsättning*

§ 11 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

COM(2023) 229 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2014/59/EU och förordning (EU) nr 806/2014 vad gäller vissa aspekter av minimikravet för kapitalbas och kvalificerade skulder

§ 12 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 7 juni

2022/23:383 Industrins klimatomställning

av *Daniel Vencu Velasquez Castro* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:384 Resurser och verktyg till Kronofogden

av *Ida Ekeröth Clausson* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 7 juni

2022/23:699 Stöd till adopterade från Chile

av *Martina Johansson* (C)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2022/23:714 Flyg mellan Sverige och Irak

av *Ola Möller* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:717 Arbetslivskriminalitet

av *Sofie Eriksson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:726 Stångådalsbanans och Tjustbanans anslutning i Linköping

av *Tomas Kronståhl* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:715 Ansökningar om uppförande av havsvindparker i elområde 4

av *Stina Larsson* (C)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2022/23:716 Ett uppdaterat ramverk för terroristlistning

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:723 Statsbidrag till Sörmlands kommuner och region Sörmland

av *Fredrik Olovsson* (S)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2022/23:719 Åtgärder angående fredsprocessen mellan Armenien och Azerbajdzjan

av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:725 Trygghet, säkerhet och framförhållning vid införande av nya system för järnväg

av *Gunilla Svantorp* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:722 Finansiering av forskningsinstitut med kopplingar till styret i Azerbajdzjan

av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:720 Krisberedskap för en varm sommar

av *Katarina Luhr* (MP)
till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2022/23:721 Skolpengen år 2024

av *Fredrik Stenberg* (S)
till statsrådet Lotta Edholm (L)

2022/23:724 En stärkt konsumenträtt

av *Tomas Eneroth* (S)
till statsrådet Erik Slottner (KD)

2022/23:718 Regional yrkesutbildning av distributionselektriker och linjemontörer

av *Adrian Magnusson* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2022/23:746 Plattformsdirektivet

av *Ciczie Weidby* (V)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:737 Hazarers mänskliga rättigheter

av *Annika Hirvonen* (MP)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:738 Folkmord på hazarer

av *Annika Hirvonen* (MP)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:735 Räddningstjänstens bemanning sommaren 2023

av *Johan Andersson* (S)
till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2022/23:732 Uppsägning av elleveranser från järnvägen

av *Birger Lahti* (V)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:729 Förbättrad uppföljning och kontroll av arbetsmiljön

av *Johanna Haraldsson* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:745 Socialnämnders ansvar för att initiera vårdnadsöverflyttning vid dödligt våld

av *Laila Naraghi* (S)
till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

Prot. 2022/23:120
8 juni

2022/23:728 VAB-utredningen

av *Isabell Mixter* (V)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2022/23:734 Skånes universitetssjukhus

av *Zinaida Kajevic* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2022/23:743 United World Colleges (UWC)

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2022/23:733 Beräkningsmetoden för investeringar i elnätet

av *Monica Haider* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:736 Rättpsykiatrins beläggningssituation

av *Carina Ödebrink* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2022/23:730 Arbetsmiljön inom hälso- och sjukvården

av *Johanna Haraldsson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:739 Jämlik kvinnovård efter behov

av *Anna Vikström* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2022/23:731 Slutsatserna från EU-konferensen om arbetsmiljö

av *Johanna Haraldsson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:727 Varg

av *Patrik Björck* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 18.15.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.50,

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.05,

av förste vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 126 (delvis) och

av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden	2
Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU9	2
Anf. 1 MORGAN JOHANSSON (S)	2
Anf. 2 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	5
Anf. 3 MORGAN JOHANSSON (S) replik	5
Anf. 4 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	6
Anf. 5 MORGAN JOHANSSON (S) replik	6
Anf. 6 YASMINE ERIKSSON (SD)	7
Anf. 7 MORGAN JOHANSSON (S) replik	9
Anf. 8 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	9
Anf. 9 MORGAN JOHANSSON (S) replik	9
Anf. 10 YASMINE ERIKSSON (SD) replik	10
Anf. 11 MAGDALENA THURESSON (M)	10
Anf. 12 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V)	12
Anf. 13 JOAR FORSSELL (L) replik	14
Anf. 14 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	14
Anf. 15 JOAR FORSSELL (L) replik	14
Anf. 16 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	15
Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (C)	15
Anf. 18 TORSTEN ELOFSSON (KD)	17
Anf. 19 JAN RIISE (MP)	19
Anf. 20 JOAR FORSSELL (L)	20
(Beslut fattades under § 6.)	22
§ 4 Forskning	23
Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU11	23
Anf. 21 FREDRIK MALM (L)	23
Anf. 22 MATS WIKING (S)	24
Anf. 23 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	26
(forts. § 7)	28
Ajournering	28
Återupptaget sammanträde	28
§ 5 Frågestund	29
Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN	29
<i>Strukturella hinder på bostadsmarknaden</i>	<i>29</i>
Anf. 25 DENIS BEGIC (S)	29
Anf. 26 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	29
Anf. 27 DENIS BEGIC (S)	29
Anf. 28 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	30
<i>Digitala verktyg på lågstadiet</i>	<i>30</i>
Anf. 29 PATRICK RESLOW (SD)	30
Anf. 30 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	30
Anf. 31 PATRICK RESLOW (SD)	31
Anf. 32 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	31
<i>Sommarens gods- och passagerartrafik på järnväg</i>	<i>31</i>

Anf. 33 LINDA W SNECKER (V).....	31
Anf. 34 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	31
Anf. 35 LINDA W SNECKER (V).....	31
Anf. 36 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	32
<i>Effekterna av utrivning av dammar</i>	32
Anf. 37 RICKARD NORDIN (C).....	32
Anf. 38 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	32
Anf. 39 RICKARD NORDIN (C).....	32
Anf. 40 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	33
<i>Statligt stöd till kommuner</i>	33
Anf. 41 CAMILLA HANSÉN (MP).....	33
Anf. 42 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	33
Anf. 43 CAMILLA HANSÉN (MP).....	33
Anf. 44 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	34
<i>Åtgärder mot orättvis betygsättning</i>	34
Anf. 45 JOSEFIN MALMQVIST (M).....	34
Anf. 46 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	34
Anf. 47 JOSEFIN MALMQVIST (M).....	34
Anf. 48 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	34
<i>Ytterligare fast förbindelse över Öresund</i>	35
Anf. 49 LOUISE EKLUND (L).....	35
Anf. 50 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	35
Anf. 51 LOUISE EKLUND (L).....	35
Anf. 52 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	36
<i>Flaskhalsintäkter som stöd i kristider</i>	36
Anf. 53 MONICA HAIDER (S)	36
Anf. 54 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M).....	36
<i>Tryggheten för sjukhuspersonal</i>	37
Anf. 55 ANNA-LENA BLOMKVIST (SD)	37
Anf. 56 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	37
<i>Utökad registerkontroll i skolan</i>	37
Anf. 57 ANDERS ÅDAHL (C)	37
Anf. 58 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	38
<i>Problem i järnvägstrafiken</i>	38
Anf. 59 DANIEL HELLDÉN (MP).....	38
Anf. 60 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	38
<i>Bostadsbristen</i>	39
Anf. 61 DAVID JOSEFSSON (M)	39
Anf. 62 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	39
<i>Informationsplikt för sjukvårdspersonal</i>	39
Anf. 63 GUSTAF LANTZ (S)	39
Anf. 64 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	40
<i>En säker järnvägstrafik</i>	40
Anf. 65 THOMAS MORELL (SD).....	40
Anf. 66 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	40
<i>Statliga medel till skolan</i>	40
Anf. 67 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	40
Anf. 68 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	41

<i>Energieffektivisering av byggnader</i>	41	Prot. 2022/23:120
Anf. 69 KATARINA LUHR (MP).....	41	8 juni
Anf. 70 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	42	-----
<i>Uthyrning av del av bostad</i>	42	
Anf. 71 JENNIE WERNÅNG (M).....	42	
Anf. 72 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	42	
<i>Dubbelspår på Ostkustbanan</i>	43	
Anf. 73 ÅSA KARLSSON (S).....	43	
Anf. 74 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	43	
<i>Falska utbildningsintyg i vården</i>	43	
Anf. 75 CARITA BOULWÉN (SD)	43	
Anf. 76 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	44	
<i>Stockholm och Connect Sweden</i>	44	
Anf. 77 MARIA STOCKHAUS (M).....	44	
Anf. 78 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	44	
<i>Friskolorna och skolpengen</i>	45	
Anf. 79 ARWIN SOHRABI (S).....	45	
Anf. 80 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	45	
<i>Modersmålsundervisning</i>	45	
Anf. 81 JÖRGEN GRUBB (SD)	45	
Anf. 82 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	45	
<i>Utredningsförslag om Ronnebys flygplats</i>	46	
Anf. 83 HELENE BJÖRKLUND (S).....	46	
Anf. 84 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	46	
<i>Strukturförändringar för ökat bostadsbyggande</i>	46	
Anf. 85 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	46	
Anf. 86 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	46	
<i>Vinstintressen och betygsättning</i>	47	
Anf. 87 LINUS SKÖLD (S).....	47	
Anf. 88 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	47	
<i>En parlamentarisk bostadskommission</i>	48	
Anf. 89 MARKUS KALLIFATIDES (S).....	48	
Anf. 90 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	48	
Ajournering	48	
Återupptaget sammanträde	48	
§ 6 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	49	
UU9 Strategisk exportkontroll 2022 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden	49	
§ 7 (forts. från § 4) Forskning (forts. UbU11)	49	
Anf. 91 MATS WIKING (S) replik.....	49	
Anf. 92 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	50	
Anf. 93 MATS WIKING (S) replik.....	50	
Anf. 94 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	50	
Anf. 95 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	51	
Anf. 96 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	51	

Anf. 97 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	51
Anf. 98 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	52
Anf. 99 ROBERT STENKVIST (SD)	52
Anf. 100 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	54
Anf. 101 LORENA DELGADO VARAS (V)	55
Anf. 102 ANDERS ÅDAHL (C)	57
Anf. 103 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	59
Anf. 104 ANDERS ÅDAHL (C) replik	59
Anf. 105 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	59
Anf. 106 ANDERS ÅDAHL (C) replik	60
Anf. 107 CAMILLA HANSÉN (MP).....	60
(Beslut skulle fattas den 14 juni.).....	61
§ 8 Riksrevisionens rapport om statens insatser för likvärdig betygssättning.....	62
Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU15.....	62
Anf. 108 FREDRIK MALM (L)	62
Anf. 109 LINUS SKÖLD (S) replik	63
Anf. 110 FREDRIK MALM (L) replik.....	64
Anf. 111 LINUS SKÖLD (S) replik	64
Anf. 112 FREDRIK MALM (L) replik.....	65
Anf. 113 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	65
Anf. 114 FREDRIK MALM (L) replik.....	66
Anf. 115 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	66
Anf. 116 FREDRIK MALM (L) replik.....	67
Anf. 117 DANIEL RIAZAT (V) replik	67
Anf. 118 FREDRIK MALM (L) replik.....	68
Anf. 119 DANIEL RIAZAT (V) replik	68
Anf. 120 FREDRIK MALM (L) replik.....	69
Anf. 121 LINUS SKÖLD (S).....	69
Anf. 122 PATRICK RESLOW (SD) replik	71
Anf. 123 LINUS SKÖLD (S) replik	71
Anf. 124 PATRICK RESLOW (SD) replik	72
Anf. 125 LINUS SKÖLD (S) replik	72
Anf. 126 PATRICK RESLOW (SD)	73
Anf. 127 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	74
Anf. 128 PATRICK RESLOW (SD) replik	75
Anf. 129 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	75
Anf. 130 PATRICK RESLOW (SD) replik	76
Anf. 131 DANIEL RIAZAT (V) replik	76
Anf. 132 PATRICK RESLOW (SD) replik	77
Anf. 133 DANIEL RIAZAT (V) replik	77
Anf. 134 PATRICK RESLOW (SD) replik	77
Anf. 135 DANIEL RIAZAT (V).....	78
Anf. 136 JOSEFIN MALMQVIST (M).....	79
Anf. 137 LINUS SKÖLD (S) replik	80
Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	80
Anf. 139 LINUS SKÖLD (S) replik	80
Anf. 140 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	81

Anf. 141 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	82	Prot. 2022/23:120
Anf. 142 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	82	8 juni
Anf. 143 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	83	-----
Anf. 144 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	83	
Anf. 145 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	84	
Anf. 146 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	86	
Anf. 147 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	87	
Anf. 148 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	87	
Anf. 149 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	88	
Anf. 150 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	88	
Anf. 151 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	89	
Anf. 152 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik.....	89	
Anf. 153 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	90	
Anf. 154 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik.....	90	
Anf. 155 CAMILLA HANSÉN (MP)	90	
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)	91	
§ 9 Riksrevisionens rapport om Skolverkets statistikuppdrag	91	
Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU16	91	
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)	91	
§ 10 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och		
årsredovisning 2022	91	
Utbildningsutskottets betänkande 2022/23:UbU17	91	
(Beslut skulle fattas den 14 juni.)	91	
§ 11 Bordläggning	92	
§ 12 Anmälan om interpellationer	92	
§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	92	
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 18.15.....	94	